אפילו בשבת · פירש בקונטרס בשבת ביום המחרת ולפ"ז ה"ל למיקנא לאפי' ביום השבת ומתני' דפריסיא דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר: **פינה** ממיתם למיתם מהו · וה"ם דבפרק במה טומנין (לקמן דף נ"ח) תניא וקניה רשב"ג אומר לא אסרו אלא בחותו מיתם אבל פינה ממיתם למיתם מותר אלמא במיתם אחר שרי מפי והכי משמע איפכא ואור"ת דהכא גבי השבה ע"ג כירה כשהוא בחותו מיתם שהוא חם לא אתי לתחויי אבל במיתם אחר שהוא קר אתי לתחויי אבל גבי הטמנה שרי מפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל: ורשב"א מפרש כשם ר"י דהתם בהטמנה דסוי לעורך מחר ליכא למיתם לתחויי דבלא חיתוי יתחמם הרבה אבל הכא דבעי לה בלילה איכא למיתם לתחויי ומיהו קלת משמע התם דמיירי במטמין בלילה (ת"י):

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו' · לי להחזיר תנן הכא כמי הא' לא יתן לא יחזיר אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כדמשמע בפ"ק (דף יח:) דשריגן קידרא חייתא וכשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו בתינו גרוף וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקתני אתה דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה *מסכיות כו':

אילימא בשאינה גרופה · הא' ליכא לאו דוקא דאביי סבר דלא מיתוקמה בגרופה דבגרופה לא משתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא דהי הוה מצי אביי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אחא לא הוה מצי למפשט מידי ורב אחא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר טוס כשהסיקוה בגפת ובעצים

תניא טוותיה דאביי כו' · יש דגרסי בסיפא סופה שהסיקוהו בגפת ובעצים *אין סומכין לה אלא גרס סומכין לה לא אתא טוותיה דאביי דאתי ליה דבסופה ממי אין סומכין כדאמרינן לעיל וי"ל דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמה בגרופה ונקט גפת ועצים לרבותא דאפילו הכי סומכין לה:

לא יטמינה בחול · אע"ג דאמר בלא יפסול (ב"ב דף יט· ושם) דחול דקרייר מקרר דחמים מחיש והכא בילה היא קרה הכא מיירי בחול שהוחם בחמה דומיא דאבק דרכים:

מעשה והביאו סילון של זוגן לחוך אמה של חמין כו' · מבעוד יום הביאוהו כדפירש בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדאמרינן בפרק קמא (דף יח·) פותקין מים לגינה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ואסרו ברחילה גזירה שמא יערבם בשבת ולערבם בשבת אסור משום תולדות האור ואשיבא אחרת גזירה *ואם היינו מפרשים דבסילון היו בו רקבים וכשהיו ריחצים בשבת היו פותחים הנקבים ומתערבין הזוגין בחמין הוה אתי שפיר מפי דהשתא ליכא אלא אחת גזירה אטו חמי האור אך בגמרא אדמדי לה להטמנה מבעוד יום ויליף מינה לאסור להטמין

ט אבגדהוז מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ס"ז ר"י סמג לאוין סס עושין"ע ל"ח סימן רנג סעיף ב:

י ח מיי' שם מהל' כלים הלכה יג:

יא פ י מיי' פ"ע מהל' שבת הל' ב ג עושין"ע ל"ח סי' ש"ח סעיף ג:

יב כ מיי' שם"ב מהל' שבת הלכה ג סמג שם עושין"ע ל"ח סימן שכו סעיף ג וסימן לג סעיף ס ו וסעיף ח:

[יב] כ [מיי' פ"ע מהל' שבת הלכה ב]:

ולפי' צריך למגרס כתר בתנור נמי אסור לשהות לעע"ג דקידרא מייתא לעיל שרי הטוח כתגיא ומהני' לי לשהות תנן אחיא דלא כתגיא [תי']

ולפי' מתני' לשהות תנן בתנור נמי אסור לשהות לעע"ג דקידרא מייתא לעיל שרי הטוח כתגיא ומהני' לי לשהות תנן אחיא דלא כתגיא [תי']

כלים פ"ז מ"ב

[כרכות מה· ושיב]

הגהות הגר"א

[לא] גמ' סומכין לו ואין נותנין. ל"ב ל"ל סומכין לו ונותנין כו':

גליון השי"ס

תוס' ד"ה בתנור כו' דגרינן קידרא מייתא וכשיל כמאכל בן דרוסאי. קיל הא שם לא מזכר מן מאכ"ד אלא שהם וכשיל שפיר דמי אלא דמו' כתבו שם דסיינו כמאכ"ד הכא קיימא לן כתגיא וא"כ אין עכו כאן סוכתה מזה דלמא בתמת תנור חמיר דכמאכ"ד אסור ודלמרי' וכשיל ש"ד סיינו כשמוטו וכשיל לגמרי גם אמאי לא טוכיתו כשמוטו דכא קאני ולא מרלה על גבי נחלים אלא כדי שיקרמו פניס מרלה כיינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לז ע"א ד"ה אל"ב וכו' אף על גב דמרלה בתוסס סיא · והיינו ע"כ משום דמרלה אופין בתנור · עכ"פ לאייתס מפ"ק תמוס מאד:

מחזירין אפילו בשבת ואף ר' אושעיא סבר אף מחזירין אפי' בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' חייא רבה והעלנו לו קומקמוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן ע"ג קרקע אסור א"ר אמי ר' תדאי *דעבד לגרמיה הוא דעבד אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן אפילו הניחה על גבי קרקע מותר פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי חד אמר ᵍעודן בידו מותר ע"ג קרקע אסור וחד אמר הניחן על גבי קרקע נמי מותר אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא ᵍשדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור איכא דאמרי אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת על גבי קרקע אסור לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר אבל דעתו להחזיר מותר מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו בעי רב אשי פינן ממיתם למיתם מהו תיקו: **מתני'** ᵈתנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא ה"ז כבירים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור: **גמ'** תנור שהסיקוהו סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא כבירים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור הא כבירה שרי במאי עסקינן אילימא על גביו ובמאי אילימא כשאינו גרוף וקטום אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסיר אמר רב אדא בר אהבה הכא בכופח גרוף וקטום ותנור גרופה וקטומה עסקינן הרי הוא כתנור ᵉדאע"ג דגרוף וקטום על גביו אסור דאי כבירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי: תניא כוותיה דאביי ᶠתנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צריך לומר לתוכו ואין צריך לומר בגפת ובעצים כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו [לא] ואין נותנין על גביו בגפת ובעצים אין סומכין לו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי אי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור היכי דמי כופח היכי דמי כירה א"ר יוסי בר חנינא ᶠכופח מקום שפיתת קדרה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדרות אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא *כירה ᶠשנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה כופח בין לאורכו בין לרוחבו טהור: **מתני'** ᵐאין נותנין ביצה בצד המיתם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ᶠולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה ᶠמעשה שעשו אנשי טבריא ᶠהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ'** איבעיא להו גלגל מאי אמר רב יוסף [כ] גלגל חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא כל

[לא] גמ' סומכין לו ואין נותנין. ל"ב ל"ל סומכין לו ונותנין כו':

גליון השי"ס

תוס' ד"ה בתנור כו' דגרינן קידרא מייתא וכשיל כמאכל בן דרוסאי. קיל הא שם לא מזכר מן מאכ"ד אלא שהם וכשיל שפיר דמי אלא דמו' כתבו שם דסיינו כמאכ"ד הכא קיימא לן כתגיא וא"כ אין עכו כאן סוכתה מזה דלמא בתמת תנור חמיר דכמאכ"ד אסור ודלמרי' וכשיל ש"ד סיינו כשמוטו וכשיל לגמרי גם אמאי לא טוכיתו כשמוטו דכא קאני ולא דכא קאני ולא מרלה על גבי נחלים אלא כדי שיקרמו פניס מרלה כיינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לז ע"א ד"ה אל"ב וכו' אף על גב דמרלה בתוסס סיא · והיינו ע"כ משום דמרלה אופין בתנור · עכ"פ לאייתס מפ"ק תמוס מאד:

רבינו חננאל

כן אלא לשבת הבאה וכן סוגיא דשמעתא: פים' בת"א אף מחזירין אוקמנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואמ' כמה פעמים ודוקא בכירה גרופה וקטומה ודבי מילי שלא הניחם ע"ג קרקע כלל אלא מחזיקם בידו ודעתו עליהם להחזירם הוא ששנינו אף מחזירין אבל אם הניחם ע"ג קרקע אע"פ שהיה בדעתו להחזירם לכירה אסור ואפוקנא לשמעתא בתרי לשני וקי"ל כל כי האי גוונא בראורייתא עבדינן לחומרא · השבת איסורא דאורייתא היא: תלאם במקל או הניחם ע"ג המטה או הניחם בכרעי המטה או פינם ממיתם למיתם דני כולהו איבעיא ולא אפשיטו ועלו בתיקו · וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא: **מתני'** תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא בו' אוקמא אביי לא יפסוק · תניא כוותיה תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גביו · ואין צ"ל שהסיקוהו בגפת או בעצים · כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא כבירה · בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור · ואע"פ שהוא גרוף וקטום · ואסיק' כופח מקום שפיתת קדירה אחת · כירה מקום שפיתת ב' קדירות · ורייקנן לה סתא דתנן כירה שנחלקה לארכה טהור לרחבה טמא פי' עדיין תורת כלי עליה דהא יכול לשפות קדירה אחת · כופח בין לארכה בין לרחבה טהורה · והאי כופח נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור וקי"ל מתני' בתנור של נתרופין · פפורש בלא יחפור (ב"ב כ:) אבל תנור [דיר] ככירה של נתרופין הוא: **פים'** אין נותנין ביצה בצד המיתם בשביל שתתגלגל גלגל

גמ' כל שבת בחמין · כל מלות שבת בחמין מע"ש חוזרין וסורין לתוכו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר: מדיחין · אין זה גמר מלאכתו אבל לא סורין: חוץ מדג מלוח ישן לו קוליים האיספנין · דג שקורין טוניי"ל: שהדחתו זהו גמר מלאכתו · מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו ביטולו וחייב: והא דתנן · בפרק חבית עוסקין כו' המים לוגן: דחמה · בשמש: דשרי · דאין דרך ביטולו בכך וחמה בחור לא מיחלפא לגיזר הא לתו הא: בתולדות האור · כגון מס סותם הסודר הזה בחור מתחילה: דאסיר · דהוי ביטול: תולדות חמה · שהותם הסודר בחמה: לתו תולדות האור · דמאן דחזי סבר דתולדות האור כיונהו: שמא ימיון ברמץ · דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרוייהו דרך הטמנה מה לי רמץ מה לי חול ומשום הכי מודה ר' יוסי: שמא יזיז עפר · שמא לא יהא שם חול עקור לכל הארוך ואתי לאחוזי עפר הדבוק והוי חופר גומה: עפר תיחוח · כלומר תיחוח בעומק דליכא למיתקן למזיז: גג רותח · קרקעתו חמה: ואין מגלגלין בסיד רותח · דהוא תולדות האור: ליכא למיגזר · בגג רותח דהא לא מטמין ליה: אלא · לשמא יזיז עפר ויכסנו בו ליגזר: לתוך חמה של חמין · וחמי עבריא לאו תולדות האור נינהו ואפ"ה אסרו להו ומודה בהא ר' יוסי: דדמיא להטמנה · שמטמין מים בחמים: מי סברת מעשה (ה) אסיפא קאי · לסייעתא דחול ואבק ולאורויי דתולדות חמה כי האי גוונא אסירי לדברי הכל: אריש קאי · אפלוגתא ורבנן הוא דאמרי לה אבל ר' יוסי כה"ג לא מיתסר אלא משום דהני תולדות האור נינהו: והא מעשה · דחמי עבריא דתולדות חמה נינהו ודמי לאפקעתא דסודרין דליכא למגזר לשמא יזיז ואסרי להו: בעלה

גליון השס"ם

גמרא דחלפי אפיתחא דגיהנם · עיין תוס' דף מ ע"א תוס' ד"ה בחמי עבריא:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מי סברת מעשה עבריא אסיפא:

לקמן קמה:

שם קמו:

רבינו חננאל

גלגל מאי · אמר רב יוסף גלגל חייב חטאת כענין מליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן היא גמר מלאכתן: ולא יפקיענה בסודרין · ר' יוסי מתיר · ואוקמה רב נחמן [בחמה כ"ע לא פליגי דשרי] בתולדות האור אור דלוי עלמא לא פליגי [דאסור] כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אמר תולדות אור · ור' יוסי סבר לא גזרינן ואמרו ליה רבנן לרבי יוסי והא מעשה שעשו אנשי טבריא תולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן לאנשי טבריא [אע"ג דדחי ר' יוסי ואמר תולדות אור הן

וכיון"ש נמי אסרי שמא יחתה ולא יפ"ל מאסור למחות לעורך רמיזה [מ"י]

יג א ב מיי' פ"ט מהלי שבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ע סמג לאוין סט עושה"ע מ"ח טימן שיח סעיף ג:

כל *שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ: ולא יפקיענה בסודרין: והא דתנן *נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן

ד אמר רב נחמן *בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות החמה מר סבר גזרינן בתולדות החמה אטו תולדות האור ומר סבר לא גזרינן: ולא יטמיננה בחול: וליפלוג נמי ר' יוסי בהא אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על סיד רותחת בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזר סתם גג לית ביה עפר ת"ש מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו' בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ארישא קאי לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ד והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר להו אמר רב חסדא ממעשה

להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ *ושמא יחתה ולר"י גרלה דמה שהיו מתעברין תוך בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה דליכא למימר דאסרי להו מפני שמבטל המים לוגנין וגרלה לו דסילון לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחיצות מכל לד והיו מתחממין המים לוגנים שבסילון מחמת חמי עבריא ולא היו רותחות בחמי עבריא עצמן לפי שריחן רע והשתא דמיא להטמנה שמים לוגנין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם:

כל שבא בחמין מלפני השבת · פירוש שמתבטל לגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה:) כגון תרנגולת דרבי אבא שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון וכל שלא בא כו' מדיחין אותו לפירוש רשב"ם דמפרש דעירוי ככלי שני אתי שפיר הכא דאין שורין אותו מכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אבל לפר"ת דמפרש דעירוי הוי ככלי ראשון ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהוליל דהמים תמין מיחזי כמבטל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:) אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי היינו דוקא הבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבטל א"נ ה"ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הוא גמר מלאכה במנין הישן וקוליים האיספנין: **שמא** יטמין ברמץ · אבל הפקעת סודרין לא גזרו אטו שמא יטמין ברמץ דסודרין לא דמו לרמץ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר' יוסי למיגזר דאין דרך לחממן כל כך שלא יהו נשרפין: **מפני** שמזיז עפר ממקומו · פי' בקונטרס מתוך שלא יהיה לו חול עקור כל הארוך לכסות אתי לאחוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הבילה בתוכה ור"ת *הקשה לפירוש הקונטרס דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה וכיון דגזרינן שמא יחפור לגזור שמא יחפור במעזיבה ויכסה ועוד שאלא בספרים ישנים מפני שמזיז עפר ממקומו ולפירוש הקונטרס צריך לגרוס שמא יזיז ומפרש ר"ת שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו כשחוחב הבילה בתוך הספר וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד שמיה טלטול ואיכא ביניהו עפר תיחוח היינו שהוא תיחוח כל כך כשמניח הבילה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים והשתא אתי שפיר דסתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו דלתפירת מעזיבה לא חיישינן ולפירוש זה הוה מצי למימר ליכא ביניהו עפר מוכן וכללו הכי ליכא ביניהו נוכח כגון גג דלית ביה עפר שמא יטמין ליכא למימר ושמא יזיז ליכא וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז אבל קשה לרשב"ם דקאמר בסמוך אלא למ"ד שמא יזיז עפר לגזור ולהאי פירוש לא שייך למימר לגזור אלא הוה ליה למימר ליאסר ויש לישב דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא ועוד פירש רבינו תם בספר היתר שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דרכים כדמוכח בבילה (דף יז: ושם) דקאמר והא קעביד כתישה בעפר תיחוח והא קעביד תיחוח שייך נמי גומא והא דקאמר הכא ליכא ביניהו עפר תיחוח היינו כל כך תיחוח כשמניח בילה עליו כשקעה מאליה דבההוא ודאי לא שייך חורש וקשה לפי' דאמאי פליג רבה ארב יוסף ולא חיים למה שמזיז עפר מדקאמר אלא למאן דאמר שמזיז כו' משמע דלרבה ניחא ויש לומר דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשמטמן בידו מן העפר ונשאר מקום מן הגומא אבל בנעילת בילה לא שייכא גומא לפי שאינה ניכרת:

איבא ביניהו עפר תיחוח · פירש בקונטרס דבעפר תיחוח לא שייכא גומא והא דשמעינן בבילה (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא לריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר תיחוח וסביבו קרקע קשה דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת אבל הכא כשיש עפר תיחוח הרבה כשיעשה גומא אינה מתקיימת כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים לפי שאין הקרקע קשה: **ואין** מגלגלין בילה על גבי סיד רותח · קשה אדמפליג בין תולדות חמה לתולדות האור לפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג לית ביה עפר ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ אתי שפיר דמפליג בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה אבל בתולדות חמה גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו על גביו שרי: **אלא** למ"ד שמא יזיז וכו' · ה"ת לרב יוסף אמאי אין מי לית ביה גזירה שמא יטמין ברמץ והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסיף הבל ויש לומר דמבעוד יום איכא למיגזר שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה אבל הכא לא שייך למיגזר דאמאי אי אסרינן לבשל בחמי חמה ניחוש דילמא אתי לבשל בחמי חור בשבת וה"ת הא אסרינן משום שיהא להטמין אף כשאין מוסיף הבל גזירה שמא ירחיץ ויש לומר דהני מילי בדבר המבושל איכא למיחש שמא ירחיץ אבל בישול גמור כי הכא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה: ממעשה

אין גרלה כ"כ קושיא דלא חיישינן שמא יחפור בעמיד דוקא חיישינן ובשאין לו כל סלורך ומסר לו מעט [מ"י].

אצל האש לעשות צלי קדר ובא השני ונתן בה מים כדי שיהי' מבושל [מב] שניהם חייבין מו: יט ואלו הן התולדות שאיסורן אינו אלא מדבריהם [מג] אסור לבשל בתולדת החמה כגון במים או בחול שהוחמו בחמה. או בחמי טברי' שהם כתולדת החמה גזירה משום תולדת האש. [מד] אבל מותר אפי' לכתחילה לבשל או להחם מים בחמה עצמה:

[מב] (א) **שניהם** חייבין. לעיל ס"ק מ"א העתקתי דברי הש"ס בילה ל"ד. ועוד שם בש"ס בשלמא כולהו קעבדי מעשה אלא שופת את הקדירה מאי קא עביד אמר ר"ש ב"ל הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה. [פירש"י. בקדירה חדשה עסקינן שנותנין אותה ריקנית על האור לחממה]. והרמב"ם פ"ט [ה"ד] מה"ש כתב בשתם כולן חייבין משום מבשל. והראב"ד השיגו דבגמרא אמרינן בקדירה חדשה ומשום ליבון רעפים. [ואי אפשר לומר שזה כוונת הרמב"ם דא"כ הי' לו לפרש בקדירה חדשה]:

(ב) **ונראה** לייסד דהנה קשה אהא דפריך הש"ס אלא שופת את הקדירה מאי קעביד. אימא שהיה בשר בכלי והאחד נתן בו מים. ובש"ס מגילה ט"ו. מדת בשר ודם אדם שופת קדירה ואח"כ נותן בה מים. מ"מ אפשר בשעת שפיתה הי' בה אוכלין. ובירושלמי פ"א דשבת ה"י [יג:] כ"י בשם ר' יוחנן השופת קדירה ע"ג גחלים מתרין בו לכשיבשל כאכילת בן דרוסאי אסור. הרי דבשפיתה נתחייב. וע"כ שהי' בו אוכלין וא"כ מאי פיסקא שהיתה ריקנית עד שיקשה הש"ס מאי קא עביד:

(ג) **ונראה** דהנה בתוס' מכילתין ל'. בסוף העמוד בהא דמולית קופת הרוכלין אעפ"י שיש בה מיני הרבה אינו חייב אלא אחת ופירשו התוס' בשם הירושלמי דס"ד דמיני מתולקים יהי' חלוקין לחטאות כדאמר ר' יהושע ממחויין מחלקין קמ"ל. ובשיטה המיוחסת להר"ן בשם הר' יהונתן ז"ל מסיים בה דהתם הוא חלוק בטעמים דהוי דבר משונה לכל מין ומין אבל הכא לענין הוצאה אין משיבות במין זה יותר מבמין זה עכ"ל. והיינו דוקא באוכל דהחיוב הוא על הנאת אכילה וחיך אוכל יטעם [איוב י"ב י"א] וכיון שיש שני מיני טעמים מחולקים לשתים. אבל הוצאה. הוצאה זו כמו הוצאה זו. ונראה לפי"ז דצולה ומבשל הר' יהושע יתחייב שתים דמבשל החיוב על מה דעשאהו מבושל וצולה על שעשאו צלי בזה החיוב על הטעמים. ועי' באור זרוע מז בפירות הנאכלין חייס דחייב על בישולו שממתקתק ועושהו טעם אחר. הרי שהחיוב על הטעם. וכ"ש לדעת הר"א ממיץ דצולה אחר מבשל או מבשל אחר צולה. חייב. הרי שחיובו על שחידש בו טעם צלי כו' מח וע"כ הצולה והמבשל יתחייב שתים לר' יהושע. וכפי מסקנת הש"ס שבת ע"א. דאף לקולא ממחויין מחלקין המבשל תחי גרוגרת וצולה תחי גרוגרת יפטור דאין מצטרפין לחיוב:

(ד) **ולפ"ז** בנידון דידן כשמושיב הקדירה עם בשר בלא מים מכח מעשיו לבד היה נעשה צלי קדר ולבסוף כשנתן זה מים ונעשה מבושל. יפטור הראשון. דמה שהי' ראוי להיות צלי מכח מעשיו. לא נעשה לבסוף. ומה שנעשה בסוף מבושל לא עשאהו הוא. ובודאי למ"ד אין ממחויין מחלקין לקולא ואחי זית צלי ואחי זית מבושל מצטרפין דמה לי צלי מה לי מבושל דהכל אחת. ה"נ כיון שמכח מעשיו הי' ראוי להיות מוכשר לאכילה ע"י אש ולבסוף נעשה כך יתחייב. אבל למ"ד ממחויין מחלקין ואחי זית צלי ואחי זית מבושל אין מצטרפין. וה"ה צולה אחי גרוגרת ומבשל אחי גרוגרת יפטור דזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא. ה"נ זיל הכא לענין צלי הרי לא נעלה זיל הכא לענין בישול הרי לא נתבשל מכח מעשיו:

(ה) **והנה** בכריתות ט"ו: השיב רע"ק לר' יהושע משונה על ראייתו. ובגמרא בעי קיבלה מיניה או לא קיבלה מיני' ולא איפשטא. ופשוט דהלכה כר' יהושע נגד רע"ק שהי' רבו רק תלוי בהאיבעיא אי קיבלה. וכ"כ הלח"מ בהלכות שגגות [פ"ו ה"א]:

(ו) **ומעתה** ניחא מה שלא רצה הש"ס לאוקמי להברייתא שהי' בשר בהקדירה בשעת שפיתה דא"כ נפשוט מהברייתא האיבעיא דקיבלה מיני' דאל"ה ולא קיבלה מיני' וס"ל להלכה דממחויין מחלקין למה יתחייב שופת את הקדירה:

(ז) **ומעתה** ניחא דברי הרמב"ם דהרמב"ם לשיטתו בהלכות שגגות דאין ממחויין מחלקין. וכתב הלח"מ משום דלא שבקינן ודאי של רע"ק מפני מה דמספקא לן אליבא דר' יהושע ע"כ משכחת בשפיתת קדירה ג"כ חיוב בישול כשהי' בה אוכלין:

[מג] **אסור** לבשל בתולדת החמה כו'. משנה פרק כירה ל"ח: אין נותנין בילה כו'. ולא יפקיענה בסודרין וכ"י מתיר כו' ובגמרא ל"ט. אמר רב נחמן בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי [בחמה. בשמש. דשרי. דאין דרך בישולו בכך וחמה באור לא מיתלפא דליגזר הא אטו הא] בתולדת האור כ"ע לא פליגי דאסור [כגון אם הותם הסודר הזה באור מתחלה. דאסור. דהוי בישול] כי פליגי בתולדות החמה [שהותם הסודר בחמה] מר סבר גזרינן תולדות החמה אטו תולדות האור [דמאן דחזי סבר דתולדות האור אינהו] ומר סבר לא גזרינן. עוד שם בגמרא דקמיפלגי ר"י ורבנן בחמי טברי' דרבנן סברי דתולדות חמה הוא ור"י סבר דתולדות האור הוא והלכה כרבנן:

[מד] (א) **אבל** מותר אפי' לכתחלה לבשל כו'. לעיל ס"ק מ"ג העתקתי פירש"י טעמא דבחמה

מו עי' בסימן קפ"ט לחלק בין מגיס לעקירה, והנחה ע"י ב' בנ"א, וע"ע בסי' ק"ט אות ט'.

מז לעיל ס"ק י"ט אות ה' הובאו דבריו במלואם.

מח בסימן ק"צ אות א' כתב דלא דמי לכותב בסקרא ע"ג דיו דאמרי' בטלה דעתו, משום דרבים בוחרים בצלי יותר, ולכך אף דבישול שהוא מרוחק מהאור עדיף טפי, מ"מ חייב.

עצמה מותר דאין דרך בישול בכך מט. ויש לעיין דבשבת הנעשה שלא כדרכה עכ"פ מדרבנן אסור. ועוד דבס"פ כל שעה [מא:] פסק שבישלו בחמי טבריא' האוכלו אינו עובר משום מבושל דלא חשוב מבושל אלא ע"י תולדות האור. ואי רק משום דאין דרך בישול בכך. המינה שלא לחייב את האדם העושה המלאכה אבל הפסק למה לא יחשב מבושל. ושאלה זו ג"כ יש לשאול בחולש מעצין שאין נקוב דפטור משום דלאו היינו רבינו' פירש"י [קא.] שאין דרך לזרוע שם. ולכאורה טעם זה לא ידלק אלא לפטור את הזורע דהוי זורע כלאחר יד אבל לא את הקוצר שקוצר כדרכו. מה נ"מ אם הי' זרוע שלא כדרכו:

(ב) **אך** יש לעיין במה שכתבו האחרונים באה"ע סי' קכ"ג בכתב גט בשמאל דכשר אף דבשבת כה"ג פטור שאני שבת דמלאכת משבת אסרה תורה [כן כתבו הח"מ וב"ש ופר"מ]. ולכאורה הלוא מצינו אף בשאר דברים דלא בעי מחשבה. אכילה. כדרך אכילה דוקא. הגאה. שלא כדרך הגאתן פטור. הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו [שבועות יז:] [חוץ מחוטמו דכולו לא גרע מכלים שבבית] טהור. והבא אל הבית דרך ביאה דוקא. [וכן ספ"ב דמנחות [עז:] הקטיר כשומשום כשומשום עד שהשלים אין דרך הקטרה בכך. מיהו מהתם לא קשיא דבקדשים מתעסק פסול]:

(ג) **אך** בירורן של דברים דיש חילוק בין אם יש שינוי בהנעשה או השינוי הוא רק בהעושה. דבאכילה שלא כדרכה כגון שאכל חלב חי או שעירב דבר מר הרי יש שינוי בהמאכל וכן הנכנס דרך אחוריו הרי יש שינוי בהביאה שהוא מעשה הנעשה. אבל הכותב בשמאל הרי עצם הפעולה הוא האות הנעשה וגזה אין שום שינוי רק שיש שינוי באיש העושה שעשה הפעולה בשמאל מחת שהי' לו לכתוב בימין. וכן המוליח במרפקו [נב.] להעצם הפעולה הוא בהאפץ היולא לה"ר ובחפץ אין שום שינוי שלא שהוא הוציאו שלא כדרך המוציאין. וכן ליטור שעלו בו קשקשים שממעכו כלאחר יד [כתובות ס.] אין שינוי בהליטור המתוקן רק בהעושה שממעכו כלאחר יד. וכן היוצק [שם] אין שינוי בהחלב שהחלב יצא מהדד כמו אם הי' חולב בידו רק השינוי הוא בהעושה שחולב בפיו. וכל אלו אין פטורן רק משום דלא הוי מלאכת מחשבת ע"כ אסור לכתחלה כמו מקלקל ומלאכה שאינה צריכה לגופה דלא הוי מלאכת מחשבת ואסור לכתחלה נ:

(ד) **מעתה** המבשל במה כיון דיש שבת עליס בפת ומבשיל [ואף החכמים לא פליגי אלא משום שבא מחמת משהו הנשרף. והנשרפין אפרן מותר. וע"כ בנקברין גם חכמים מודים כמ"ש הרא"ש שם [פסחים פ"ג סי' ג']. אבל לכ"ע יש שבת אש במבשיל] וכשבישל באש יש שבת אש בהמבשיל והוא שינה לבשל במה שבת חמה בהמבשיל הרי יש שינוי בהבישול הנעשה. [ואם יקשה זה בעיניך עי' בחבן עזרא שמות י"ב ט'] וכמו שנחשב שינוי בין תולדת האש לתולדת החמה כמו כן נחשב שינוי בין יש בהפת כח חמה בין יש בה כח האש נא. ושוב אין צריכין לטעם דמלאכת מחשבת אלא דלא חשוב בישול כלל. כמו במאכלות אסורות דלא חשוב אכילה כלל וגם בפסח לא חשוב מבושל כלל. וע"כ המזרע בעצין שאינו נקוב דיש שינוי בהמזרע לא חשוב זריעה כלל.

והקוצר פטור:

רע"כ המבשל במה כיון שיש שינוי בנפעל מותר לכתחלה נב.

מיהו המולש מעצין שאינו נקוב אסור לכתחלה כיון שאין שינוי במעשה הקצירה רק שנזרע מכבר בשינוי. [והא חזינן לענין תרומה דאף המזרע בעצין שאינו נקוב חייב בתרומה מדרבנן [עי' דמאי פ"ה מ"י]. דמדרבנן חשוב כאלו מזרע כדרכו]. אך לכאורה קשה זורע בעצין שאינו נקוב נמי יהי' מותר לכתחלה דהא יש שינוי במעשה הזריעה בנפעל ויהי' מותר כמו המבשל במה. וגראה לישב דהנה בזבחים ל"ד: ובדרמב"ם פ"ח [ה"ב] מה"ש דהשורה מיטין ושעורין במים הוא תולדת זורע וחייב ואף שלא נזרע בקרקע כלל. וא"כ הזורע בעצין שאינו נקוב ולומחים וגדלים למה יגרע משרה כנ"ל דחייב. אך החילוק בזה דשריי' במים כדי לצמוח היינו אורחי' לעשות כן כדי שיצמחו ואח"כ יזרע בקרקע גרעינין מצומחים. אבל הזורע בעפר בעצין שאינו נקוב שזורע גרעינין שאינן מצומחים. הרי יכול לעשות כן תיכף בעצין נקוב ע"כ הוי זריעה שלא כדרכה ופטור. וכבר ביארנו כן במלאכת זורע ס"ק כ"ג. ומלא דבעינן הצמיחה אין שינוי בנפעל לבין נשרה במים דנשרה במים ג"כ אינו מחובר לקרקע. רק בפועל יש שינוי שלשרות הדרך לעשות. והוא שינה וזרע בעצין שאינו נקוב שאין הדרך לעשות כן. וכיון שאין שינוי רק בפועל ע"כ אסור מדרבנן כמו בכל מלאכה כלאחר יד:

ובמ"ש נ"ל לבאר החילוק דכלאחר יד פטור בשבת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ולכאורה מה ענין זה לזה ולפמ"ש יתפרש. דהנה מה כשאינו מלאכת מחשבת פטור משום דגמרינן ממשכן דכתיב מלאכת מחשבת. והנה מה שלא הי' במשכן אינו מלאכה ופשוט דלא מועיל מחשבתו לעשיית זולתו או להנעשה מאלי' להחשב מלאכת מחשבת. ומלא דבלא שעשה העושה המלאכה רק היתה נעשית מאלי' לא הי' מלאכה. ואז לא היתה מלאכת מחשבת ולא הוי מלאכה רק מפאת העושה במחשבה וכיון שהעשי' היתה שלא כדרכה הרי יש שינוי במלאכה הנעשית שמעשיו הם נכללין בהמלאכה שבלא מעשיו לא היתה מלאכה כלל ושינוי במעשיו הם שינוי בעצם המלאכה [אך יש שמדרבנן לא בעי מלאכת מחשבת וחשוב מלאכה דרבנן בלא מחשבתו והנעשה הוי מלאכה דרבנן ומלא שבמלאכה דרבנן אין שינוי כלל ואסור] אבל בגט אין הכתיבה מפאת האדם ואם הי' נכתב מאליו ומי הי' כתב [וחק תוכות דלא חשוב כתב משום שלא נעשה כלל בשעת חקיקה אף מאליו רק בשאר כמו שהיה

מט בסימן קצ"א אות ו' כתב דאין לומר דהמבשל בחמי טבריא' פטור משום דבמשכן לא היה בישול אלא בתולדות האור. וע"ע להלן ס"ק ס"א ובסימן הנ"ל אות ג' בביאור מ"ט הכובש כבשים אסור מדרבנן ומאי שנא מבישול בחמה.

נ רע"ע בפתיחה ס"ק ג'.

נא עיין שו"ע או"ח סימן תנ"ב סע' ה' דאין מגעילין בחמין שהוחמו בחמה, ומבואר היטב לפי מש"כ כאן, [וע"ע שם בגליון רעק"א, ויש ליישב דמ"מ תולדות אור עדיף ולכן מהניין].

נב בסימן ג' אות כ"ב ביאר בדרך אחר, וע"ע שם סימן ז' בביאור דברי המג"א דליבון בחמה הוי כבישול בחמה.

אגרון

אחרון חיים

ה עם

שבת

אמר לו: אם אינו מוכן לשלם לי – אינו יכול לבוא אל ביתי.

דע״י תולדות האור מצד שנחשב זה כבשול מצד האש עצמו שהרי החמימות והסודר הרי הוא מהאש וממילא הוא בכלל בשול האש עצמו שהרי חמום האש הוא המבשל, שלכן אף שלא היה בשול זה ממש במשכן כיון שאין לחשוב זה שינוי מדרך המלאכה חייב, ודמי זה להעמיד הקדרה ברחוק קצת יותר מהאש מכפי דרך בנ״א אבל הוא עכ״פ מקום הראוי להתבשל במשך יותר זמן שודאי חייב אף אם במשכן לא היו עושין כן כדי למהר הבשול. וכמו כן הוא במבשל בתולדות האור שהוא בשול בחמימות האור לא שייך לחלק כל זמן שאין זה שינוי ממש מדרך המלאכה שיש אף רק מעט אינשי דמבשלין בהם, ולכן כשהם תולדות חמה אף ששוין ממש במדת החום כמו אם היו תולדות האור כהא דחמי טבריא וכהא דסודר שבחמימותו יכול לבשל ביצה, פטור דמצד עצמן הא אין למילף תולדות מבשול האש שהיה במשכן מאחר דאין הדרך כל כך לבשל בהן וכל החיוב בתולדות האור הוא מצד שהוא נחשב בשול בחמימות האש שזה הא ליכא בתולדות החמה, שאם נחשוב כן הרי מתבשל בחמימות דחמה שאין בו חשיבות מלאכה, וטעם זה הוא יותר מסתבר.

ולמה שבארתי כוונת רש״י והר״ן מסתבר שזהו גם כוונת קרית ספר דכתב דאין בשול מן התורה אלא באש, ולא פליגי כלל, אלא שלא כתב הטעם דפירשו רש״י והר״ן, דהא מוכרח כן דבלא טעם היה לן ודאי למילף מבשול אש שהיה במשכן כמו כל התולדות.

וא״כ בהמייקר־וייו אוועך שטוב לבשל בו כמו באש ממש ואלו שיש להם תנור כזה משתמשים בו יותר מבשול דבאש ומה שלא נתפשטו תנורים אלו עדיין הוא משום דלא מצוי עדיין הרבה תנורים וכשיהיו מצויין ודאי ישתמשו בהם כו״ע דהא הוא יותר טוב, ודאי יש למילף מבשול דאור דהיה במשכן בחשיבות תולדה שהוא לכל הדינים כהאב דבשול ע״י האור לאיסור ולחיוב סקילה וחטאת, לא רק לרש״י והר״ן אלא אף לקרית ספר דהרי לא פליגי כלל לפ״מ שבארתי.

ומש״כ כתר״ה בהצד לאסור בלשון זה, אע״פ שאין זה אש ממש מ״מ כיון שהכינו לבשל בו ונתכוין שיהיה כמו אש ממש לא כמו חמה שלא עשה מעשה במבשל, הנה לא זהו הטעם מה שליכא איסור בשול בחמה דאפילו עשה מעשה דהביא הקדרה על הגג ששם זורחת השמש יותר עד שיכול לבשל נמי ליכא איסור בשול, והטעם הוא כפרש״י והר״ן וכדבארתי דבריהם.

ולענין אם איכא מלאכת מכה בפטיש באוכלין כשגמר בשולו, הרי הביא כתר״ה שהמ״ב בבאור הלכה סימן שי״ח בסעיף ד׳ ד״ה והדחתן מביא דרוב שיטות הראשונים מפרשים במליח הישן וקולייס האיספנין דדוקא בחמין משום בשול ולא בצונן אלמא דליכא מכה בפטיש בבשול אוכלין, אבל הא לפי מה שמביא באור הלכה מנשמת אדם דבמליח וקולייס האיספנין כיון דהיה יכול לאכול מתחלה ע״י הדחק ליכא משום מכה בפטיש, שוב לא נבטל סברת הלבוש והפמ״ג שאיכא משום מכה בפטיש באוכלין אלא רק במה שגם במליח הישן וקולייס האיספנין, נמי סובר הפמ״ג דהוא משום מכה בפטיש. וכוונת תירוץ הנשמת אדם שלכאורה תמוה דהא מכה בפטיש הוא על הגמר אף שכבר הוא כלי ראוי לתשמיש, נראה דכיון דהיה יכול לאכול מתחלה ע״י הדחק שחשיבות אוכל כבר יש להו ליכא שוב גמר דהרי זה אוכל כמו שהוא וזה אוכל כשידיחו בצונן וזה אוכל כשידיחו בחמין דכלי שני וזה בחמין דכלי ראשון, וממילא ליכא בזה מציאות דמלאכת מכה בפטיש, ואין לחייב אלא משום מבשל דהוא דוקא בחמין, אבל באופן דאיכא גמר מלאכה כגון דבר שאין יכולין לאכול בלא הדחה ובהדחה נעשה לאוכל הוא גמר לחשיבות אוכל דלכן שייך ע״ן מלאכת מכה בפטיש אף שאיכא אינשי דלא אכלי עד שידיחו בחמין דכלי ראשון, משום דעכ״פ לענין חשיבות אוכל נעשה בהדחה לאוכל והיה זה גמר מלאכה שהוא מלאכת מכה בפטיש.

וא״כ אפשר שכל הני ראשונים סברי כתירוץ הנש״א דמליח הישן וקולייס האיספנין נאכלין גם מתחלה ע״י הדחק וליכא ממילא מלאכת מכה בפטיש כדלעיל, והר״ן שהביא בבאור הלכה שסובר דמליח הישן אינו נאכל כלל וע״י הדחה הוא נאכל ע״י הדחק שלדידיה צריך לומר כבאור הלכה שליכא מכה בפטיש באוכלין, אין הכרח ששאר הראשונים יסברו כמותו. וממילא מתורץ גם קושית באור הלכה מהא דא״ר יוסף גלגל הביצה במה שנתן בצד המיחם חייב חטאת, דג״כ כיון שנאכל כמות שהוא חי ליכא שוב ענין מכה בפטיש שזה אוכל בבשול משהו, וזה יותר מעט וזה עוד מעט יותר וזה כשנעשית קשה, וא״כ ממש הוא כמליח הישן וקולייס האיספנין לתירוץ הנשמת אדם, ודימה מר בריה דרבינא שפיר שבתרווייהו הוא משום מבשל, ושפיר כתב הגר״א דלביצה ומליח הישן דין אחד לשניהן, אבל ליכא ראיה מכאן שליכא ענין מכה בפטיש באוכלין דבדבר שאינו ראוי לאכול כלל ובהדחתו אף בצונן נעשה ראוי לאכילה אף שעדיין לא יאכלו הרבה אינשי איכא מלאכת מכה בפטיש כסברת הנשמת אדם.

וזה נראה שהיתה כוונת אביך מהר״ר אהרן צבי שליט״א, לתרץ בביצה שהוא משום דנאכל חי שהוא כתירוץ הנשמת אדם במליח הישן וקולייס האיספנין, ולמה שבארתי בכוונת תירוץ הנש״א לא קשה מהא דביצה יש בה משום בשולי עכו״ם דאף דכיון דנאכל רק ע״פ הדחק כשהוא חי יש בזה איסור בשולי עכו״ם מ״מ מועיל זה לסלק ענין מלאכת מכה בפטיש דזה עושה דשוב ליכא גמר מלאכה מאחר דזה אוכל כך וזה אוכל כך כדלעיל.

אבל קושית באור הלכה משויי אוכלא משוינן לר׳ יהודה בדף קנ״ה ולא מחייב משום מכה בפטיש לכאורה היא קושיא עלייהו, ולכן היה מסתבר לדינא כבאור הלכה, אבל עכ״פ אין לנו לדחות דברי הלבוש והפמ״ג והנש״א בשביל זה ולכן הוא קצת ספק לדינא.

ודברי הצפנת פענח שהביא כתר״ה דכל דבר שנתבשל בחמה הדר כמו בדם שנקרש בחמה שאיתא במנחות דף כ״א דהדר, ודאי צדק כתר״ה דמוקשין מאד דברור דלא הדרא ביצה וכל דבר שנתבשל ע״י חמה לכתחלה, ול״ד לדם שנקפה קודם שנתבשל דלאחר שנקפה שוב אינו מתבשל שלכן הדר לכתחלה.

ומאחר שאיכא איסור בשול בתנור זה יצטרט לעשות הכירא כעין גרופה וקטומה לתנור דאש להיתר שהיה.

והנני ידידו מוקירו ומברכו באהבה,

משה פיינשטיין

סימן נג

בחולה שאין בו סכנה שהתחיל ליקח הרפואה בחול וצריך ליקח עשרה ימים רצופין אם יש מקום להתיר ליקח גם בשבת

ג׳ אלול תשכ״ח.

מע״כ ידידי הרה״ג מהר״ר אפרים גרינבלאט, שליט״א.

בדבר חולה שאין בו סכנה באופן שאסור לו ליקח רפואה בשבת והתחיל לקחת בחול כדורי רפואה שנקראו פילן שצריך ליקחם לדברי הרופא משך עשרה ימים רצופין ואם יפסיק יום אחד לא תפעול הרפואה כלום אם מותר ליקח בשבת, הנה לכאורה לא מובן צד ספק ההיתר בזה אלא דאולי מצד הפסדו הגדול בחולי זה שלא יוכל להרפא בדרך הטבע מצטער ביותר בשביל זה שלכן אולי יתחשב כמיחוש שמצטער טובא שנזכר ברמ״א סימן שכ״ח סעיף י״ז, אבל הא אין הטעם מצד הצער אלא משום שנחלה כל גופו מצד הצער מחמת שאינו יכול לסבול הצער, ולא מצד צער בעלמא שמצטער על מה שלא יתרפא אף שזהו לאינש צער גדול אין להתיר. ואם הוא איש כזה שמחמת שלהתרפא בהפילן צריך עשרה ימים רצופין שא״א בלא שיקח גם בשבת לא יוכל להתרפא יחלה מצד זה בחולשת העצבים שקורין נערוון שיהיה חשש להמחלה שנקרא נערוון ברעק דאן הוא ודאי בדין מיחוש שמצטער כל גופו שיש להתיר שיקח בשינוי קצת השייך לשנות גם ברפואת לקיחת הפילן אף שלא שייך שינוי בהבליעה, דהוא כהסברא השלישית שם, ואם א״א בשינוי יש להתיר גם בלא שינוי כשיטה ראשונה שם, אבל אין מצוי אנשים כאלו ובסתם בני אדם יש לאסור.

חולה שמותר ליקח רפואה בשבת ויש לו גם מיחוש וחולי שלמחלה זו היה אסור ליקח רפואות אם הותר לו גם ליקח הרפואה להמיחוש

ובחולה שמותר לקחת רפואה בשבת ויש לו גם מיחוש וחולי כזה שאסור בשביל מחלה זו לקחת רפואה, אם מכיון שהותר לו לקחת רפואה בשביל המחלה הותר לו גם ליקח הרפואה בשביל המיחוש והחולי שהיה אסור בשבילו או שלא הותר, מסתבר שאסור אף שלא ידוע לי ראיה ע״ז, דאין טעם להתירו, דהא צריך מלאכה אחרת בשביל הרפואה דהמיחוש ויש לחוש לשחיקת סממנים והבשול וההוצאה לרה״ר שבשביל רפואה זו שצריכים ביחוד והוא ממילא בכלל הגזירה. אך אם בשביל המיחוש א״צ לרפואה אחרת רק ליקח יותר מרפואה זו עצמה, יש מקום להיתר דאולי לא שייך כל כך גזירה שמא ירבה דלא מצוי זה כ״כ שנגזור בזה, ובכלל איסור דלקיחת רפואה שהוא בשביל שחיקת סממנים וכדומה שהוא ביחוד בשביל רפואה זו ליכא כיון שבזו לא

הרה"ג ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל

במים, וכיון שכן יכולים רק לומר דבעינן דוקא שיעור חום כזה שיהא ראוי אח"כ לצירוף דרק אז חשיב כאש אבל מהיכ"ת נימא דבעינן דוקא שיתכוין לצרף שהרי אם נאמר דאף שמחמם אותו מ"מ אין זה קרוי אש אין זה שייך כלל למלאכת מבעיר, ומה שכתב "כדי לצרפה במים בלבד" נתכוין לאפוקי אם חימם אותו כדי לחמם בו מים או למתק חרדל וכדומה דאינו צריך שיגיע לשיעור שיקרא הברזל בשם אש, אבל לא בא למעט את המחמם ברזל עד שיאדים או ילבין כדי לבשל או להאיר[2], ולכן נלענ"ד דלענין הדלקת חשמל כיון שהחוט שבתוך המנורה מתחמם הרבה מאד עד שהוא מלבין ומפיץ אור כ"ש דחשיב שינוי טפי וחייב שפיר משום מבעיר, וכדאמרן שהרי גם בע"מ לצרף טעמא דחשיב שינוי הוא רק מפני שהגיע לדרגת חום שראוי לצירוף אבל לא מפני עצם החיסום שנעשה אח"כ ע"י המים (ותמה אני על מ"ש בשו"ת לבושי מרדכי או"ח סי' מ"ז מ"ח דהבערה דאורייתא היינו דוקא כששורף ומכלה, משא"כ בחשמל אף שהחוט מתחמם ומאיר מ"מ כיון שאיננו כלה ונשרף לא חשיב כלל מבעיר, וקשה לי טובא והא כיון דאינו מכלה ושורף א"כ מה מועיל כוונת הצירוף לחייב משום מבעיר, הרי אינו שורף ומכלה, וגם משמע שאם נתכוין לצרף חייב משום מבעיר אף אם אח"כ נמלך ולא צירף, שהרי הרמב"ם כתב דין זה במלאכת מבעיר ולא במצרף ששייך לבונה או מכה בפטיש, וע"כ שהרמב"ם סובר דקרא דלא תבערו אש קאי גם על הבערת מתכת, וכמו"ש המ"מ הנ"ל דכל שהוא עצמו נעשה אור ושורף נקרא מבעיר אש, וכן מה שכתב שם דשיעור מדת החום של החוט המאיר במנורת חשמל הוא פחות

הברזל ונשאר כך לעולם, וסובר לפי"ד דמה שכתב הרמב"ם ע"מ לצרף היינו בדוקא משום דבעינן דומיא דהבערת עצים שהם משתנים מחמת האש. אולם לענ"ד נראה דדוקא לענין כבוי יכולים שפיר לומר דטעמא דלא מחויב אלא דוקא ע"י מים הוא מפני שהמים מקפיאים את השינוי, משא"כ לענין מלאכת מבעיר לא מסתבר כלל לומר שרק הכבוי במים גומר את ההבערה [גם חשיב לפי"ד התראת ספק כיון שהצירוף נעשה רק אח"כ ע"י מעשה ולא מאליו] ועכ"פ מסתבר שאם הבעיר על דעת לצרף דשפיר חייב אף אם אח"כ לא צירף, ואי אמרינן דבעינן דומיא דעצים שישתנו מתכונתם הרי הו"ל כנתכוין להבעיר ולא הבעיר, ומוכח מזה שהצירוף איננו חלק מגוף ההבערה אלא דרגה של הבערה, וכיון שכן ה"ה כשהחימום הוא על דעת לבשל ולהאיר.

2) ידידי חכים ורבי פרופ' יהודה לוי שיחי' העיר לי בזה דאפשר שהחימום הוא רק "תולדת" מבעיר ואולי אין גחלת של מתכת אש כלל (כמו תולדת זורע — כגון השקאה — אינה צריכה זרעים ותולדת מכה בפטיש — כגון תיקון מנא — לא צריכא פטיש) או אולי חימום כשלב ראשון של שינוי החומר הוא מבעיר, אשר בא אחריו שלב סופי של כיבוי והרי זה דמיון קרוב לצירוף הברזל עכ"ל. ולענ"ד נראה דאי אפשר כלל לומר דמשכחת תולדה של מבעיר מבלי שנעשה אש, גם המשקה מים אינו חייב אלא א"כ יש זרעים ואיכא אצמוחי פירי, וגם לא מסתבר לומר דאיכא תנאי במבעיר שיהי' דוקא כדי לחסם ולחזק את הברזל בו בזמן שעיקר מלאכת הבערה היינו הבערת אש שמכלה ומפסיד אלא שהוא עושה דבר זה לצורך של חימום ובישול וכדומה.

מחימום מתכת כדי לצרף, גם זה תמוה, וכידוע שדרגת החום של חוט לוהט ומאיר היא הרבה יותר גבוהה מהשיעור של כדי לצרף), וכיון שכן ה"ה נמי שאם השינוי הוא בזה שמלבין ומפיץ אור כ"ש דחשיב שינוי, וכמו שאם נתחמם בדרגה כזו שמים מחסמים אותו חשיב שינוי, כ"ש אם נתחמם לדרגה יותר גבוהה שמלבין ומפיץ אור, ואם מפני שזה לא מתקיים ומיד כשכבה הוא חוזר שוב לקדמותו, נראה דאם כילוי והפסד אינו תנאי בחיוב הבערה, ה"ה נמי דבהבערת אש אין צריכים כלל שהאש תתקיים.

ב.

גם נלענ"ד דאפשר שבהדלקת חשמל שפיר חייבין לכו"ע משום מבעיר גם להראב"ד דסובר שאין מבעיר במתכת, כי יתכן דטעמו של הראב"ד הוא לא משום דסובר דגחלת של מתכת אינה קרויה כלל בשם אש, כי אם נאמר כן נמצא שגם האופה ומבשל בשבת בחשמל יהא פטור, שהרי פשוט הוא דזרם איננו אש ונמצא שהוא דומה לחימום מתכת בקרני השמש ע"י זכוכית מגדלת דחשיב רק תולדת חמה ופטור (ואם נאמר דגחלת של מתכת אינה קרויה אש צריך להיות פטור אף אם המתכת אדומה כאש), וה"ה נמי כשנתחממו החוטים מזרם של חשמל. ומעתה אם נאמר דאף שיש להחוט מראה אש מ"מ אינו קרוי אש יהי' דינו של מבשל בחשמל כמבשל בתולדת חמה דפטור[3] וגם ידוע דיש סוברים דבכה"ג שניכר לכל אדם שהיא תולדת חמה וליכא כלל למיטעי שיבואו לאיחלופי בתולדת אור מותר לבשל גם לכתחלה אפי' מדרבנן[4], וכמו כן יש לדון לענין בישול בשר בחלב בחשמל

3) מוצא אני לנכון להודיע שבהיותי פעם אצל מרן בעל החזו"א זצ"ל אמרתי לו שהמרתיח מים בשבת ע"י מזלג חשמלי ששני קצוותיו מרוחקים והמעגל נוצר רק ע"י המים אשר על כן הם מתחממים ורותחים, שלדעתי איסורו רק מדרבנן, דכיון שזרם איננו אש ממילא הו"ל כמבשל בתולדת חמה דפטור מחטאת, ואמרתי שלדעתי רצוי לפרסם דבר זה לבתי חולים וכדומה, והשיב לי בפשיטות דכמו שהמבשל במים חמים שהם "תולדה" מאש חייב חטאת, כך גם המבשל בזרם של חשמל הואיל ובדרך כלל הוא תהליך היוצר אש הו"ל כעין "עיבור" של אש, וכמו שחייבין על תולדה כך גם על עיבור הואיל ובדרך כלל הוא עתיד להיות אש אע"ג שלמעשה רק חימם מים ולא נוצר שום אש. מאד התפלאתי לשמוע דבר זה וילדות היתה בי לומר שרק הראשונים היו יכולים לומר חידוש גדול כזה, אך הוא חזר והשיב שלדעתו הוא פשוט ואין צריכים כלל להיות רשב"א לומר דבר זה, אולם גם היום זה תמוה מאד בעיני, ובפרט שהזרם עצמו רק במרוצתו משפשף ומחמם את החוט שמתנגד לו עד שהוא נהפך לאור ושורף ונקרא אש, אבל לגבי הזרם עצמו לא שייך כלל לומר שהוא אש לא בתחלה ולא בסוף.

4) דאף שכתב רש"י בשבת ל"ט ע"א אהא דמבשל בחמה לכו"ע שרי דהוא מפני "דאין דרך בישולו בכך", מ"מ נראה שגם באופן שכן רגילים לבשל בחמה כמו דוד שמש וכדומה ג"כ פטור, וכדחזינן מחמי טבריא דאי אמרינן דחלפי אפיתחא דגיהנם הו"ל תולדות אור וחייב ואם לאו הו"ל תולדות חמה ופטור, וגם חילוק זה שבין אור וחמה נזכר גם לענין פסח מצה וחלה וכו' והתם מאי

שיהא פטור. וגם אפשר דיש לדון לפי"ז גם לענין חיוב חלה ואפיית מצה והגעלה וכדומה מהדברים שצריכים דוקא אש ותולדותיה ולא חמה דמסתבר שה"ה בתולדת חמה דלא מהני ולהנ"ל ה"נ בחשמל.

גם יראתי מאד לומר שלדעת הראב"ד מותר גם מדרבנן להדליק חשמל בשבת, משום דאף אם נאמר דחשיב בכך כמבשל את החוט מ"מ הרי הו"ל כמבשל בחמה שמותר לכתחלה גם מדרבנן (אמנם ראיתי בס' המאורות שיצא מחדש על מס' שבת בדף מ"ג ע"א שהביא אותם הדברים שהזכרנו לעיל מהמעשה רוקח משמו של הרב פרחיה תלמידו של ר' אברהם בנו של הרמב"ם שכתב "והטעם דכבוי גחלת של עץ חייב עליו מה"ת וכיבוי גחלת של מתכת אין חייב עליה אלא מדרבנן, עיקר דבר זה כי כל דבר שתחילתו אש וכשיכבה ישתנה לדבר אחר, כגון גחלת של עץ שקודם כיבויה היא אש וכשתכבה תשתנה לדבר אחר ותעשה פחם זהו הכיבוי האסור מדאורייתא אבל גחלת של מתכת שתחלתה מתכת וכשתכבה היא מתכת כשהיתה בתחלה, אין כיבויה מה"ת לפי שאין זה כבוי שאין גוף האש נחלית בברזל, אלא ברזל שהוא חם היה ועכשו אחר הכבוי הוא ברזל צונן, הלכך כיבויו מדרבנן". ואף שהמו"ל הוסיף וכתב דכל זה דוקא לענין כבוי אבל לענין הבערה שפיר חייב "ולא משום מבעיר אלא משום בישול — ולפי"ז הדלקת נר החשמל ה"ז איסור דאורייתא", לענ"ד אין זה נכון שהרי אין חייבין מה"ת אלא על בישול באש ותולדותיה). אלא נראה שהראב"ד סובר דמבעיר לא שייך אלא כשההבערה גורמת להרבות אש שלא היה קודם, ולכן כשההבערה היא בעצים וכדומה שהאש נאחזת בהם והם עצמם בוערים ושורפים שפיר אמרינן דאע"ג שנדלקו העצים מאש אחרת, מ"מ כיון שהם עצמם בוערים הרי נתחדש ונתרבה אש שלא הי' כלל מקודם, משא"כ במתכת הרי היא עצמה אינה בוערת אלא שהיא קולטת חום מאש אחרת ורק מפני שהמתכת אינה כלה ונשרפת לכן כל הזמן שמונחת על האש היא בולעת ואוצרת בקרבה הרבה חום עד שגם היא עצמה אדומה כגחלת של אש, ונמצא שהחום לא נתחדש רק עבר מהאש ונכנס תוך המתכת כמו שהוא נכנס בכל דבר אפוי ומבושל, שהרי אם מסירים אותה מהאש היא מתחלת תיכף להצטנן. וכיון שכן אפשר דכל זה דוקא במתכת הנדלקת מאש מצויה דאז שפיר אמרינן דאע"ג שגם המתכת נעשתה ממש אש, אפי"ה סובר הראב"ד דחשיב רק בישול ולא מבעיר כיון שהמתכת עצמה אינה בוערת ובהבערתה לא נתחדש ונתרבה אש שלא היה קודם, וכמו שאמרנו שהחום רק עבר מן האש ונכנס תוך המתכת, ונמצא שהמחמם הוא רק "מעביר" אש ממקום למקום כלומר מן הגחלים אל המתכת ולא "מבעיר", משא"כ בהדלקת חשמל אשר מקודם לא הי' כלל שום אש ורק האדם בלחיצתו על הכפתור הוא ממציא ומוליד אש חדש בחוט של מתכת שבתוך המנורה, בכה"ג יתכן דנקרא שפיר גם להראב"ד בשם "מבעיר" אש כיון שבפעולתו לא הדליק את החוט מאש אחרת רק המציא והוליד אש שלא היה כלל תחלה בעולם, והאש הזה שהמציא פולט חום והוא מבשל או מאיר כמו אש אחרת, וכיון שכן שפיר קרוי בשם מלאכת מבעיר שהרי גם במשכן לא היו צריכים את הכליון וההפסד של העצים רק הי' צורך בחום כדי לבשל, ואילו היה אז תנור של חשמל הי' יכולים שפיר לבשל את הסממנים גם על אש של חשמל, לכן מהיכ"ת נימא דבכגון דא אינו קרוי בשם מבעיר (ולפי"ז אף להסוברים בדעת הרמב"ם דלא מחייב במתכת משום מבעיר אלא בע"מ לצרף, אפשר שכל זה דוקא כשהחימום הוא מאש אחרת משא"כ בהדלקת חשמל שהוא יוצר ממש ניצוצי אש שפיר חייב בכל אופן). והתינח אם נאמר כהסוברים דלשון לא תבערו היינו דוקא כליון, יכולים שפיר לומר דהדלקת חוט חשמל לאו מלאכה היא כלל הואיל ואין החוט כלה ונשרף, אבל כיון שאמרו בגמ' דקרא דלא תבערו יצא רק ללאו או לחלק ולא כדי לאשמעינן שצריכים דוקא כילוי והפסד, וכידוע שבשו"ע הרב ז"ל כתב להדיא דהאיסור של לא תבערו איננו מפני שריפת העצים וכילוים אלא כל ריבוי אש היינו מבעיר, וכיון שגם הצורך שהי' במשכן היה רק חום ולא כילוי הגחלים, לכן יכולים לומר דבהדלקת חשמל מודה גם הראב"ד דחייב משום מבעיר כיון שהמציא וריבה אש שלא הי' כלל קודם. (כל זה דוקא לדברינו שגם חוט חשמלי בוער נקרא אש, דאז שפיר אמרינן דכמו שאין חילוק בין מבשל באש הבא מן העצים שהי' במשכן לאש של ספירט ונפט שלא הי' במשכן ה"נ גם כאן, אך אם נאמר דחוט לוהט של חשמל אינו קרוי אש מסתבר דאין זה שייך כלל לא למלאכת מבעיר ולא למלאכת מבשל).

ולפי"ז גם המחמם מתכת בזכוכית מגדלת שמרכזת קרני השמש עד שנעשתה אדומה כאש שפיר חייב גם להראב"ד כיון שהוא "מבעיר" אש ולא "מעביר" מאש אחרת, וגם מותר להדליק ביו"ט גפרור בגחלת של מתכת מפני שזה אש וכמו שכתבנו לעיל מהמגיד משנה, ואע"ג דבשעה שזה רק חם, ועוד לא האדימה, המדליק ממנה חשיב כמוליד אש ביו"ט דאסור, וכמו"ש שאסור להדליק גפרור מאפר כירה שהוא חם, מ"מ מגחלת של מתכת נראה שלפי דברינו שפיר מותר להדליק גם להראב"ד, כיון שאף הוא סובר

נ"מ אם רגילין בכך או לא, וע"כ דכוונת רש"י בדברים אלה לומר דאין זה קרוי בישול [ואף שהמנ"ח מסתפק בנתבשל בחמה ואח"כ ע"י האש, ומביא מהפמ"ג שסובר דגם בזה אין בישול אחר בישול

עיי"ש, היינו מפני שכך היתה להם קבלה דלענין זה בעינן דוקא דומיא דמשכן שהבישול הי' ע"י אש ותולדותי' ולא ע"י דבר אחר], ולפי"ז גם בישול החוט ע"י זרם ג"כ חשיב כמבשל בחמה.

מסורת השס"ם

מתניתא אמרה שהשלוק קרוי מבושל. וקרייא אמר שהצלי קרוי מבושל. והתנינן הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. אמר ר' יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. א"ר יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה. מה נפיק מן ביניהון קונם יין שאיני טועם בחג. על דעתיה דרבי יוחנן אסור ביום טוב האחרון על דעתיה דרבי יאשיה מותר. אף רבי יאשיה מודה שאסור. לא אמר ר' יאשיה אלא לחומרין. רבי חייה בר בא אמר רבי יוחנן אכיל חליטה ואמר לא טעמית מזון בהדא יומא. והא תנינן *הנודר מן המזון מותר במים ובמלח. פתר לה רבי יאשיה דאמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה. וכיון שכל הדברים קרויין מזון. רבי אחא בר עולא אמר יועשר ארונות נושאות בר ולחם ומזון. מה תלמוד לומר ומזון. אלא מיכן שכל הדברים קרוין מזון. 7 הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר מן המעושן. מהו שיהא מותר במטוגן. מהו שיהא מותר בתבשיל שנתבשל בה מי טבריה. רבנן דקיסרין שאלון מעושין מהו שיהא בו משום בישולי גוים. מהו שיהא בו משום תבשילי שבת. מהו שיהא בו משום בשר בחלב. מהו שיטבל למעשרות. הנודר מן המעושן מהו שיהא מותר בתבשיל. 7 רבי בא בר יהודה בשם דבית רב אחי חביצא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. *רבי יוסי בי רבי בון בשם רב חונה כל אוכל שהוא נאכל חי כמות שהוא אין בו משום בישולי גוים ויוצאין בו משום עירובי תבשילין. 7 הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר בעבה. נישמעינה מן הדא אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה. מה אם תבשיל שהוא נאסר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. מבושל שהוא מותר בצלוי ובשלוק אינו דין שיהא מותר בעבה. ויש קל והומר בנדרים אלא כיני תבשיל שאסור בצלוי ובשלוק מותר בעבה. מבושל שמותר בצלוי ובשלוק מותר בעבה. תני אסור בהטריות רכות שכן דרך הרופא לוכל פתו בהן. אמר רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכן דרך ההולה לוכל פתו בה. ומותר בביצה טרומיטא רופיטון. ובדלעת הרמוצה. אמר רבי חנינה כמין דלעת מרה והן ממתקין אותו ברימצא:

הלכה ב מתני' [6] הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה אמר קונם יורד לקדירה [5] מן הכבש אינו אסור מכל המתבשלים בקדירה [5] מן הכבש אינו אסור אלא מן הכבש של ירק כבוש שאיני טועם אסור בכל הכבושים מן השלק אינו אסור אלא מן השלק של בשר דברי ר' יהודה שלוק שאיני טועם אסור בכל השלוקים מן הצלי אינו אסור אלא מן הצלי של בשר דברי רבי יהודה צלי שאיני טועם אסור בכל הצלויים: **גמ'** אי זו היא מעשה רותחנה. כגון חילקא

מסורת השס"ם

מתני' אמרה וכו'. מעתה קשיא מהני' המבושל מותר בצלי ובשלוק ס"מ דצלי ושלוק לא מיקריין מבושל ומקרא ומהני' שמעינן דצלי ושלוק נקרא מיס ביטול: ומשני אר"י הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם. דאין קורין מבושל ולשלוק: מה נפיק מן ביניהון. מאי ביניהו: אסור בי"ט האחרון. דבלשון בני אדם אף י"ט האחרון בכלל חג: מותר. דבלשון תורה לא מיקרי חג אלא שבעה ימים: אף ר"י מודה דאסור. סתמא דס"ס קאמר הא ודאי ליכא ביניהו דמודה דאף בי"ט האחרון אסור ולא אמר דאזלינן בנדרים בתר לשון תורה אלא לחומרא כגון הכא בנודר מן המבושל דאסור לר' יאשי' אף בצלי אבל ליכא לשון בני אדם לחומרא מודה דאזלינן בתרי': אכל חליטה. בפת לביבות המבושלת במים ואמר לא מ"מ טעמתי מזון יום זה שאינן חשובין מזון ובערוך גרס חלטין והן פירות גטסר: ופירוך והא תנינן. פ"ג דעירובין: מותר במים ומלח. ס"מ דשאר כל הדברים קרויים מזון: ומשני פתר לה. הפרש למתני' דעירובין דתניא כר' יאשי' דאמר הלכו אף אחר לשון תורה לחומרא ובלשון תורה כל הדברים קרויי' מזון ומים ומלח: כל. הייט עיבור ולחם כמשמעו ומה ת"ל מזון אלא שאר מיני מאכל ילדה לדרך ס"מ כל הדברי' קרויים מזון: משום תבשילי שבת. שאסור להטמין סמוך לשבת מהו שיהא מותר להניח דבר מאכל סמוך לעשן כדי שיעשן בשבת א"נ בשיל ולא בשיל כל צרכו מיישינן שמא יחתה אבל בשיל כל צרכו מותר וקמיבעיא ליה אם מעושן דיו כבשיל כל צרכו ומותר לשהות או לא: מהו שיהא בו. משום איסור בישול בשר בחלב: מהו שיטבול למעשרות. דתנן בפ"ד דמעשרות האור קובע למעשר ומיבעי' ליה אם העשן ממי קובע למעשר ואסור לאכול ממנו עדאי או לא: הנודר מן המעושן וכו'. אע"נ דכבר שאל אם הנודר מן המבושל מותר במעושן מיבעיא ליה בא"ת ל דאין מעושן בכלל מבושל מ"מ מבושל בכלל מעושן או לא: ה"ג משום דבית רב אחי: חביצא. היינו שטוקפין פירורי לחם לתוך מים חמין והם נדבקים זה בזה: אין בו משום בישולי עכו"ם. שגזרו חכמים בבישולי עכו"ם משום שהנות ועל האכל כמות שהוא אי לא גזרו על בשולו דכיון שנאכל כמו שהוא אי אינו בשיל דלא אתי מידי: ויוצאין בו משום ע"מ. אם בשלן העכו"ם דהא שרו באכילה: ומה אם תבשיל. הנודר מן תבשיל אסור בלוי ובשלוק כדמשמע במתני': ופריך ויש ק"ו בנדרי'. בתמיה כיון דאזלינן בתר לשון בני אדם פעמים שאינו בכלל בלשון זה ובכלל בלשון אחר: ה"ג אלא כיני תבשיל שאסור בלוי ובשלוק מותר בעבה מבושל מותר בעבה וכ"ה ברשב"א. הא"פ לאו מק"ו ילוף אלא כמה מלינו דמבושל אינו אלא בישול ממש: תני. הנודר מן התבשיל: אסור בהטריות רכות. הן דילועין רכין וקטנים: שכן דרך הרופא. לעוות לחולה שיאכל פתו בהן: מגולגלת. לא דוקא אלא אפי' מעומקא אלא שאינה מעומק כל כך שהפה נאכלת עמה בכלל תבשיל היא: רופיטון. מבושלת הרבה במים חמין כדפי' במתני': כדין דלעת מרה. כהך דלע' מרה. שממתקין אותה באפר ורמץ מה: **הלכה ב מתני'** אלא ממעשה הרתחתה. מדברים שמריחים להרתחה הרבה כדי לבשלם וגמ' מפרש מאי ניעבו: אסור בכל המתבשלים בקדירה. דכולהו בכלל היורד לקדירה הם: **גמ'** חילקא. חטין שמחלק אחר לשנים

מערבי

מסורת השס"ם

עין משפט נר מצוה

ב

[6] מיי' פ"ט מהלכות גזירות הלכה ז טוש"ע יו"ד סי' רעז סעיף ב

ג

ב מיי' פ"ט שם הלכה ב טוש"ע שם סי' רז סעיף ג

ציון ירושלים

[7] סלכו כנדרים אחר לי' תורה. פי' ריש"ל סי' כ"ב ופי' מגוזות שור בבכור שור בתרומה לטוכי דף מו וכשו"ת מעיל צדקה סי' ח ופמ"ש ריב"ל ולזוק:

[8] הנודר מן המבושל מהו שיהא מותר בעבה. פי' בלבי יוסף סי' רז מ"ש בשם בתוכן:

עירובין פ"ג

עירובין פ"ג הלכה ח מיל פ"ז

לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה. ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה. שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב: ה "דגים וחגבים מותר לאכלן בחלב. והשוחט עוף ונמצא בו ביצים [כ] גמורות מותר לאכלן בחלב: ן המעושן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהן אין לוקין עליו. וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב. אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא

מפני אכילת בשר בהמה המעוי אבל בבשול והנאה לא נאסרו ולא יפו כחס מבשר בהמה טהורה עם חלב ממאה שמותרין בבישול ובהנאה כזכר למעלה אלמא לא נזרו בישול והנאה אמו בישול והנאה ואין הגזירה אלא על אכילה בלבד ואע"פ שיש לדחות דשאני החס שיש אחד מהם כבר אסור באכילה ואין לחוש שמא יאכלם אבל במיה ועוף בחלב שכל אחד בפני עצמו היתר גזרו על הבשול ועל ההנאה שמא יבא לידי איסור אכילה וכחס שגזרו באיסור העלאה על השלחן כמו שיתבאר בפ' זה וכאלה אלא גזירה היא זהו דעת רבינו שלא נאסרו אלא באכילה בלבד:

ה דגים וחגבים וכו'. כבר נתבאר זה בסמוך: והשוחט עוף וכו'. ברייתא פ"ק דיו"ט (דף ז') מזכרת כאן בהלכות השוחט את התרנגולה ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב רבי יעקב אומר אם היו מעורות בנידים אסורות וקי"ל כת"ק ומשמע דת"ק אפי' מעורות בנידים שרי כיון שנגמרה. וכתב הרשב"א ז"ל איז היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון אע"פ שמעורות בנידין אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר וכנוף העוף ואסור לאכלה בחלב. עוד כתב שכל שאין לה חלבון הרי היא עשוה מליחה לקדרה כדין בשר:

ן המעושן והמבושל וכו'. המכוון בעיא דלא איפשיטא בירושלמי בנדרים פרק המודר מן המבושל וידוע שספק תורה להחמיר ואין לוקין עליו. והמבושל בחמי טבריא וכו' ג"כ נראה שם שהוא שוה למעושן ולגבי שבת שהמבשל בחמי טבריא פטור כמכר בהל'

בהל' שבת: ן וכן המבשל בשר במי חלב וכו'. בפרק כל הבשר (דף קי"ד) ברייתא המבשל במי חלב פטור דם שבשלו בחלב פטור ואמרו שם (דף קי"ג:) אמר שמואל וכו' גדי להוציא את הדם וכו' בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שתוטה ובכל אלו נראה שבשר רבינו שהוא פטור אבל אסור ויש עיקר. ויתבאר דין חלב שתוטה מדין הכחל:

אבל המבשל בשר מתה וכו'. שם איתמר המבשל חלב בחלב (ואכלו) רב אמי ורב אסי חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה. פירוש משום בשר בחלב. ואמרו שם לימא בהיתר חל על איסור קמיפלגי ודהו דס"ש אין היתר חל על איסור ואסיקנא ס"ש לא פליגי דלא לקי כ"פ בבשול מ"ד לוקה הד איסורא הוא ומ"ד אינו לוקה להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול כיון דאאכילה לא לקי אבשול אמי לא לקי ואע"ע אבשול ס"ע לא פליגי דלקי כי פליגי ← אאכילה מ"ד אינו לוקה דהא אין אתע"ל אין אתע"ל ומ"ד לקי להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול כיון דעל בישול לקי על האכילה אמי לקי ואע"ל מר אמר הדא אי' מ"ד לוקה בבישול ומר אמר הדא אאכילה לא לקי ולא פליגי. ופסק רבינו כן שלוקה בבישול ולא באכילה משום בשר בחלב דאין אתע"ל כל שהיא כולל אז מוכיח אז בת אתה וכבר זכר עניין פרק י"ז מהלכות איסורי ביאה וה"ה למתה אין לוקה באכילה משום בשר בחלב דלא חייל אאיסור כלה ולא כשמואל דאמר גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה דש"ל לפוס ליתנא בחדא בגמרא דבכל דוכתא אתע"ל ולא קי"ל הכי:

המבשל

לחם משנה

כל הבשר (דף ק"ד) כולה ר"ע היא וכו' וא"ת הא לא אינמרינן מירושא דרב אחי אלא לפרוקי קושיא דכמאן דלא כר"ע והך קושיא ליתא אלא אי אית לן סברת רב יוסף וא"כ רבינו דלית ליה סברת רב יוסף דגזרינן העלאה אגב אכילה א"כ איך פסק כהך תיגרא דליתיה אלא אגזרת רב יוסף. מיהו לזה יש לומר דרבינו ס"ל כאין לומר שבהנו שם החוס' דדייק מדקתני כל הבשר דמשמע כל הבשר שוה ואע"ג דדהו המודר מן הבשר אין כל הבשר שוה. י"ל לדעת רבינו דשאני הכא דקאמר כל וכיון דאמר כל משמע דהכלל הוי בענין אחד אבל הכא לא אמר אלא המודר מן הבשר מותר בבשר דגים וכו' ור"ל בדגים ותגבים הוא היתר גמור אבל בשאר בשר יש מלשורייתא ויש מדרבנן כגון בשר עוף. אבל מ"מ קשה לפירוש החוס' דאיך קאמרי דהך קושיא הוי משום דסמך אדרב יוסף דא"כ כשהיתן רב אחי אמר כולה ר"ע וכו' הא הוא לא מיתן אלא לשון כל ואיך מיתן קושיא דרב יוסף דהא קאמר אבור להעלות ואכל בשר קאי וא"ל כ"ד כרבנן אכילה נופה וכו' כדפירש רב יוסף. ולכן נ"ל כוונת החוס' דלא פריך גמ' אלא אשום דאיתא ליה הכאי חדא ליתנא דכל וחדא קושיא דרב יוסף וז"ש דסמך כלומר אהא אבל הקושיא היא ג"כ מלישנא דכל וכדאיתן ליתנא דכל כשאר בשר יש מלשורייתא ויש מדרבנן כגון בשר עוף. אבל מ"מ קשה לפירוש החוס' דאיך קאמרי דהך קושיא הוי משום דסמך אדרב דמכחישין ליה דאמרינן דגזרינן גזירה לגזירה דהשתא לא מצייא ליה ליתנא דכל וכך הוא מצייא ליה הוא דהוה מקשינן וגזה פירוש רבינו והחוס' הם שוים. כתב ה"ה ולא יפו כחס וכו' ואין הגזירה על אכילה וכו' נראה להטעם הוא דבאכילה הוא שהוא אסור לאכול גזרו אלא יבא לעשות אבל לא גזרו בישול דאין זה דבר אסור כלל וכן הנאה אינו נראה אסור כמו אכילה ויותר היתר לעצמו באכילה כיון שהוא מתר לאכלו. זה מלאתי בקונטרס אחד:

ו המעושן והמבושל בחמי טבריא וכו'. בעור יורה דעה סימן פ"ז כתב הטור כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריא וכו' וכתב שם הרב"י ז"ל ורבינו ז"ל איתר החלוקה וכו' וכאותה חלוקה שכתב הרמב"ם קאי למבשל בשר מתה בחלב ולדם שבשלו בחלב דלוקה על זה משום דם וכו'. מ"ש דקאי למבשל בשר מתה כו' לא הבנתי זה דהך חלוקה לא הזכירה רבינו אלא חלב מתה ודם שבשל בחלב ובהני הוא דאמר דפטור על הבישול ועל האכילה לא נקי משום בשר בחלב אבל בבשר מתה חייב על הבישול והעמיתים חלוקים והטור מ"ש דפטור היינו דמבשל בחלב מתה. ואם נאמר דהוא ע"ש וא"ל בדברי הרב"י ז"ל חלב מתה ועל זה קאמר דקאי אין לוקה משום בשר בחלב משמע דמשום נבלה נקי לא היא דהא רבינו ז"ל בפ"ב כתב דחלב הטמאים אינו לוקה עליהם אם לא שנאמר דיש חילוק בין חלב הטמאים לחלב הנבלה דחלב נבלה נקי עלה משום נבלה אבל בחלב הטמאים לא דכתיב מבפרס לא תאכלו כדכתב רבינו שם דמשמע הבשר דוקא. ומה שכתב כאן הרב המגיד ז"ל ולגבי שבת שהמבשל וכו' נראה דהוקשה לו למה המבשל בחמי טבריא אינו לוקה כיון דהוא מבשל ואיתן דכיון דגבי שבת פטור א"כ אין לנו לומר כאן דלקי:

וכן המבשל בשר במי חלב וכו' אם שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה. נראה דכיון דרבינו פסק כר"ע דאיתרו תלתא גדי חד למעשוי מיה וחד למעשוי עוף וחד למוכרו שהרי אין כונתו לפסחתר בנדרים אחסורים אלא שנחמן לו. ומ"מ נראה דאף שבחנו דאיסור הסחורה הוא דבר תורה ולפיכך יש להחמיר דאפי' בספק איסור תורה אלא לעשות בו סחורה, מ"מ אין לאסור המומי"א בסחורה משום דמומי"א זו בכר בטלה ממאכל אדם ואינה ראויה לאכילה כלל וכל דבר שבטל ממאכל אדם אין בו איסור תורה וכמ"ש רבינו לקמן בפי"ד מהלכות אלו דין י"א שאם

מגדל עוז

המעושן והמבושל וכו'. כן משמע בנדרים בירושלמי פרק המודר מן המבושל (דף נ"ט): וכן המבשל בשר בחלב עד ונתערב עם שאר החלב. פרק כל הבשר (דף קי"ג קי"ד):

לחם משנה

למעוטי בהמה ממאה ודרשות דדרים שמואל דהיינו גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה גדי לרבות את הדם גדי להוציא את הדם גדי להוציא את המתה גדי להוציא את הדם שלא דאיתא דלקי אם אסור חל על איסור אים לן לומר דרבי עקיבא סבירא ליה דלא דרשינן הני דרשות דדרים שמואל כי היכי דלייתרו ליה חלבא קרבי לעוף ומיה וכהמה ממאה ומיה ליה דחלב ומתה לא מרבינן דאדרבא מיתה לן לומר דאין איסור חל על איסור וא"כ ודאי לא אתא קרא להכי ומהאי טעמא אמי לא אתא למעוטי דם דפסיטא דאין איסור חל על איסור ולהוציא את הפליטא אמי לא אתא למעוטי דם דפסיטא דאין איסור חל על איסור ולהוציא את הפליטא אמי לא לריך קרא דפירשא בעלמא הוא ולרבות את הפליטא אמי לא לריך קרא דגדי מעליה הוא אייתרו להו הלבא לדרשא דר"ע. וא"ת והיכי אמרת דאתי חד לבהמה ממאה הא ודאי להא לא לריך קרא דפסיטא דאין איסור חל על איסור וכדכתב רש"י ז"ל בפ' כל הבשר (דף קי"ג) וז"ל דאילו למעוטי דם וטמאה לא אינמרינן קרא דכיון דאין איסור חל"א מה"מ לן לאיתסרו דבעי קרא למעוטינהו. וי"ל דסובר רבינו דאתי למעוטי איסור ביטול בחלב עם בשר טמאה דלא היתא איכא איסורא בביטול דהתם ליכא למימר אין איסור חל"א דאין איסור בבשר טמאה אלא באכילה בלבד וכיון שכן הוה אמינא דעבר אאיסור ביטול קמ"ל. וא"ת מ"ש דאתא קרא למעט חלב מתה מאסור לבטל בחלב ואתא קרא למעוטי איסור ביטול דליכא למימר אין אחע"ל דאין איסור בביטול בחלב מתה אלא באכילה בלבד ואשמעינן קרא דאין איסור בביטול בחלב מתה. וי"ל דעפי אים לן לאוקומי למעוטי איסור ביטול חלב בבשר טמאה אבל בבשר טמאה בחלב מסתברא ליה דלקי על ביטולו ולא נקי על אכילתו וכדכתב רבינו לקמן (ליכא) ת"ל למדנו מכל מ"ש דכל מ"ש כאן ה"ה גדי להוציא את הדם וכן מ"ש גדי לרבות את הפליטא וכן מ"ש גדי להוציא את הפליטא כולהו לאו דוקא דלדעת רבינו מפיק להו מגדי דזה ת"ל כדכתיבנא דע"כ לריך אתה לומר דאייתרו להו חלבא גדי לדרשא דר"ע אלא דה"ה ליכא דשמואל נקט וכי היכי דשמואל עצמו לא דייק בכולהו דהא אע"ג דאמר גדי להוציא את הפליטא לאו דוקא מגדי מפיק ליה דפליטא פירשא בעלמא הוא וכן חלב ומתה מחד קרא נפקי ודם לא לריך קרא וכמ"ש שם ה"ג אמריגן דה"ה לא דק למנקט הדרשות לפי דעת רבינו אלא כליטא דקאמר שמואל נקיט ואתי. וא"ת כיון דליכא קרא לא למעט דם ולא להוציא את הפליטא כדכתיבנא מנא ליה לרבינו דבדם ופליטא הוי פטור דמשמע פטור אבל אסור וכדכתב ה"ה וכבל אלו נראה שסבר רבינו פטור אבל אסור בשלמה בחלב זכר והלב שהוטה אים ליה פטור דמדאוסריך קרא למעט בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שהוטה משמע דהוה ס"ל דבכתם באיסור הלאו וכי מעטינהו קרא לא מעטינהו אלא מאיסור לאו אבל איסורא מיהא איכא אבל הני דהכא דם ופליטא אלא אתא קרא להכי מנא ליה לרבינו דפטור אבל אסור. ועוד אם כוונת ה"ה באומרו וכבל אלו נראה שסבור רבינו פטור אבל אסור וכו' הוי כדמשמע לכאורה מדבריו דהוי מדהולכך קרא למעוטינהו כדכתיבנא ת"ל לעיל גבי בישול חלב ממאה ובשר טהורה למה כתב מותר לבשל דמשמע אפילו לכתחילה הא אמי מיעט קרא התם בחלב אמו ולא בחלב ממאה דהא חלבא חלב אמו איכא מיוחרים והד אתא למעט חלב ממאה ת"כ היה לו לרבינו לכתוב שם דהוי פטור אבל אסור כמ"ש גבי חלב זכר וחלב שהוטה:

שאין

משנה למלך

אבל אוכל אאסור אחר שהסריח וכנאים ונבל מאוכל אדם ה"ז פטור. ואע"ג דמדרבנן מיהא אסור בהאילה מ"מ כבר כתבנו דכל דבר שאין איסורו כי אם מדרבנן מותר לעשות בו כתורה. ועיין במה שעמדתי אם האוכל דבר שאינו ראוי לאכילה אם אסור מן התורה או דלמא אין איסורו כי אם מדרבנן יע"ש שהארכתי בזה (ת"ה נתבאר לעיל פ"ה מהלכות יסודי התורה וע"ש):

שאין

הגהות מיימוניות

[כ] שיש להן קליפה ע"כ:

ד **כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה וכו'.** כבר הקשה בית יוסף על דברי רבינו ששינה לשון הרמב"ם ולי נראה דלפשר לומר דבכוונה שינה לאורויי דס"ל להרמב"ם דדם שבשלו בחלב אע"פ שאין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב מכל מקום לוקין עליו משום דס ולפי דבדברי הרמב"ם אפשר לפרש דלא קאמר אין לוקין על אכילתו אבל לוקין עליו משום דבר אחר אלא במבשל בשר בחלב מתה אבל בשל דס בחלב אינו לוקה אף משום דס מדאמר בפרק הקומץ רבה דס שבשלו אינו עובר עליו וכך מוכח קצת לשון הרמב"ם דכתב לשון יחיד ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב דמשמע דלא קאי אלא אחלוקה אחת מן החלוקות ומסתמא דלא בבשל בשר בחלב מתה מטעם דאמרן לכך העתיק רבינו דס שבשלו בחלב מחלוקה שכתבה הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה לאורויי דאף בדס שבשל בחלב לוקה עליו משום דס ואין נ"ל במבשל בשר בחלב מתה ולכך כתב רבינו אח"כ בסתם או בחלב מתה פטור ולא הוצרך לפרש דאין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב אבל לוקה עליו משום נבלה דנלמדנו במכל שכן ממבשל דס שכתב אחלה ועיין בבית יוסף שהביא ראיה מפירוש רש"י דפרק כל הבשר גבי נב דדס שבשלו מייב עליו כרת אבל הרשב"א (חוה"ק ב"ג ס"ג עש:) מפרש ליה דהלכתא

דדס שבשלו אינו עובר עליו כדכתב רבינו על שמו סוף סימן ע"ו:

[קונטרס אחרון] **כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה וכו'.** מהרו"ך ז"ל (דרישה אות ה) האריך בכאן להשיג על מה שכתב בית יוסף דהמבשל בשר בחלב מתה לוקה על אכילתן משום נבלה ואמר דאינו לוקה משום דחלב מתה דינו כמו בילת נבלה דאינו אסור מדאורייתא ולפענ"ד דלא דמי לבילת נבלה שנגמרה ומותת בנבלה כמותה בכל אבל החלב שנבלע בגומות דינו כנבלה עצמה כאבר מאבריה ורמיה מדכתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות מאכלות אסורות (הל' יט) קיבת הנבלה מותרת מפני שהוא כשאר טיופת שבגוף אלמא דאי לאו דהוי טיופת דינו כנבלה ואע"ג דאיכא למימר דאפילו לא הוי טיופת אינה אסורה אלא מדרבנן מכל מקום אין זה אלא בקיבתה של נבלה שיבקה מן הבשרה אבל חלב הנבלה גופא משוב כגופה ולוקה עליה משום נבלה וכמ"ש בית יוסף נ"ל [עד כאן]:

פרישה

גם משמע להתיר מהא דאמרו (חולין קיא:) דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכול בכותח משמע שאוכלין דגים עם כותח שהוא חלב אבל איפכא לא אמר שמותר לאכלן עם הבשר ועיין לקמן סימן נ"ה (פרישה אות ב) בדין דגים שעלו בקערה: ז(ט) **כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה ומעושן.** פירוש מעושן שנתחממו בשר בחלב נעשן כמו בחמי טבריה או י"ל שבשרה בחלב ואח"כ תלאו נעשן: (י) **ודם שבשלו כו' ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב.** אלא משום

דרישה

[ה] **כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה כו'.** ז"ל הרמב"ם בפ"ט מהמ"א המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהן אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואין לוקה על אכילתו משום בשר בחלב ואח"כ כתב המבשל שליל חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידין ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים פטור וכן האוכלן פטור ע"כ. וכתב בית יוסף ע"ז ורבינו איחר החלוקה האמצעית מפני שהוזכר בה מי חלב והיה צריך להאריך בה לכתוב דעת הרא"ש אבל איני יודע למה העתיק דם שבשלו בחלב מחלוקה שכתב הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה דמה לו לשנות סדר המחבר ועוד ששם הוא המקום הראוי לשנות בו פטורים ואין לוקין על אכילה משום בשר בחלב דמשמע דלוקה הוא משום דבר אחר ובאותה חלוקה שכתב הרמב"ם קאי למבשל בשר מתה בחלב ולדם שבשלו בחלב דלוקה על זה משום נבלה וע"ז משום דם אבל בסדר שכתבם רבינו לא קאי אלא לדם שבשלו לחודיה ואח"כ כשכתב בשר מתה שבשלו בחלב כתב סתם פטור ולא כתב אין לוקין על אכילתו וה"ל לצרף שתים אלה דם ובשר מתה בבבא אחת ולגזור בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב עכ"ל בית יוסף ונראה שצריך להגיה בבית יוסף בשלשה מקומות שכתב בשר מתה שבשלו בחלב שהרי רבינו לא הביא בבא זאת בדברי הרמב"ם וגם הבית יוסף בהעתקתו דברי הרמב"ם וע"כ נראה שצריך להגיה בשר שבשלו בחלב מתה ומה שתמה בית יוסף על רבינו למה לא כלל בבבא אחת דם [בחלב] ובשר בחלב מתה ולומר בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב עכ"ל ונידוק מזה דלוקין משום דם ומשום נבלה תמיהא לי על תמיהתו דמהיכי תיתי לן ללקות על חלב מתה משום נבלה הרי חלב זה כנוס היה בבהמה וחיה ואם הבהמה מתה החלב לא נאסר משום נבלה ללקות עליו דהוי ליה דומה לבילת נבלה דאינה אסורה מדאורייתא משום דבחיי העוף נתגדלה ולא מעת שמתה וה"נ חלב של טהורה שמתה והרמב"ם שכתב פטור ואין לוקין עליו משום בשר בחלב אדם קאי דמיניה סליק ומזה הטעם לא כללם רבינו בבבא אחת לבאר דדוקא בדם יש לאו אחר על אכילתו אבל בחלב מתה אין שם לאו אחר וכדי שלא תטעה בביאור דברי הרמב"ם לומר שמ"ש ואין לוקין עליו משום בשר בחלב דדייקינן מיניה הא משום איסור אחר שבו לוקין קאי אדם ואחלב מתה גם לפי מ"ש בית יוסף בשר של מתה בחלב איכא למימר דלהכי חלקינהו רבינו משום דבבשר מתה לוקין לכולי עלמא משום נבלה משא"כ בדם כמ"ש בסמוך ולא הוצרך לכתוב דלוקין משום נבלה דזה פשוט וברור הוא וק"ל גם מה שתמה בית יוסף על רבינו ששינה הסדר הנה כתבתי טעם לשינוי זה גם השאר כתבם רבינו על סדר נכון שמתחלה כתב אלו שאין בישולן בישול גמור וכלל דם עמהם שלא יהא מקום לטעות ולומר דמ"ש רבינו ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב דמשמע אבל משום שאר איסור שבו לוקין קאי גם אאינך הנכללים עם דם דבהנך חמי טבריה ומעושן אין שום איסור אחר אלא בשר בחלב ואח"כ כלל אלו שאין עובר עליהם משום שאין החלב חלב גמור ואח"כ כלל אלו שאין עוברים עליהם משום שאין הבשר בשר גמור: [ו] **ודם שבשלו בחלב פטור כו' משום בשר בחלב.** משמע הא משום דם לוקין עליו ז"ל בית יוסף ויש לתמוה מדאמרינן בהקומץ רבה דם שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י בפרק כל הבשר אמתניתין קורעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב

ו(ב),ז **כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה וכו'.** ז"ל בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות (ה"ו) המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהם אין לוקין עליו וכן המבשל בשר במי חלב או בחלב מתה או בחלב זכר או שבשל דם בחלב פטור ואינו לוקה על אכילתו משום בשר בחלב ואמר כך (ה"ז) כתב המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים פטור וכן האוכלן פטור עד כאן.

ורבינו איחר החלוקה האמצעית מפני שהוזכר בה מי חלב והיה צריך להאריך בה לכתוב דעת הרא"ש בה אבל איני יודע למה העתיק דם שבשלו בחלב מחלוקה שכתבה הרמב"ם וקבעה בחלוקה הראשונה דמה לו לשנות סדר המחבר ועוד ששם הוא המקום הראוי לשנות בו פטורים ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב דמשמע דלוקה הוא משום דבר אחר ובאותה חלוקה שכתבה הרמב"ם קאי למבשל בשר (מתה) בחלב [מתה] ולדם שבשלו בחלב לוקה על זה משום נבלה ועל זה משום דם אבל בסדר שכתבם רבינו לא קאי אלא לדם שבשלו לחודיה ואח"כ כשכתב בשר (מתה) שבשלו בחלב [מתה] כתב סתם פטור ולא כתב אין לוקין על אכילתו והוה ליה לצרף שתים אלה דם [בחלב] ובשר [בחלב] מתה בבבא אחת ולגזור בהם פטור ואין לוקין על אכילתן משום בשר בחלב: **ועל דין זה דדם שבשלו בחלב דמשמע מדברי הרמב"ם שלוקין** עליו משום דס יש לתמוה מדאמרינן בפרק הקומץ רבה (מנחות כא.) דס שבשלו אינו עובר עליו ומיהו רש"י בפרק כל הבשר (קט.) אמתניתין דהלב קורעו ומוציא את דמו כתב דדם שבשלו חייב עליו כרת וצריך לומר דסבירא ליה דהסיא דהקומץ רבה אתיא דלא כהלכתא ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל. ודיינים אלו פשוטים בפרק כל הבשר (קיד.) חוץ ממבושל בחמי טבריה ומעושן ועור וכתב הרב המגיד שהמעושן הוא בעיא בירושלמי פרק העודר מן המבושל (נדרים הלכה ג) ולא איפשיטא וספיקא דאורייתא לחומרא ומבושל בחמי טבריה נראה יא] שם שהוא שוה למעושן ולגבי שבת (מ:) המבשל בחמי טבריה פטור ועור מוכר הרמב"ם שהוא שוה לגידים ועצמות וכו':

חדושי הגהות

לרבינו המחבר בזה הוא מפני שהם סוברים שמ"ש רבינו המחבר כמ"ש בא"ח סימן קע"ג שהכוונה לומר שמש נתבאר דאין לאכול חלב עם דגים מפני הסכנה וליתא שאין כוונתו כך אלא כוונתו לומר אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה וכמו שאמרו הרופאים (וכמו שכתב בעל שארית יהודה מפי הרופאים) שיש בזה סכנת לרעת כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג דמפני הסכנה אין לאכול בשר עם דגים ה"ה נמי חלב ודגים שיש סכנה בהילתם ע"פ הרופאים שאין לאכלם יחד ע"כ: [ה]פירוש שנתחממו בשר וחלב נעשן (פרישה):

הגהות והערות

יא] עיין משבצות זהב אות א סוף ד"ה והנה:

ט) אבל אם אין לה אלא חלמון כו'. משמע מע"פ שאינה מעורה דכל שלא נגמר אלא החלמון כגוף הבשר נינהו כדכתב הרשב"א (תוס"ק נ"ג ע"ד פד:, ומרוץ שם) ובספרי המרכבי בזה והעליתי לבמתלה אין לאכול בחלב אפילו אותן שנגמרו בחלמון וחלבון וקליפתן רכה עדיין אפילו אינן מעורות [ב] וכדעת רשב"ם והמרדכי (בילה סי' תרע) והאגודה פרק קמא דבילה (סי' ט) והשערים סימן ע' ואיסור והיתר הארוך (כלל מג דין ח) והרא"י בהגהת שערי דורא (סי' ע ס"ק א) אבל בדיעבד אם נתבשלו עם חלב נראה ז] כיון דבה"ג דף ל"ה (ע"ג) (ע"ד) יג) פסק כר' יעקב וכן הוא בכל נוסחאות הרי"ף שלפנינו בפרק קמא דבילה (ג:) וכן כתוב בשלטי הגבורים פרק כ"ה (דף משט"ו ע"א) (נז. אות ג) בשם הרי"ף וגם דעת הר"ן מוכח כן אם לא נגיה בדבריו בפכ"ה (חולין נז. ד"ה השותא) וכן הוא דעת הר"ר יונתן שהובא באחרות חיים (הל' איסורי מאכלות סי' עב ד"ה השותא) ובכל בו ר"ס ק"ו וכן מוכח דעת רשב"ם וסייעתו המזכירים להלכה כרבי יעקב דאל"כ א"א לייחד הסוגיא דפ"ק דבילה לדבריהם וכ"כ האגודה פא"ע מימן ס"ב להדיא ד] וגם בירושלמי (ריש בילה) פסק בהדיא כרבי יעקב וכן משמע קצת בש"ס דילן (בילה ז.) דבתרתי ליתני מהדר לאוקמי בריתא דתניא ולא כשלטי הגבורים שם שהביא בקושיא מה שפסק הרי"ף ח] (כראב"י) [כרבי יעקב] גם הב"י ושאר אחרונים כתבו שתמא דכל הפוסקים פסקו כא"ק וזה אינו וכמ"ש ט] ובבר הוכחתי יד) דהעיקר דגמורות היינו שנגמרו בחלמון וחלבון נראה דאם אותן שקליפתן רכה מעורות אפילו בדיעבד אסור ואם אינן מעורות מותר אבל אותן הקטנים שלא נגמרו אלא בחלמון לבד אפילו אינן מעורות אסור אפילו בדיעבד דכגוף הבשר נינהו וכן פסק בתורת חטאת כלל ע' (דין ח) אלא שלא חילק שם בין מעורות או לאו ומשמע שם מדבריו דאותן שנגמרו בחלמון וחלבון אפילו מעורות מותר בדיעבד והעיקר כמ"ש טו) גם ל"ע קצת למה לא הגיה כאן כלום מיהו נראה דאפילו לא נגמר אלא החלמון והן מעורות יש להקל במקום הפסד מרובה וכהאי גוונא דכתבי הם רש"י (בילה ו: ד"ה בילים גמורות) ותוספות (ז. ד"ה ומצא) והרא"ש (פי' ח) והטור ורבינו ירוחם (נט"ו מ"ה אות כח קנ:) לאמוך עליהם בהאי גוונא טז) גם נ"ל דלדעתם מעורות היינו אותן הקטנים שנגמרו בחלמון לבד המעורין ומתוברים בבשר השדרה ולא כמ"ש בית יוסף לאסברת הטור בשם רש"י היינו כשפירשו מן בשר השדרה ואין בהו שורייקי קומקי ואחריו נמשך העטרת זהב (סעיף ד) דרש"י גופיה לא פירש כן גם בלישנא קמא ובלישנא בתרא בש"ס מוכח בהדיא דלא כהבית יוסף אלא כדפירשתי גם דברי מהרש"ל פכ"ה סימן כ' תמוהים בענין זה גם קותרין זא"ז למ"ש פ"ק דבילה סימן י"ט ע"ש וכל זה מדיעא אבל מהרא"י (הגש"ל סי' ע ס"ק ד) כתב וכמדומה שאין הנשים נוהגות היתר אפילו נגמרו לגמרי וגם הקליפה חילוה קשה לגמרי ע"ש ונמשכו אחריו מהרש"ל (פכ"ה שם) והרב בתורת חטאת שם במנהג זה מיהו משמע מדברי מהרא"י ומדבריהם שם דאינו אלא חומרא בעלמא והלכך במקום שאין מנהג אין לחוש לזה כלל והב"ח בקש למצוא טעם להמנהג הזה דין ואין דבריו מוכרחים ע"ש: **יא) אסור לבשלם בחלב.** כלשון הזה כתב גם כן העטרת זהב (שם) והוא מגומגם דהא לבשל פשיטא דשרי דאפילו עוף גופיה נתבאר לעיל בסעיף ג' דמותר בבישול אף מדרבנן אלא האי לבשלם ר"ל לאכלם. ודין מליחת בילים הנמצאים בעוף נתבאר לעיל סימן ע"ה (ס"א ס"ק יב) ע"ש: **יב) אבל אם אכלם בפני עצמן.** אפילו אם הם מעורים עדיין בשכול כן הוא באחרות חיים שם ומשמע שם אפילו לא נגמר אלא החלמון וגם הם מעורות בשכול מותר לאכול אחריהן גבינה או חלב ע"ש ופירוש מעורות בשכול פירש רש"י מחוברות בבשר השדרה: (סעיף ו) **יג) אין לוקין עליו.** אבל איסורא מיהא איכא וכן בחלב מתה איסורא מיהא איכא כדלקמן סימן ל' (ס"א) גבי כחל וכמ"ש הרב בהג"ה בסמוך וכן כולהו משמע דאיסורא מיהא איכא אפילו בחלב זכר ומ"ש הרב בהג"ה חלב זכר לא מיקרי חלב כלל כו' יתבאר בס"ק ט"ז: **יד) בחלב מתה.** כלומר חלב שיצא ממנה לאחר מיתתה ולא שנא מתה מעצמה או יג) נשחטה כדלקמן סימן ל' (ס"א) גבי

נקודות הכסף

בפני עצמו וגם אסור מדאורייתא לבשר בחלב וכמו שמילקו התוס' והפוסקים גבי בילת נבלה לעיל סימן פ"ו ואדרבה מה שאסר הרשב"א מעורות כאבר מן החי הוא חומרא אבל כאן לא הקיל כלום שפסק כתנא קמא. גם תימה עליו שהוא עצמו פסק בפ"ק דבילה סימן י"ט דאפילו מעורות מותר כתנא קמא. וכמדומה שמקפה עליו משנתו ושכח הסוגיא ולא עיין בש"ס כלל רק בר"ף (ז.) ורא"ש (פי' ג) פרק כל הבשר שכתבו רק דברי ת"ק והכריע הכל מסברתו כמו שכתב עד כאן לשוני וכתבתי דבריו אלו בקצרה בש"ך: ד] וגם בירושלמי פסק בהדיא כרבי יעקב וכו'. וכן פסק רא"ש בספר ירחים ס"ס קמ"ט:

ביאור הגר"א

[יב] **אבל כו'.** כיון דבשר עוף בחלב דרבנן. בית יוסף. ולשון ארחות חיים בשם ה"ר יהונתן מותר בלא קינוח ובלא נטילת ידים ומפרש תני אגרא כפירוש תוספות שם עוף ואחר כך גבינה וזה שהקיל בכהאי גוונא: ז] [יג] **המעושן.** ירושלמי פרק ו' דנדרים רבנן דקסרין שאלון מעושן מהו שיהא בו משום תבשילי שבת מהו שיהא בו משום בשר בחלב. אבל בפרק ד' דשבת שם הצולה והמטגן השולק והמעשן כולהו משום מבשל ואם כן הוא הדין לענין בשר בחלב. פרי חדש: ח] [יד] **והמבושל כו'.** כמ"ש בשבת מ' עמוד ב' ופסחים מ"א עמוד א': [טו] **או בחלב מתה.** מימרא דשמואל קי"ג עמוד ב' ולא בחלב שחוטה:

חידושי רע"ק

יא) **המבשל בשר במי חלב.** קשה לי דמאי שנא בשר מיה ועוף דשרי בבישול ובהגהה כיון דהוא דרבנן הכי נמי מי חלב ורליתי בתפארת למשה שכתב לחלק דהני דהכא שהם מן מיני בהמה טהורה שנאסר מדאורייתא ומכל מקום קשה לי היכן מצינו כן דמהתיא דגחל דפלה לכמכא (חולין קיב) וכן דגים שעלו בקערה של בשר דמותר לאכלו בכותח משום נ"ט בר נ"ט (חולין קיח:) אף דכותח הוא ממי חלב וזהו רמיית תוס' (קיד. ד"ה המבשל) מזה מוכח רק דבאכילה אסור אבל בישול לא מוכח ואם מלישנא דהמבשל במי חלב פטור (שם) דמשמע פטור אבל אם אין לה אלא חלמון כו'. משמע מע"פ שאינה מעורה דכל שלא נגמר אלא החלמון כגוף הבשר נינהו כדכתב הרשב"א (תוס"ק נ"ג ע"ד פד:, ומרוץ שם) ובספרי המרכבי בזה והעליתי לבמתלה אין לאכול בחלב אפילו אותן שנגמרו בחלמון וחלבון וקליפתן רכה עדיין אפילו אינן מעורות [ב] וכדעת רשב"ם והמרדכי (בילה סי' תרע) והאגודה פרק קמא דבילה (סי' ט) והשערים סימן ע' ואיסור והיתר הארוך (כלל מג דין ח) והרא"י בהגהת שערי דורא (סי' ע ס"ק א) אבל בדיעבד אם נתבשלו עם חלב נראה ז] כיון דבה"ג דף ל"ה (ע"ג) (ע"ד) יג) פסק כר' יעקב וכן הוא בכל נוסחאות הרי"ף שלפנינו בפרק קמא דבילה (ג:) וכן כתוב בשלטי הגבורים פרק כ"ה (דף משט"ו ע"א) (נז. אות ג) בשם הרי"ף וגם דעת הר"ן מוכח כן אם לא נגיה בדבריו בפכ"ה (חולין נז. ד"ה השותא) וכן הוא דעת הר"ר יונתן שהובא באחרות חיים (הל' איסורי מאכלות סי' עב ד"ה השותא) ובכל בו ר"ס ק"ו וכן מוכח דעת רשב"ם וסייעתו המזכירים להלכה כרבי יעקב דאל"כ א"א לייחד הסוגיא דפ"ק דבילה לדבריהם וכ"כ האגודה פא"ע מימן ס"ב להדיא ד] וגם בירושלמי (ריש בילה) פסק בהדיא כרבי יעקב וכן משמע קצת בש"ס דילן (בילה ז.) דבתרתי ליתני מהדר לאוקמי בריתא דתניא ולא כשלטי הגבורים שם שהביא בקושיא מה שפסק הרי"ף ח] (כראב"י) [כרבי יעקב] גם הב"י ושאר אחרונים כתבו שתמא דכל הפוסקים פסקו כא"ק וזה אינו וכמ"ש ט] ובבר הוכחתי יד) דהעיקר דגמורות היינו שנגמרו בחלמון וחלבון נראה דאם אותן שקליפתן רכה מעורות אפילו בדיעבד אסור ואם אינן מעורות מותר אפילו בדיעבד דכגוף הבשר נינהו וכן פסק בתורת חטאת כלל ע' (דין ח) אלא שלא חילק שם בין מעורות או לאו ומשמע שם מדבריו דאותן שנגמרו בחלמון וחלבון אפילו מעורות מותר בדיעבד והעיקר כמ"ש טו) גם ל"ע קצת למה לא הגיה כאן כלום מיהו נראה דאפילו לא נגמר אלא החלמון והן מעורות יש להקל במקום הפסד מרובה וכהאי גוונא דכתבי הם רש"י (בילה ו: ד"ה בילים גמורות) ותוספות (ז. ד"ה ומצא) והרא"ש (פי' ח) והטור ורבינו ירוחם (נט"ו מ"ה אות כח קנ:) לאמוך עליהם בהאי גוונא טז) גם נ"ל דלדעתם מעורות היינו אותן הקטנים שנגמרו בחלמון לבד המעורין ומתוברים בבשר השדרה ולא כמ"ש בית יוסף לאסברת הטור בשם רש"י היינו כשפירשו מן בשר השדרה ואין בהו שורייקי קומקי ואחריו נמשך העטרת זהב (סעיף ד) דרש"י גופיה לא פירש כן גם בלישנא קמא ובלישנא בתרא בש"ס מוכח בהדיא דלא כהבית יוסף אלא כדפירשתי גם דברי מהרש"ל פכ"ה סימן כ' תמוהים בענין זה גם קותרין זא"ז למ"ש פ"ק דבילה סימן י"ט ע"ש וכל זה מדיעא אבל מהרא"י (הגש"ל סי' ע ס"ק ד) כתב וכמדומה שאין הנשים נוהגות היתר אפילו נגמרו לגמרי וגם הקליפה חילוה קשה לגמרי ע"ש ונמשכו אחריו מהרש"ל (פכ"ה שם) והרב בתורת חטאת שם במנהג זה מיהו משמע מדברי מהרא"י ומדבריהם שם דאינו אלא חומרא בעלמא והלכך במקום שאין מנהג אין לחוש לזה כלל והב"ח בקש למצוא טעם להמנהג הזה דין ואין דבריו מוכרחים ע"ש: **יא) אסור לבשלם בחלב.** כלשון הזה כתב גם כן העטרת זהב (שם) והוא מגומגם דהא לבשל פשיטא דשרי דאפילו עוף גופיה נתבאר לעיל בסעיף ג' דמותר בבישול אף מדרבנן אלא האי לבשלם ר"ל לאכלם. ודין מליחת בילים הנמצאים בעוף נתבאר לעיל סימן ע"ה (ס"א ס"ק יב) ע"ש: **יב) אבל אם אכלם בפני עצמן.** אפילו אם הם מעורים עדיין בשכול כן הוא באחרות חיים שם ומשמע שם אפילו לא נגמר אלא החלמון וגם הם מעורות בשכול מותר לאכול אחריהן גבינה או חלב ע"ש ופירוש מעורות בשכול פירש רש"י מחוברות בבשר השדרה: (סעיף ו) **יג) אין לוקין עליו.** אבל איסורא מיהא איכא וכן בחלב מתה איסורא מיהא איכא כדלקמן סימן ל' (ס"א) גבי כחל וכמ"ש הרב בהג"ה בסמוך וכן כולהו משמע דאיסורא מיהא איכא אפילו בחלב זכר ומ"ש הרב בהג"ה חלב זכר לא מיקרי חלב כלל כו' יתבאר בס"ק ט"ז: **יד) בחלב מתה.** כלומר חלב שיצא ממנה לאחר מיתתה ולא שנא מתה מעצמה או יג) נשחטה כדלקמן סימן ל' (ס"א) גבי

באר הגולה

י מרחות חיים בשם ה"ר יהונתן:

יא עור בשם הרמב"ם שם והוא בעיא בירושלמי בנדרים ולא איפשטא:

יב שזה למעושן דהא אין מייתין עליו בשבת:

יג בריתא מולין דף קי"ד: יד דלא כשמואל וכמ"ד שם דאין איסור חל על איסור:

דגול מרבבה

[ב] **וכדעת רשב"ם והמרדכי והאגודה.** שהם מפרשים דגמורות דקאמר תנא קמא היינו שכבר נתקשה הקליפה המילוה ולדבריהם ר' יעקב להקל בא שדוקא מעורות בגידין אסורות אבל אם אינן מעורות אע"פ שלא נתקשה קליפה המילוה מותר:

גליון מהרש"א

יב **או בחלב מתה.** וחלב בן פקועה עיין שער המלך סוף פ"ג מאסורי מזבח ובתשובות חתם סופר סימן י"ד:

אמרי בינה

יג) **פסק כר' יעקב כו' דאם לא כן אי אפשר לישב הסוגיא דפרק קמא דביצה לדבריהם כו'.** רצה לומר דאיתא בפ"ק דביצה השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות (פירש רש"י ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואף על פי שמעורה עדיין בגידין שרי מדפליג ר' יעקב עליה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות) מותרות לאכלן בחלב ר' יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות מאן תנא להא דתנו רבנן האוכל מנבלת עוף טהור מן השלל של ביצים (היינו ביצים בעודם מעורין בגידין) מן העצמות ומן הגידין טהור מן האשכול של ביצים (היינו מבשר השדרה שהביצים אדוקים שם) טמא מאן תנא מן השלל של ביצים טהור אמר רב יוסף דלא כר' יעקב דאי כר' יעקב האמר אם היו מעורות בגידין אסורות אמר ליה אביי ממאי דלמא עד כאן לא קאמר

הלכות בשר בחלב

סימן פז

באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בשול. ובו י"א סעיפים:

א כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו שלש פעמים [שמות כג, יט; שם לד, כו; דברים יד, כא] **אחד לאיסור בישול ואחד לאיסור אכילה [א] ואחד לאיסור הנאה והוציא אכילה בלשון בישול לומר [ב] שאינו אסור מן התורה אלא** (א) דרך כשאכלו, ואפקיה קרא בלשון בישול, משום דלא אסיר באכילה אלא דרך בישול, וכתוב בתורה שלש פעמים לעבור עליו בג' לאוין, וע"ע: **[ב] שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול וכו'.** ואלי בכלל בישול, דכתיב בפרשת ראה גבי פסח [דברים טז, ז] ובשלת ואכלת, וכן ויבשלו את הפסח בדברי הימים [ב לה, יג]. ואף בלשון ברייתא נמצא כך, דקתני הלב קורעו לאחר בישולו ומותר כדאיתא בפרק כל הבשר [חולין קט, ב] ובריש פרק כיצד צולין [פסחים עד, ב], והיינו לאחר צליותו. אבל מצאתי להר"ן בסוף פרק כל הבשר [מג, א ד"ה מנן] אמתניתין דטיפת חלב שכתב דבצלי שנאסר כדי קליפה לא אמרינן תמיכה נעשית נבילה משום דמבשר בחלב למדנו ואין בבשר בחלב קליפה מן התורה דדרך בישול אסרה תורה עכ"ל, אלמא דצלי לא אסיר מן התורה. אלא שיש לדחות דהתם בצלי דעלמא קמיירי, אבל בצלי דבשר בחלב אוסר כל התמיכה וכמו שכתבתי לקמן בסימן ל"ב ס"ק ג' לדעת הרשב"א, וא"כ שפיר כתב הר"ן דאין בבשר בחלב קליפה מן התורה. ואם תמצא לומר כפשט דברי הר"ן מכל מקום לי נראה עיקר כדכתיבנא. ותדע דהא למאי דקיימא לן דעירוי אוסר כדי קליפה משמע ודאי דאסיר מן התורה דהא קיימא לן נמי דמבשל נמי כדי קליפה ודרך בישול מקרי אף שאינו אוסר אלא כדי קליפה. והכי מוכח מהירושלמי [נדרים פ"ו הלכה א] דמבעיא ליה במעושן, מכלל דצלי פשיטא ליה דאסיר מן התורה. והא דבפרק כל שעה [פסחים מא, א] מרבינן צלי קדר מובשל מבושל [שמות יב, ט] טעמא דרבייה קרא הא לאו הכי לא היה נכנס תחת בישול, שאני התם דצלי אש אינו בכלל בישול דהתם משום דאפקיה קרא והוה אמינא דהוא הדין לצלי קדר להכי איצטריך ריבוייא דמבושל. והא דאמרינן בפרק קמא דסנהדרין [ד, א] אהא דהוה בעינן למימר דלכולי עלמא יש אם למקרא דמניא בחלב אמו יכול בחלב כלומר דהיינו תרבא אמרת יש אם למקרא, ודמיון דלעולם יש אם למסורת אלא דשאני התם דאמר קרא לא תבשל דרך בישול אסרה תורה, ופירש רש"י [שם ד, ב ד"ה דרך בישול] אבל חלב אינו בישול אלא טיגון. ומשמע דכל שכן צלי אש שאינו נכלל תחת בישול, יש לדחות דהכי קאמר דאי אמרת בשלמא דהוי חלב שהוא צלול היינו דנקט קרא לא תבשל משום דעיקר בישול דכתיב בקרא הכי משתמע אע"פ שגם צלי נכלל במלת בישול, אלא אי אמרת דחלב דקרא היינו תרבא לא הוה ליה למינקט ליתנא דבישול דטפי משתמע מינייה חלב צלול מתרבא, אבל אין הכי נמי דטיגון וצלי נכללין תחת בישול, ותדע דאי לא תימא הכי במעושן איך כתבו הרמב"ם והמגיד משנה [מאכלות אסורות ט, ו] דאסורין מספק מן התורה והא לא אסרה תורה אלא דרך בישול אלא ודאי כדאמרן, ודלא כדמשמע מדברי התוספות [סנהדרין ד, ב ד"ה דרך] דאפילו צלי קדר לא אסיר מן התורה בבשר בחלב כל שכן צלי אש, ודיתא אלא העיקר כדכתיבנא. ומיהו לכולי עלמא כבוש ומליח אע"ג דקיימא לן כבוש הרי הוא כמבושל ומליח הרי הוא כרותח דצלי אינם נכללים תחת בישול. והיתר הכניסה מן התורה מפורש בפרק אלו עוברין [פסחים מד, ב] דאיתא התם דבשר בחלב מידוש הוא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי בשיל ליה בשולי אסיר, ומינה ילפינן למליחה דתרוייהו כי הדדי מינהו. וכן מתבאר ממה שכתב המחבר לקמן בסוף סימן ל"ח [סעיף ח]. ומהרי"ט בתשובות השייכות לחלק יו"ד בסימן ג' דף ז' ע"א כתב דאיכא איסורא דאורייתא, ושלא בדקדוק כתב כן. וגם מדברי התוספות [עבודה זרה לה, א ד"ה מפני] שהניח ליכא למידק מידי, ע"ש. אבל שלוק דהיינו שהוא מבושל ביותר אסיר בהנאה וכלל תחת בישול דהא מבושל הוי, ועוד הרי נתבשל ונאסר והיכי תפקע איסוריה מיניה. והא דתנן בנדרים [מט, א] הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק, התם שאני משום דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם אינו נכנס תחת לשון מבושל צלי ושלוק וכדאיתא התם בירושלמי [פ"ו הלכה א]. ולונן לתוך תם אף הוא דרך בישול. וכן עירוי דמבשל לפחות כדי קליפה וכדלעיל סימן ס"ח ס"ק י"ח, ע"ש. והא דאמרינן בריש פרק כל הבשר [חולין קד, ב] גזירה שמא יעלה באילפס רותח ולא קאמר שמא יערה מאילפס רותח דהא אף בעירוי איכא איסורא דאורייתא, אין הכי נמי דהוה מצי למימר הכי אלא דעדיפא מינה קאמר. ועדיין נשאר לנו לברר אי מעושן ומבושל בחמי טבריה אסירי מן התורה או לא. ובירושלמי בפרק הנודר מן המבושל [שם] גרסינן דקסרין שאלון מעושן מהו שיהא בו משום מבשילי שבת, מהו שיהא בו משום בשר וחלב ולא פשיטא התם מידי. והרמב"ם כתב בפרק ט' [שם] המעושן והמבושל בחמי טבריה וכיוצא בהם אין לוקין עליו ופסקו המחבר לקמן בסעיף ו'. וכתב המגיד משנה דמעושן הוי בעינא דלא אפשיטא וידוע דפסק תורה להחמיר ואין לוקין עליו. ולי נראה דאע"ג דלא אפשיטא הכא אפשיטא בירושלמי גופיה במסכת שבת בפרק כלל גדול [פ"ו הלכה ב] דגרסינן התם הנולה והמטוגן השולק והמעשן כולהן משום מבשל. וכי היכי דמחייב במעשן משום מבשל בשבת הוא הדין לענין בישול בשר בחלב, אבל במבושל בחמי טבריה מייתי פלוגתא דאמוראי בירושלמי, ובש"ס דילן בפרק כירה [שבת מ, ב] אסיקנא דהמבשל בחמי טבריה בשבת לא מחייב משום מבשל, והוא הדין לענין בישול בשר בחלב דלא אסיר מן התורה:

חוות דעת ביאורים

פז (א) **דרך בישול.** ואם צלי אסור מן התורה בבשר וחלב, דעת רש"י [ד"ה דרך בישול] ותוספות [ד"ה דרך] סנהדרין דף ד' [ע"ב] דהיא רק מדרבנן, וכן הוא דעת הר"ן [חולין מג, א ד"ה מנן]. והכרתי ופלתי [פ"ק ב] רצה לתרץ בזה קושית העולם שמקשין דיליף בפסחים [מד, ב] טעם כעיקר מגיעולי גויים, שהקשו דלמא הגעילו משום בשר בחלב, ומירץ הוא דכיון דצלי אינו אסור מן התורה, לא משכחת קרא דמעבירו באש [במדבר לא, כג], דאינו אלא בצלי. [א] ולא דק, דהא יש לחוש שגוי אלה בשר ואתן נבשל בה חלב, ובודאי הטעם שנבלע ע"י צלייה וכבישה ויוצא ע"י בישול ונתבשל בחלב אסור מדאורייתא, והוא פשוט. והעיקר בתירוץ קושית העולם הוא דממה נפשך, אם בישל בה הגוי בשר וחלב ואתן נבשל בו שאר דברים, הא בשר בחלב לאחר שנאסרו בטעם שאר איסורין דמי, דדוקא בשר לחלב הוא מידוש מטעם דאי תרו ליה כוליה יומא, כדאמר התם, אבל בשר בחלב, לאחר שנאסרו לשאר דברים לאו מידוש הוא, וכשאר איסורין דמי, והוא פשוט. וכן כתב הש"ך בסימן ל"ד [ס"ק ד]. ואם המשש ההוא דלמא בישל בה הגוי בשר ואתן נבשל בו חלב לא להיפך, ג"כ לא אתי שפיר, דהא בסוף עבודה זרה [נו, א] רמי הש"ס אהא דתנן השפוד והאסכלה מגעילן, מקרא דמעבירו באש, ומשני הכא התירא בלע והתם איסורא בלע, ומוכח מקרא סברא זו, דהא בקדשים לא כתב רחמנא [ויקרא ו, כא] רק מריקה ולא מילוק בין דבר הבולע ע"י אש כמו בגעולי מדין, וכתב הרשב"א הביאו הטור בסימן ל"ג [בסופו] הטעם, דאקלב הטעם, ואטעם קלוש אין יכול לחול איסור חדש, דומיא דנ"ט בר נ"ט דאינו יכול לחול עליו איסור חדש של בשר בחלב, עיין ברשב"א במורת הבית האחרון [בית ד שער ד לא, א], אלמא דהתירא בלע בהגעלה סגי, ואם כן מבשר בחלב לו להיפך [ב] הא הוי התירא בלע, כיון דבשאר איסורים אין לן טעם בעיקר, ואיסור חדש של בשר בחלב אין יכול לחול אטעם קלוש, דאחר הגעלה ליכא רק טעם קלוש, כמו שכתב הרשב"א, ובהגעלה סגיא, וקשיא קרא דתעבירו באש. נ"ב, אבל עדיין קשה לפי מה שכתב בש"ך סימן קכ"א ס"ק ח':

אוצר מפרשים

פז [א] (ביאורים פ"ק א) **ולא** דק כו'. נ"ב, כוונת הפלתי, דבכלל תעבירו באש הוא גם שפודין, שאינם רק כלי צלי, ולא משכחת בהם בישול. רק שיש לדחות שהיה צורך הגעלת ליבון גם בשפודין, דאם היו צולין בשפוד בשר קודם ליבון השפוד, היה נבלע בבשר כדי קליפה, ואף שכדי קליפה לבד לאו בישול ואינו אסור מן התורה משום בשר בחלב, מכל מקום אם היה מבשל אח"כ אותה החתיכה עם אותה קליפה בלועה חלב היה איסור בישול בשר בחלב ממש, ואם כן היה צורך להורות הכשר ליבון שפודין שמועיל שהבשר הנצלה באותה השפוד אחר הליבון מותר לבשל אחר הצלייה. ואם נאמר דגם בחתיכה עצמה מיקרי הפליטה מן הקליפה לתוך החתיכה כנ"ט בר נ"ט אם באה ראשונה לתוך הקליפה ממקום אחר דרך פליטה, אין מקום לדברי הנ"ל, דאף שע"י הצלי בלע הבשר כדי קליפה מן החלב שהיה בשפוד ע"י צלי, מכל מקום כיון שבעודה תוך קליפת הבשר עדיין היתר הוא, והוי נ"ט בר נ"ט, מן החלב לשפוד ומן השפוד לקליפת הבשר, ממילא ליכא לאסור אף כשיתפשט מן הקליפה לתוך החתיכה ע"י בישול: (אמרי ברוך)

[ב] (שם) **הא הוי התירא בלע [כו'] ואיסור חדש של בשר בחלב אין יכול לחול אטעם קלוש דאחר הגעלה ליכא רק טעם קלוש כמו שכתב הרשב"א ובהגעלה סגיא וקשיא קרא דתעבירו באש.** נ"ב, אבל עדיין קשה לפי מה שכתב בש"ך סימן קכ"א ס"ק ח': (מהר"י אסאד, כת"י)

עין משפט נר מצוה

מז
ה מיי׳ פ״ג מיו״ט הל׳ יד טוש״ע א״ח סי׳ תקו סי״ב
מח
ב ג מיי׳ פ״ח משבת הל׳ עו וסכ״ל הל׳ יח
מט
ד מיי׳ שם פ״ח הלכה עו וסכ״ל הל׳ לב
נ
כ מיי׳ פי״ב ממעשה הקרבנות הל׳ עו
נא
ו מיי׳ פ״ט משבת הל׳ ו
נב
ז מיי׳ שם הלכה ג
נג
ח מיי׳ שם הלכה ז
נד
ט מיי׳ שם פי״ח הל׳ ט
נה
י מיי׳ פ״ח ממעילה הלכה יא ט ב״ע יו״ד סי׳ שם סי״ג
נו
כ מיי׳ שם הלכה ז

גליון השי״ס

* עיין ש״ך וכנ״ל קדמו הפר״ח סי׳ שז. ועי׳ במרדכי בע״ז פ״ב וכתו״ס בלל מנ״ג וע׳ בכנס״ג יו״ד סי׳ קיב לוח פח בשתב״ל שלח מלח בב״ס והוסמ״ל דמעובן בשבת הוא כמבטל ובתי״ יו״ד סי׳ פו ה״ רבתי בזה להלק בין לאיסורי שבת לתף דמעובן מינו במבטל מ״מ חייב מבוס דבוי מולדה דמבטל. ועי׳ תוס׳ בכורות ל׳ כה ע״ל ד״ה ואמר. מבת״ב כפ״ת ובס״ג :

מבורת השי״ס

מן שונין את הקמח לחזור ולהרקיד לף מה שבכר הורקד מבל מרקידין ע״י שיטוי לאחורי הנפה ואי אמרת דמשמר מבוס מרקד יהא אסור כי״ע כמו דמרקיד אסור בדרבו ואפי׳ לחזור ולשנות מה שנרקד: אמר ר׳ יוסי בר׳ בון דלא בר׳ יהודה. בך היא הגי׳ בבריתא. ואמרקידין לאחורי הנפה קקי׳ וכלומר דלא מסתברא בי דלא אתיא אלא בר׳ יהודה דתני בברייתא תורה אור

ל *אין שונין את הקמח אבל מרקידין לאחורי הנפה. אין תימר משום מרקד הוא יהא אסור. א״ר יוסה בי רבי בון ודלא כרבי יודה דתני בשם ר׳ יודה אבל במבשידי אוכל נפש התירו. בעייא דא מילתא מהו לשנות את הקמח לאחורי הנפה כרבנן: ב והטוחן. ההן דשחק מלח ג חסף פילפלין חייב משום טוחן. ההן דחשר גורגבסין מוץ חול עפר חייב בו משום מרקד. ההן דגבל גירגבסין ד עפר קילורין מלוגמא סממנין חייב משום לש. הלש והמקטף והעורך כולהן משום לש. רבי בא בר ממל בעי *תמן אמר ה חייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה. והכא את אמר הכין. אלא תמן יש לו לחלוק חייב על כל אחת ואחת. ברם הכא אינו חייב אלא אחת. *את חמי אפייה הולדת לבישול ואת אמר הכין. אלא בגין דתנינן סדר עיסה תנינתה עמהן. והתן דאין גירקדרין משיח כילום שרי זיפות שרי מוסרין. רבי אבהו בשם רבי יוסה בר חנינה ו *המתיך אבר חייב משום מבשל. ז הצולה והמטגן השולק ח והמעשן כולהן משום מבשל. ט *בישל בחמי טבריא מהו. חזקיה אמר אסור רבי יוחנן אמר מותר. י אמר רב מנא אזלית לקיסרין ושמעית רבי זריקן בשם חזקיה לחזקיה צריכה ליה *פסח שיתבשל בחמי טבריא מהו. תרין אמורין חד אמר אסור וחרנה אמר מותר. מאן דמר אסור יא אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים. ומאן דמר מותר יב כי אם צלי אש האשו על כרעיו ועל קרבו. בל אילין שיעוריא אם לאוכלין בגרוגרת. אם לבחמה כמלוא פי גדי. אם לבשל כדי לבשל ביצה קלה. אם לארוג כמלוא רוחב הסיט בפול. אם לטוות כמ״א רוחב סיט בפול: יג הנוזז את הצמר. גזז סתם כהו. נישמגינה יד הדא. הוציא דיו אם בקולמוס טו כדי לכתוב שתי אותיות. אם להגיה כדי להגות אות אחת. *תני׳ תנינן יז השוחט את הבכור עושה מקום לכן פיין מיכן ומיכן ותולש את השיער. ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. וכן יח התולש את השיער לראות

לין שונין את הקמח. כגון שרקדו מלמעלה ובא לשנותו בגפה לגפותו לין שונין: אבל מרקדין לאחורי הגפה. דהוה ליה שיטוי לין תימר. ואם״ד דמשמר חייב משום מרקד וכר״ז יהא אסור לשמר בי״ט כי היכא דאסרו הרקדה: א״ר יוסי בר׳ בון ודלא בר״י. הא דאמר לין שונין את הקמח בי״ט ודלא בר״י דלא״י לאפי׳ מבשידי לו״ב שאפשר לעשותן מעי״ט מותר לעשותן בי״ט כ״ם הרקדה: בעיי דא מילתא. הא מיבעיא לן מהו שיהא מותר לשנות את הקמח לאחורי הנפה לרבנן דפליגי אדבי יהודה דעד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא דהרקדה שריא לאחורי הנפה אבל הא מיבעיא לן אם מותר לשנות עי״ו שיטוי כיון שאין בו עורך כל כך: ההן דחסף. אמר דכותם מלח: חסף. לו כתם חרס לו פלפלין: ההן דחשר גורגבסין. אמר מאן דמנפה סובין לו מוץ של תבואה לו חול לו עפר לנקותן מן הגרוגרות שבתוכן חייב משום מרקד: ההן דגבל גורגבסין וכו׳. המגבל סובין לו עפר לו קילורי׳ סממנין כתושין לעשות מהן קילורין לו מלוגמא והם תחבושת למכה: תמן. גבי מנחות אמרינן בפ׳ כל המנחות אם עשאן מחמץ חייב ע״ל כל מעשה בפני עצמו: והכא את אמר הכין. דכולהון משום לש והעושה לותן בשבת בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת: אלא תמן יש לו לחלוק. דאפייה יצאה מן הכלל שהרי בכר נאמר לא תעשה חמץ ואמה כתיב הו לא תאפה חמץ אלא ללמד כל שהיא מיוחדת מעשה יתידי חייבין עליה בפני עצמה אף אי אבית אפייה ועריכתה חייבין על כל אחת ואחת: ופריך את חמי אפייה הולדה דבישול היא ואמה תנא האופה באבות מלאכות ולא תנא המבשל: אלא בבשיל שהתחיל התנא בסדר העיסה אף הוא עושה שיהיה לו עיסה זורע תחלה וכו׳ אבי אבי מי לאפייה במקום בישול: ה״ג גיל קדרון. והוא סיד מהר קדרונית הממר׳ לותו במים: שרי זיפות. ממתה רזפת: חייב משום מבשל. שכל דבר הנימוך *ונגמר ע״י מים מבשל הוא: לחזקיה. דאוסר בשבת ש״מ דס״ל בישול הוא אב״ב דלאו הולדת אם הוא מיבעיא להו לענין פסח שנתבשל בחמי טבריא מהו מי הוי כמבושל ואפי׳ בלאו אח״כ אסור או דלמא לא הוי כמבושל ואם בלאו אח״כ שרי: תניין אמורתין. פליגי בה: ובשל מבושל במים. ובכל מקום כל שנתבשל במים ולא קיבל קרא אבישול הבא מתולדת אם דוקא: כי אם לבי אם. משמע דבישול נמי דוקא הבא מאם אסור הלבך אם בישלו בחמי טבריא ואח״כ בלאו מותר: כל אילין שיעוריא. כל הסיעורים של אבות מלאכות: אם לאוכלין. נעשית המלאכה בדבר הראוי לאכילה לאדם שיעורו בגרוגרת: ה״ג אם לארוג כמלוא רוחב הסיט אם לטווה וכו׳: גזז סתם. ולא אמר אם לטווה אם לארוג מהו כמה יגוז ויהא חייב עליו: נשמעינה מן הדא. כמו הא שמע: אם בקולמוס. סתם כדי לכתוב שתי אותיות: לם להגיה. אמר בפירוש שטולו על בראש בסתם אחיי דאי במפרש הוה ליה למתני אם לכתוב בבורוה פרק ג׳: טוטה מקום לקופין. מפני הסיעור ולכאן למקום הרחב הסכין מבוס תלדה ולא אמרינן דהוה גזיזה עביד בקדשים אלא יניחנו מבודד עם הלמר מבאן ומבאן: לראות

כילם כנ ע״ב

מנחות נה ע״ב

שבת עד ע״ב

שם ק׳ ע״ז ובמנה. ז ע״ב

שבת מ ע״ב

עי׳ פסח ה מא ע״ל

שמות יב שם

בכורות כד ע״ב

*ע״ל ונגר כמים

להגיה די אם יש בה דיו כדי להגיה אות אחת חייב וריש לכתוב אלא ודאי דבסתמא אזלינן לקולא: תמן תנינן. במסכת בכורות אלא למקום שחיטת הסכין: ותולש את הסיעו׳. לכאן מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין: ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. שלא יאמרו לגוזז את הבכור: ר״ם

דליכא פלטר ישראל אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא וכ' יוחנן אמר אפילו למ"ד פלטר עכו"ס ה"מ בשדה אבל בעיר לא מפוס חתנות ומפרש רבינו דר' יוחנן אדרבי חלבו סמוך והרמי בעיקן ולמומרא שדה וליכא פלטר ישראל ופסק כר' יוחנן להומרא שבהב ים מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת הנתחוס העכו"ס במקום שאין שם נחתוס ישראל

*ובשדה מפני שעת הדחק זו היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו והר"ן שכתב שרבינו לא הזכיר שדה כלל ונוסחא משובשת מזדמנה לו בספרי רבינו :

יג הדליק העכו"ם או התנור וכו'. מימרא דרבינא שם (דף ל"ח:) :

יד עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש וכו'. שם (דף ל"ח) אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו וכו' כל שאינו נאכל על שלחן מלכים לאפת בו הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים וכו' :

וכתבו התוס' שפסק רבינו שם כהרי לישני לקולא ואין אסור משום בישולי עכו"ם אלא שם עולה על שלחן מלכים ואינו נאכל כמות שהוא חי ודקדק כן מדברי הגמרא וכן דעת ר"ח והרא"ש והרשב"א והר"ן וכך שם דברי רבינו . ומ"ש ודגים קטנים שמלחן וכו' שם אמר רב אחי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עכו"ם אמר רב יוסף אם נלחן עכו"ם סומך עליהם משום עירובי תבשילין . ומ"ש וכל שבישלו ישראל מעט ביטול וכו' משקא דגמרא שם בין שהיה עכו"ם והפך ישראל בין שהיה ישראל והפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שיהא מחלתו וגמרו ביד עכו"ם ומשמע דהיפך דקאמר אבשר קאי דומיא דמנים את הקדרה דמני לה בהדא בגרייתא בגמרא וכך שם דברי רבינו . וא"ל דהאי היפוך בבשר לא להפכו מצד אחר אלא שהיא ע"ג גחלים ולהניחו מצד אחר קאמר דהיינו מסלקו ממש וכל שסילקו העכו"ם קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו לאור אסור אלא כשמגעגעו והוא מונח על האש מיירי ועי"כ הובערו הלפידים ונתקרב ביטולו אבל היפוך ישראל הנחליס אינו מועיל להוציאו מידי ביטול עכו"ם כמו שמועיל בפת וכ"כ הר"י והרשב"א והר"ן והריב"ם וכ"כ מדברי רבינו שבהב היפך בבשר ולא כתב היפך בגחלים : ודע דאמרינן בגמרא הא דאמרינן בהניח ישראל והיפך עכו"ם

דוקא בלא עבד עכו"ם אלא קירוב דביטול אבל היכא דאי לא הפיך ביה עכו"ם לא הוה בטיל אסור ולא חבש רבינו לכתבו משום דמילתא דפשיטא הוא :

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ח:) דג מליח וכו' מזקיה ובר קפרא אמרו ר' יוחנן אסר ופיקם"ר דלאוכלו כמות שהוא אפילו וכן נראה מדברי רבינו ופסק כהזקיה ובר קפרא משום דרבים ניהו וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרשב"א ז"ל : ודע דאמרינן בגמרא דרבי חייא פרווחה אמר מן דברין

*[המיה לי על בעל כ"מ למה שעתיק בפ"ע י"ד סי' קי"ב סעיף כ' דברי רבינו והשמיט ובשדה וכלן הוכיח דנחתת הר"ן משובשת ומדברי כלן משמע דש"ל ברבינו דאי לא הוה ליה לפרושי . ואפשר שע"ם הוא ונשמע מלת ובשדה ולא הבנתיו בזה , ולאיה לדברי שהרב משה רבקש הבינו מוצא הדין טור בשי"א וכו' ואיתמיטתיה שהם דברי הרמב"ם אות באות מלה במלה דבריה כהווייתם] :

לחם משנה

הראשון דסובר דהרהי בעינן דליכא פלטר ישראל ובשדה והכל מבואר יפה בב"י :

יג הדליק העכו"ם את התנור וכו'. שם (דף ל"ח:) מימרא דרבינא הילכתא הא דיפתא דשגר עכו"ם ואפה עכו"ם ה"מ בשגר ישראל ואפה עכו"ם אבל בעיר לא מפוס חתנות ומפרש רבינו דר' יוחנן אדרבי חלבו סמוך והרמי בעיקן ולמומרא שדה וליכא פלטר ישראל ופסק כר' יוחנן להומרא שבהב ים מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת הנתחוס העכו"ם במקום שאין שם נחתוס ישראל

יד עכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש וכו'. שם (דף ל"ח) אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם . בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב יצחק אמר רב כל שאינו נאכל על שלחן מלכים לאפת בו הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים ומרדי וביסא . ופסק רבינו כהרי לישני ולקולא וכן כתב ר"ת דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולישנא בתרא לחומרא לפפויי מלישנא קמא קא אתי :

טז דגים קטנים אין בהם משום בישולי עכו"ם וכו' . אמר רב אחי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עכו"ם אמר רב יוסף אם נלחן עכו"ם סומך עליהן משום עירובי תבשילין וכתב לו שלחן עכו"ם וכיון שמקלת הבישול נעשית בהיתר דהייט מליחה שלא אמרו דמליח הרי הוא כרותח לענין גזירה זו כדלקמן אע"ג דגמר הבישול נס ע"י עכו"ם אבל אם לא היו מלוחים יש בהם משום בישולי עכו"ם שהרי אינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן מלכים . אבל יש חולקים ואומרים דוקא שמלחן ישראל : וכל שבישלו ישראל וכו' . שם מימרא דר' יוחנן בין שהיה ישראל והיפך עכו"ם והיפך ישראל בין שהיה ישראל והיפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שיהא מחלתו וגמרו ביד עכו"ם הילכך כל שבישל לישראל בבישול מותר כי ההיא דפת :

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. שם כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליח ואחד בילם עלויה

יג הדליק העכו"ם את התנור וכו'. שם אמר רבינא הלכתא הלי ריפתא דשגר עכו"ם ואפה ישראל אי אמי שגר ישראל ואפה עכו"ם ה"כ שגר עכו"ם ואפה עכו"ם ואתא ישראל והתא ביה חמויי שביר דמי : ואפילו לא זרק אלא עץ וכו' . היינו מן הדברים שבין בני מ"י לבני בבל כי בני מ"י אומרים קיסם מה מעלה ומה מוריד ובני בבל משליכים קיסם ואתן בתר בני בבל ניריגין . ומיהו קשה על מה סמכו שמשליכין קיסם בבקר בתנור לכל היום כולו . וי"ל שהתנורים שלו שמופין בהם רבים אינו מצטנן כל היום כולו אלא מוסיף עצים בכל פעם להעמיד חומו ומצא שבפעם הראשונה שמשליך הקיסם מסייע בתפיית הפת של היום כולו וכיון שהדבר משום היכר בעלמא סמכו בדבר להקל :

יד עכו"ם שבישל לנו יין וחלב וכו'. שם אר"ל בר יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם . בסורא מתנו הכי בפום בדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים לאפת בו את הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים ומרדי וביסא . ופסק רבינו כהרי לישני ולקולא וכן כתב ר"ת דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולישנא בתרא לחומרא לפפויי מלישנא קמא קא אתי :

טז דגים קטנים אין בהם משום בישולי עכו"ם וכו' . אמר רב אחי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עכו"ם אמר רב יוסף אם נלחן עכו"ם סומך עליהן משום עירובי תבשילין וכתב לו שלחן עכו"ם וכיון שמקלת הבישול נעשית בהיתר דהייט מליחה שלא אמרו דמליח הרי הוא כרותח לענין גזירה זו כדלקמן אע"ג דגמר הבישול נס ע"י עכו"ם אבל אם לא היו מלוחים יש בהם משום בישולי עכו"ם שהרי אינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן מלכים . אבל יש חולקים ואומרים דוקא שמלחן ישראל : וכל שבישלו ישראל וכו' . שם מימרא דר' יוחנן בין שהיה עכו"ם והיפך ישראל בין שהיה ישראל והיפך עכו"ם מותר ואינו אסור עד שיהא מחלתו וגמרו ביד עכו"ם הילכך כל שבישל לישראל בבישול מותר כי ההיא דפת :

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. שם כי אתא רב דימי אמר אחד דג מליח ואחד בילם עלויה

אצלן: יג הדליק העכו"ם את התנור ואפה בו ישראל. או שהדליק ישראל ואפה עכו"ם. או שהדליק העכו"ם ואפה העכו"ם ובא ישראל וניער האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הפת הרי זו מותרת. יואפילו לא זרק אלא עץ [ק] לתוך התנור התיר כל הפת שבו. שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה: יד ᵃעכו"ם שבישל לנו יין או חלב או דבש או פרישין וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא חי הרי אלו מותרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי. כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות. אם בישלן העכו"ם מתחלה ועד סוף ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן הרי אלו אסורין משום בשולי עכו"ם: טז במה דברים אמורים בדבר שהוא עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת. כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא בהם. אבל דבר שאינו עולה [כ] על שלחן מלכים לאכול בו את הפת כגון תורמוסין ששלקו אותן עכו"ם אע"פ שאינן נאכלין חיין הרי אלו מותרין וכן כל כיוצא בהן. שעיקר הגזרה משום חתנות שלא יזמנו העכו"ם אצלו בסעודה ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין אדם מזמן את חבירו עליו: טז ודגים קטנים שמלחן ישראל או עכו"ם הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול. ואם צלאן עכו"ם אחר כן מותרין [פ] ᵇוכל שבשלו ישראל [פ] מעט בשולו בין בתחלה בין בסוף מותר. לפיכך אם הניח העכו"ם בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגים בקדרה או שהניח ישראל וגמר העכו"ם הרי זה מותר: יז דג שמלחו עכו"ם ופירות שעישנן עד שהכשירן לאכילה הרי

א עיין שם בעור בנדון זה : ב עור שם סי' קיג ע"ש סמ"ג שם : ג עור שם סמ"ג לאוין קמח :

לחם משנה

טז ודגים קטנים וכו'. בפרק אין מעמידין (דף ל"ח) דגים קטנים אין בהן משום בישולי עכו"ם : ואם נלחן עכו"ם אח"כ מותרין . כלומר דכיון שמתבשלו אין לאסור עתה משום בישולי עכו"ם והמליחה ע"י עכו"ם אין לאוסרה מפני שאינה ביטול גמור ולכך מלחו עכו"ם ואח"כ נלחו עכו"ם מותר : וכל שבישלו וכו' . שם (דף ל"ח:) אמרו כיון שהיה עכו"ם והפך ישראל מותר ואינו אסור עד שיהא מחלתו וגמרו ביד עכו"ם :

יז דג שמלחו עכו"ם וכו'. שם דג מליח וכו' ופסק כהזקיה דשרי ועיין בב"י ז"ל :

קליות

הגהות מיימוניות

לא כי האי גוונא דליכא למיחש דילמא הדר ומזבין להו לישראל כדאשכחן פרק כל שעה גבי ההוא ארבא דטבעא בחישתא ע"כ . וכן הורה בתשובה ועיין בסימן כ"ב ע"כ : [ק] וכן פסקו התוס' דאגן קו"ל כבני בבל שנהגו לאכול על ידי קיסם ולא כבני ארץ ישראל דאמרי קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ועי' בסי' כ"ב ע"כ : [כ] גרסינן פ' אין מעמידין רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי אמר רב שמואל בר מרתא כל שאינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בישולי עכו"ם מאי בינייהו איכא בינייהו דגים קטנים . והנה פסק בשתי הלשונות לקולא שאין אסור אלא כשיש הרתי לריעותא שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שולחן מלכים וכן פסק ר"ת וכן ספר המצות משמם שהרי קולות של לשון ראשון הכל מודים בו דלשון שני בא להקל מדקאמרי' איכא בינייהו דגים קטנים פירוש דללישנא קמא אסור וללישנא בתרא שרי שאם היה בא להחמיר היה לו לומר איכא בינייהו דבש וגבינה אלא ודאי דבש וגבינה וכל הנאכל כמות שהוא חי מודים שהוא מותר אע"פ שעולה על שולחן מלכים וכן סתמא דהלמודא אמר הכי גבי מישחא שליקא וכן פרק במה טוטנין משמע כן מהא דרב נחמן אמר לדרו עבדיה אייתי לי מייא דאחים קפילא ארמאה ע"ש וכן בפרק מי שהפך מהא דרבי יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדרשא ואשתי מייא דאחים קפילא ארמאה ע"ש ולא פליגי אלא בדבר שאינו נאכל כמות שהוא חי ואינו עולה על שולחן מלכים דללישנא קמא אסור וללישנא בתרא שרי וכלשון זה המיקל ס"ל לר' יוחנן כדאיתא פ' אין מעמידין לפרש בקולות של שתי הלשונות וכן באבי"ח וכתב דיש פוסקין בתרי לישני להומרא ע"כ : [פ] שם בטור וז"ל כתב הרשב"א דגים מלוחים גדולים אע"פ שקצת אנשים אוכלין אותם חיין מחמת מלחן אכילה זו על ידי הדחק היא ואינה אכילה לפיכך אם בישלן עכו"ם אסורין ויש מן החכמים שהתירו והראשון נראה עיקר עכ"ל : [פ] כחזקיה ובר קפרא דהוו להו רבים לגבי ר' יוחנן דאסר וכן פסק ר"י אלפס וכן ספר המצות משמר ואפילו בישל הרבה יותר ממאכל בן דרוסאי וכן כתב בס"ה שקבל רבינו יהודה :

מגדל עוז עכו"ם שבישל עד משום בשולי עכו"ם . בשבת פ' כמה עוממין (דף נ"ח) ובמס' ע"ז פ' אין מעמידין (דף נ"ח) : בד"א כו' עד מפני שהוא משהכר . סכל פ' אין מעמידין :

הרי אלו מותרין. מליח אינו כרותח בגזירה זו והמעושן אינו כמבושל. וכן קליות של עכו"ם מותרין ולא גזרו עליהם שאין אדם מזמן חבירו על [ח] הקליות: יח פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן העכו"ם ומוכרין אותן אסורין משום בישולי עכו"ם במקום שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת. ומשום גיעולי עכו"ם בכל מקום שמא יבשלו אותן עם הבשר. יא או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגנין שקולין אותן העכו"ם בשמן אסורין אף משום גיעולי עכו"ם: יט יב עכו"ם שבישל ולא נתכוון לבשול הרי זה מותר. כיצד עכו"ם שהצית אור באגם כדי להעביר החציר ונתבשלו בה חגבים הרי אלו מותרין. ואפילו במקום שהן עולין על שלחן מלכים משום פרפרת. וכן אם חרך הראש להעביר השער מותר לאכול מן הדלדולין. ומן ראש אזנים שנצלו בשעת חריכה: כ יג תמרים ששלקו אותן עכו"ם אם היו מתוקין מתחלתן הרי אלו מותרין. ואם היו מרין ומתקנין הבשול הרי אלו אסורין. היו בינוניים הרי אלו אסורין: כא קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחומץ הרי זה אסור. אבל קלי של [ג] חטים ושעורים שלשין אותן במים הרי זה מותר: כב יד שמן של עכו"ם [ד] שאוסרו

דכריו של אחד במקום שנים ואמר להו רב זביד לא תליתו ליה כבי אמר אביי הלכתא טוביה דר' יוחנן וכיון דאביי דבתרא הוא פסק כר"י הוה לן למפסק כווותיה וזה היה בשעמו של הרב רבינו יונה שפסק כר"י ואיני יודע למה תמה עליו הרשב"א בחורת הבית ומדרבה יש לחמוה על הפוסקים כחזקיה ובר קפרא למה לא חשו לאביי דבתרא הוא ואפשר שהטעם הוא משום דכיון דהא דאביי לא אפכהן אמן דאמר לה אלא רב זביד והוי מילתא פלוגתא בין ר' חייא פרוותא ורב זביד וכיון דטעמיה דר' חייא מסתבר נקטינן כוותיה והרי"ף תירץ בטעם אחר דהא פלוגתא בגמ' לא בדג מליח בלחוד הוא אלא אף בביצה צלויה ונקאמר נאמן דלא אמר אביי הלכתא כר"י אלא בביצה צלויה בלבד. ומ"ש וסירוח שעשקן וכו' ירושלמי פ' העדר מן המבושל אין במעשן

משום בישולי עכו"ם:

ואיכא למידק בדברי רבינו דהא דדג שאלה עכו"ם הוה ליה לאקדומי להיות דדגים קטנים דלעיל ועוד קשה למה הפסיק ביניהם בדין הנתן עכו"ם והסך ישראל או הנתן ישראל והסך עכו"ם. ונראה דמשום דדג מליח אם צלאו עכו"ם לא הוה מצי לאקדומי לדין דגים קטנים דא"כ הוה משמע דאם צלאו עכו"ם אחר כך מותרים אף גם לדג מליח והא ליתא דדגים קטנים מחזר רכותן על ידי מליחתן הם רגוויין לאכילה כל אדם ומש"ה צריך דבר מליחה לא חשיבא בישול אבל דג מליח אינו רגוי ע"י מליחתו אלא לאכילה ע"י הדחק הלכך צריך דבר מליחה חשיבא בישול וכ"כ הרשב"א בח"ה וז"ל דגים גדולים מלוחים אע"פ שיש מקלת אנשים אוכלים אותם חיים מחמת מלחן אכילה זו ע"י הדחק היא הרבה ואינה אכילה לפיכך אם בישלן עכו"ם הרי אלו אסורים ויש מן החכמים שהתירום והראשון

ג"ל עיקר עכ"ל. ולשמיה דרבינו דייק שכי דגבי דגים קטנים שמלחן כתב הרי הם כמו שנתבשלו קלת ומדקתני בהו לשון בישול משמע דלאוי לאכילה הם כמו דבר שהוא מבושל קלת שהוא נאכל אלא ע"י הדחק אבל גבי דג מליח לא הזכיר לשון בישול אפני שאינו נאכל אלא ע"י הדחק גדול. ומ"ש עד שהבשילן לאכילה אפשר דאפילו שעשאן קלי ולא אדג מליח ואפ"ל דאדג מליח נמי קלי ע"כ לומר דהבשר כל דהוא קאמר להיות נאכל ע"י הדחק מיהא: וכן קליות של עכו"ם מותרים. ג"ז שם (דף ל"ז:) חטים ושעורין עכו"ם קליות מותרין וכתב רבינו שהטעם שלא גזרו עליהם אפני שאין אדם מזמן חבירו על הקליות והר"ן כתב שהטעם אפני שלא נשתנו מבריאתן וכן פירש"י וע"פ דבריהם אלו נהגו היתר באפונים קליות שקויות העכו"ם ולא אקפק אדם עליהם אם לא במקום שנוהגים לאכול אותם חיים לתוש אמת אבל במקום שיש אם לא ראוי לאכילה אלא אם כן נתבשלו בשמן ובדבש ובדרך שכתב בשמן ובדבש ועוד שכתב כמו שיתבאר ולא אפשר לאכלן בשרק

יח פולים ואפונין ועדשים וכיוצא בהם שבולקין העכו"ם וכו'. דעת הפוסקים דאסור בלישם של עכו"ם אינו בני יומן ומדברי רבינו נראה שאינו סובר כן שכתב בפ"ג החמאה שבישלו אותה עכו"ם אסורה משום בישולי עכו"ם כמו שיתבאר ואילו לדברי האומרים שהם בלישם של עכו"ם אינם ב"י ליה בה משום בישולי עכו"ם ועוד שכתב בשרק זה דשמן ודבש שבישלום עכו"ם אין בהם משום בישולי עכו"ם ומפני שהבשר פונמן ומסריחין וזהו פירוש למ"ש בגמרא (דף ל"ח:) אי משום בישולי עכו"ם ל"ש לאגם לא ומותר ואם היה סובר דאסור בלישם של עכו"ם אינם ב"י הל"ל דמהתוא טעמא הוו ל"ש לאגם ולפ"ז מ"ש בלישם של עכו"ם שהותרו מותר מפני שב"ש לאגם לא משום דאסור בלישם של עכו"ם אינן ב"י קאמר אלא מפני שהבשר פונם אם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגניות שקולים אותם העכו"ם בשמן בישולי עכו"ם הרי בהדיא שהוא מותר משום בישולי עכו"ם בכ"מ אמת יבשלום עם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגניות שקולים אותם העכו"ם בשמן בישולי עכו"ם אף משום גיעולי עכו"ם אסורים אותם העכו"ם ומוכרים אותם אסורים וכו' אינן ב"י קאמר אלא מפני שהבשר פונם אם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגניות שקולים אותם העכו"ם בשמן אסורים אף משום גיעולי עכו"ם הרי בהדיא שהוא מותר משום בישולי עכו"ם בכ"מ אמת יבשלום עם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגניות שקולים אותם העכו"ם בשמן אסורים אף משום גיעולי עכו"ם אינם ב"י ליה בה משום בישולי עכו"ם ל"ש לאגם הוא ומותר ואם לאגם הוא ומותר אם הבשר או בקדרה שבישלו בה בשר וכן הסופגניות שקולים אותם העכו"ם בשמן אסורים אף משום גיעולי עכו"ם אינם ב"י ליה בה משום בישולי עכו"ם ל"ש

ע"י הדחק ויש כהן מקום בשולי עובד כוכבים ובח"מ כלל ע"ס סוף דין ט"ו כתב עליו ואינו נראה בטרמוסים דהא בכל מדיקות אלו רוב אכילתן מדין בכ"ל ואיין בהגהות מבכוף ספר לו"ח מ"ם לאלק בטרמוני: **יח** והמעושן אינו כמבושל. וכתבו ב"י וד"מ ומיהו מקמע דאמ"ש שעשנו ומכלל מה בשלו עובד כוכבים אסור דומיא דבגים גדולים מ"ג דין ט"ו כתב דבגים קטנים אפילו עשנם עובד כוכבים ובשלם אח"כ שרי דעשנו הוא שוב בכל מיני מליחה ע"ש; ולפ"ז לסיים מחיוין בסמיך י"ב דגים גדולים מלוחים שבשלם עובד כוכבים ס"ם דגים גדולים מוטעמים שבשלם עובד כוכבים מוחרים וכ"כ הב"ח בקונטרס אחרון: **יט** תמרים כו'. כתב הא"ם כלל מ"ג דין ג' ומיהו הני אכסים ותפוחין לקח ע"פ שרוב אכילתן ע"י בלי ובישול אם בלתן ובשלן עובד כוכבים מוחרים דמ"מ אכלים גם כן חיין ועוד שרוב עיקר אכילתן חי ע"כ: **כ** כלים שבשל כו'. וכתב בח"מ כלל ע"ב דין י"ד וח"ל וכלים שבישלו בהן עובדי כוכבי אסורין לכך לריך ליזהר בשמירת עובדת כוכבים המבשלות לעלמן בכיה רבן אלא ימיחו ע"ג כאור ואם. קדמו וסימנו כו' לריך הגעלה עכ"ל ואין לסקפות דהא כתב שם דין י"ד דבישבד מוהגים להחיר אפילו אחבשיל שמבשל בכיה ישראל י"ל כמ"ם בהגה"ם שבסוף ס' מו"ם דאע"פ שבשלה בכיה ישראל אם בשלה לעלמה גרע עופי ואם על גב דבפיה בח"ח מחיר בכיה ישראל מעטה דאע"ח אלא יחתם אחד מהני הכיה י"ל דאם מבשלה לעלמה אין רגילות אלא אם כן מהני הכיה יחתם: **כא** צריכים הכשר כו'. ואם נחבשלה בהן בדיעבד ויש רוב בתבשיל אלי דבשולי אלי קי"ב סי"ק כ"ג וע"ל סימן קנ"ו ס"ק י"ז:

ד יג [לד] יי דג שמלחו עובד כוכבים [לה] ופירות שעשנן עד שהכשירן לאכילה הרי אלו מותרין [לו] דמלוח אינו כרותח בגזירה זו **יח** (מו) והמעושן אינו כמבושל:

הגה גם כבוש אינו כמבושל ולא אסרו אלא ביטול אל אם (מוב):

יד (יד) יח ביצה [לז] אף על פי שראויה לגומעה (מז) חיה אם בשלה עובד כוכבים אסורה:

טז יט (יז) יט תמרים המרים קצת [לח] שאינם נאכלים אלא על ידי הדחק אם בשלם עובד כוכבים אסורים:

טז כ [לט] כ כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים **כא** צריכים (יח) הכשר [מא] כא ויש אומרים שאינם צריכים [מא] ואף כב לדברי המצריכים הכשר אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים ודיו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא:

הגה (מז) עובד כוכבים שבשל לאותה בשבת מותר לאותאי שבת אחילו (יח) (ו) לבריא ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים דלא כס"ג סיכמת אוסא (ב"י בשם הר"ן בשם הרא"ש):

בטור חביב בשר מלוח בהדי דגים קטנים וכרלא דאיסו מיירי שמלחו הרבה ובפהסה בחלה זמן רב כמו שסייס בטור על זה עד שרלוויין לאכילה כך כלא ביטול: (יד) ביצה כו'. הטעם דאכילה ע"י הדחק היא ואף ליש מחיירין דסעיף י"ב בדגים גדולים מודיס כאן ובתמרים המרים דסעיף ט"ו שכאן אין מלכין אלא ע"י דוחק גדול וכן סייס בטור בהדיא ע"י דוחק גדול: כתב בדרכי משה בשם הגהות אלפסי פ' אין מעמידין אותן לגוזים גדולים שמרקמין עם קליפתן המרה וגרעיניו שלהם המרים משום ביטול עובד כוכבים דאין מלכלין מיין ושולין על שלהן מלכים עכ"ל: (טו) עובד כוכבים שבישל לאחולה כו'. אלו הם דברי הר"ן בשם הרא"ש הביאו הכ"ל בשם הרא"ש בהגהות אלפסי פ' אין מעמידין אותן לגוזים גדולים שמרקמין עם קליפתן המרה וגרעיניו שלהם אסור

יורה דעה כיג הלכות מאכלי עובדי כוכבים

ב ובבית ישראל (טז) אסור (יז) משום בישולי עובדי כוכבים: ב (יח) ג עירב (יט) דבר הנאכל כמו שהוא חי עם דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי בשלם העובד כוכבים (כ) אם (כא) העיקר מדבר שיש בו משום בישולי עובדי כוכבים אסור ואם לאו

ב סוד ופוסקים נסס ר"ח (ולא כדני אנרהם) ג סס מדברי הרשב"א

דרכי תשובה

הוא משום חתכות בישול ישראל מותר אבל לטעם שמא יאכלנו דבר איסור גם בישול ישראל מותר לחלל שבתות ולאכול נבלות וטריפות אסור עי"ש ועי' בס' שבולי דוד לעיל סי' ק"ב סוף אות א' שכ' שיש לעורר שאסור לאכול אבל מחלני שבת או אבל אינם מאמינים בדברי חכז"ל אפי' דברים שאין בהם משום חשש תערובת איסור ועניני כשרות כגון בילים מבושלים או לגויים כי יש בזה עכ"פ משום בישולי עכו"ם דמה לי נכרי או הוא עי"ש והייכו לפי הטעם הב' דהגזרה היתה שמא יאכלנו דבר איסור ועי' בשו"ת מוטו"ד תליתאי חלק ב' סי' ע"ז שכשאל באשה מחללת שבת בפרהסיא אם מותר לאכול מן בישולה והשיב בפשיטות שאסור כמו בישול נכרים דמחלל שבת הוי כמומר לכל התורה ודינה כנכרית ממש עי"ש וכ"כ בשו"ת מהר"י אשאד חיו"ד סי' ל"א עי"ש ועי' בס' דברי יוסף חלק ג' סי' תש"ל אות ד' שהביא דברי התפל"מ שהביא הפת"ש בזה ועי"ש בש"ש בזה והעלה לדינא דמשמעות הפוסקים הוא דהעיקר כטעם הא' משום חתכות אבל לטעם הב' שמא יאכלנו דבר איסור לא ס"ל להפוסקים לאוס בו להלכה אמנם מה דפשיטא ליה להתפל"מ דבישראל מומר לא שייך משום חתכות ל"ע דהא מומר דינו כעכו"ם גם לענין חתכות דנקרא דאורתין כתיב כי יסור את בך מאחרי הא כאמר גם במומר שלא ליתן את בנו למומרת ובתו למומר דיסור את בך מאחרי ה' עי"ש באורך אמנם יעיין בס' ערך שי שפסק דבמומר לא שייך האיסור של בישול עכו"ם ועי"ש בתשו' מוטו"ד בריש התשו' הכ"ל בס' דזה פשוט דבמומרת שהוא פיכדקית דודאי אסור לאכול מבישולה דהרי אסורה להאכיל טריפות ומשם דכיון דהוי כמומרת לכל התורה איך רשאין לאכול מבישולה הרי יש חשש טריפות ונבלות ובש"ח ושאלה זו לא תפול רק באם תהי' מסרתת וישמרה בעלי' מכל איסור רק שהוא מבשלת בזה יפול השאלה אם מותר אם שייך בה דין בישולי עכו"ם או לאו משא"כ היכא שיש חשש שמאכלת דבר איסור בעין או בתערובת בודאי אין שום סברא להתיר עי"ש: **(טז) אסור משום בישולי עכו"ם.** ואין חילוק בזה בין בישול בקדירה ובין כלי אש ובין בישול דכלי (הייכו כלי קדר). כמה"ג בהגהות הכור אות א' מהרשב"א. ועי' בערוך השלחן (להרב מהרי"מו מגוואדדק) סעי' כ"ד שהטעים בדברי הרמ"א דעיגון הוי ג"כ בכלל בישול לענין זה עי"ש ועי' בשו"ת חיים שיש סוף סי' ד' שכ' דמדברי הפוסקים שכי דמלוח אע"ג דקיי"ל שהוא כרותח אפ"ה אין בו משום בישולי עכו"ם דלא גזרו אלא בתולדות האור דוקא שמעינן דין חדש דאם אינה נכרי בילה בחמה שרי ואין בו משום בישולי עכו"ם דהא אפי' לענין שבת שרי ואלו דוקא בחמה אפי' בחול ונאבק דרכים ובגג רותח וכיולא שאינו תולדות האור אע"ג דלענין שבת אסור מ"מ לענין בישולי עכו"ם שרי וכו' עי"ש ועי' בשו"ת שם אחרי חיו"ד סי' כ"ב שהביא דברי רב א' שרלה לומר לענין הליקע"ר שנעשה בבית מכונת של עכו"ם דלא שייך בו משום בישולי עכו"ם משום שאין מבשלין המזון שנעשה ממנו הליקע"ר על אש ממש רק שמתבשל ע"י קיטור הבא מים רותחין שנכנס לתוך היורה שמוכח בה המזון ע"י קיטם וא"כ הבל המים לא גרע ממעושן דאין בו משום בישולי עכו"ם דמה לי הבל האש גופא שהוא העשן ומה לי הבל המים והוא ז"ל דחה דבריו והביא ראי' מחיובי שבת דתולדות האור הרי הוא כאור ע"י"ש אמנם יעיין בס' זר זהב על הא"ה כלל מ"ג ס"ק ד' שהביאו ודחה דבריו במה שדחה דברי הרב הכ"ל מדין חיובי שבת דמשם אין ראי' לבשולי עכו"ם דקיל טובא ומשא"כ בחיובי שבת דחמירא החמירו בו גם בתולדות האור ובפרט שענין הבישול על ידי מכונות הקיטור הוא דבר שבתחדש עתה ומקרוב א"כ י"ל דאם לא הי' בכלל הגזירה כשגזרו על בישולי עכו"ם ע"י"ש וכה ראיתי בשו"ת אבן שהיה חיו"ד סי' ג' באמצע התשו' שעמוד ג"כ בדין הליקע"ר בזה והביא דברי הרב שם אחרים ודחה דבריו והעלה דהעיקר כדעת הרב שהביא השם אחר' שם דהמבשל בהבל היולא מהמים חמין דינו כמו המבשל באש והוי דומיא דמעושן שאין בו משום בישולי עכו"ם ע"י"ש ועי' בערוך השלחן שם סוף סעי' כ"ג שכ' דבליקער בלא"ה לא שייך כלל בישולי עכו"ם ומכמה טעמים ובפרט שאינו בגורתו הראשונה לא בחמה ולא בעצמו וגם כי אינו בגדר אכילה ושתי' כלל ע"י"ש ועי' בשו"ת שואל ומשיב תליתאי חלק א' סי' רלי' מ"ש ג"כ לתרץ מה שמוהגין היתר בלוקע"ר שנעשה ע"י עכו"ם ולא חיישינן בו לבישולי עכו"ם ועי' בס' שדי חמד בחלק אסיפות דיינים אות ב' בטערכת בשולי א' סי' ב' מה שמלבד בזה והביא ראיה מקומות ובמ"ש בזה לדינא ע"י"ש אבל לפמש"ל (ס"ק י"א וי"ב) דבע"כ בעינן שיהא עולה על שלחן מלכים לגפת בו את הפה דוקא לא קשה מידי דודאי אין דרך אנשים מכובדים לאכול פת עם לוקע"ר ולא גרע ממרקחת הכ"ל (ס"ק י"ב): **(יז) משום בישולי עכו"ם.** ואפי' היכא שיש בו משום איבה אין היתר כיון שהענין הוא שלא יהי' לבו קרוב עמהם ומשום בטותיהן א"כ בשיעור שאין שום היתר ומשום איבה. ע"ז להלן סי' קכ"ב סוף ס"ק א' וכבה"ג כאן בהגהות העור אות ב': **סעיף ב' (יח) עירב.** ואפי' לכתחלה מותר לערבם ולבטלם ואין כאן משום בישול איסור לכתחלה. הרב קהל יהודה (דף מ"ד ע"א) ועי' עוד בדבריו לעיל סי' קי"ט סעי' י"ב: **(יט) דבר וכו' עם דבר.** עי' בערוך השלחן סעי' י"ד שכ' דעלשון הפוסקים משמע דגם אם שייהם שויה בעיקר מותר דכיון דאיסור קל הוא מותר גם במחלה על מחלה עי"ש: **(כ) אם העיקר מדבר.** כ' בפרי תואר ס"ק ד' ח"ל ובהיכא דהוי בתערובות מה' מינים הם העיקר כדקי"ל לענין ברכות ולענין דאסיקנא דהלכתא כדעת הרמב"ם ר"ת ור"ן דחביים אינם נאכלין כמוה שהן חיין כל דאית בי' מכל ה' מינים אסור הגם דתערובתו מרובה ממנו עכ"ל ועי' בפר"ח בס' שלפ"ז ס"ק י"ז ובדבריהם שם (ס"ק י'): **(כא) העיקר מדבר.** ובס' ערוך השלחן (להרב מהר"ש מגאוואהרד"ק) סעי' י"ט כ' וז"ל וכשמרתיחין קומח על המחבת עם איזה משקה אם הקומח עיקר שמברכין עליו בא"מ אסור ומשום בישולי עכו"ם ואם הקומח הוא לדבק בעלמא באופן שמברכין על זה שהכל אין בו משום בישול עכו"ם ולכן כל מיני לוקורקע"ס מותר לאוכלן אפי' אותן שיש בהם קומח מעט דאינו אלא לדבק בעלמא וכן כל מיני קאכדיטערסקע"ר מותרין באכילה עכ"ל ועי' מה בדבריהם לעיל סי' קי"ב (ס"ק כ"ח כ"ב) ועי"ש (בס"ק כ"ב) שהבאתי מדברי החכמת אדם דכל ההיתר בזה הוא רק במקומות שאין מוסתין הכלים בשומן אבל עכשיו מידוע שדרך האומנות בזה למשוח הכלים

הרה"ג ר' אשר"ג ליבוש באלחאוזר נ"י

כתב דכאן לא שייך בש"ע משום שגם אחר הביטול כל זמן שלא נלקח ונזדקק ונתעבה ומתקשה אינו עולה עש"מ • ולא אהני ליה הביטול • וא"כ לא פעל ביטול הראשון כלל לעשותו היקף עולה עש"מ • עד שנעשה אח"כ הוא לוקר • ואף שנעשה אח"כ לוקר הוא ע"י עניינים אחרים לירוף וליבון • זה הוא חולף דבריו • אבל באמת לדעתי אין מזה היתר כלל • דאע"ג דאמת הדבר דבלא הירוף וליבון אינו נעש"מ • אבל גוף הירוף והליבון נעשה ע"י האש כידוע • וזה בעצמו יש בו משום בשוליהם • מדי דהוי אלילה ואפיה דאית ביה משום בש"ע • וזה מבואר להדיא בגמרא ובפוסקים וטוש"ע יו"ד סי' קי"ב ס"ב דאפי' במקום שמקילים בפת של אינו יהודי • אבל פת ישראל שאפאו אינו יהודי הרי הוא כבשולי אינו יהודי • ועיי"ש מ"ש בש"ך סק"ז וכן שם בסעיף ל' דפת חורז ודומן אם ראוי לעלות עש"מ יש בו איסור בש"ע • וכן בללי מבואר דיש בו משום בש"ע הרי דאפיה וצליה הוי כבישול • דכל מה שנגמר ע"י האש בכלל בישול הוא ואסור • וה"ה בזה אע"ג דהירוף והליבון נעשה אח"כ ע"י האש הוי כבישול • וא"כ נסתר היתר שכתב כבוד גאונו • ולא נשאר רק ההיתר שלדתי מפני שבישול הראשון נעשה (סירלאפ) הראוי לאכלו כמו שהוא • א"כ לא נאסר בבישולו ותיקונו של אח"כ • אבל כבר הוכחתי במכתב הקודם דגם הא ליתא • דא"כ כשבשלו כמאב"ד דראוי לאכילה ע"י הדחק ואינו עולה עש"מ א"כ למה יאסר כשגמר בישולו • והארכתי קצת בזה בדברי טעם • א"ו כיון דנעשה תחלתו וגמרו ע"י אינו יהודי אסור • וכעת ראיתי בס' פ"ח מביא בקצרה בשם ס' הפל"מ שכתב כן דאם בישל האינו יהודי כמאב"ד ולקחו מן האש ואח"כ חזר וגמרו בבישול דאסור כיון דתחלתו וסופו ביד האינו יהודי • וזה ממש כדברי • ואין ספר זה בידי לעיין בו • לכן לא נחה דעתי בכ"ז • והיתרים אלו פורחים באויר • ואלו עכ"פ היה ברור שנאכל המוץ והמוכל ע"י הדחק טרם בישולו היה עכ"פ מקום לומר כדאי הם הגך פוסקים לסמוך עליהם בשעת הדחק • אבל באמת אין זה ברור כי זה אומר בכה וזה אומר בכה • וקשה לעמוד על הבירור בזה • גם במלה טאלפין שעושים ממי בארות מלוחים במדינתם כידוע • אשר כתבתי בתשובה זאת דיש היתר מחמת דנאכל כמו שהוא המים ע"י מיבול • ובאמת גם זה אינו ברור • כי שמעתי מכמה אנשים ממדינתם אשר שם נעשה המלח ואמרו לי כי אינו ראוי כלוס קודם הביטול • כי מרים ומלוחים הם • ואי אפשר לשתותם אף על ידי הדחק • וגם לעיבול אינו ראוי • אם כן גם על מלח יש השאה :

ובמה שעמד כבוד גאונו במ"ש התוס' והפוסקים בשכר דאין בו משום בש"ע משום כמו דבטל התבואה לעניין הברכה במיס כן בטל לעניין איסור • דמה שברא יש בזה • וכתב לפרש דבותתם משום דמתהנה במראה א"כ שייך איסור בש"ע • וע"ז כתבו כיון דלעניין הברכה לא מצינינן מה שנתהנה במראה ה"ה לעניין איסור • לא הירא לי • הדא דתזותא לאו מילתא הוא באיסור דרבנן וכמו"ש להדיא בפר"ח סי' קי"ב סקט"ז וסי' ק"ב סק"ה • אך זה יש לדחות די"ל אי אלא קפדינן על חזותא בדרבנן • מ"מ שינוי מיהת הוי • דהרי נתהנה • אך בנוף הדבר נראה דהיכא דנאכל כמו שהוא אי לא אכפת לן אם נתהנה וכמו"ש להדיא הרמ"א בתו"ש ובד"מ סי' קי"ג אות ג' שדקדק שם מדברי הרמב"ם וכל הפוסקים דאפי' נתהנה אינו בדבר שנאכל כמו שהוא אי • והמים הרי נאכלים כמו שהוא אי • ובאמת דבריהם פשוטים • דהשכר מוליא כל הטעם מהתבואה • וכמו"ש הפוסקים באו"ח סי' תמ"ב דשכר יש בו כזית בכדי אכילת פרס • וא"כ היה לאסור מכח הטעם מהתבואה • כמו בפגאד"ה שאפאה אינו יהודי • מפני שהשומן נבלע בפת כדאי' בסי' קי"ב ס"ג ע"ש • לכך כתבו הטעם כיון דבטל לעניין הברכה הוא הדין לעניין איסור • אבל מה שנתהנה במראה לאו כלום הוא • יותר אין להאריך • וכבר הוגעתי אתכם בדברי • אבל מה לעשה כי חורה היא • ואומר שלום מרחוק למר ולתורתו ולכל החוסים תחת כנפיו בתהבה רבה ותהבת עלם לעד לעולם • אריה ליבוש באליהאווער :

סימן כב

בענין החשש שעוררתי על הלוקער בתשובתי סי' ט"ו בסוף ספרי ערוגות הבושם

תשובה

להרב הגדול המופלג וכו' מו"ה אברהם יעקב נ"י מזאבוטינע הסמוך לעיר סמילא

לקבלתי מכתבו • וע"ד אשר הוא חושר למעלה היתר על הלוקער מהחשש שעוררתי עליו משום בשולי אינו יהודי • ומכותבי מכתבו ניכר כי הוא בקי ויודע היטב לחופן עשייתן • אבל כל היתרים שלו פורחים באויר • א' מ"ש כי אינו נעשה ע"ג האש ורק מהיורה אשר על האש יולא ההבל אל היורה הראשונה אשר שם המיץ והמוהל ערך י"ח גרלאד • ואח"כ יורד המוהל לכלי שני וגם שם יצא ההבל דרך קיס ארבעים גרלאד • ואח"כ יורד לכלי ג' ושם הבל שמוטים גרלאד ושם גמר בישולו • ולכך כתב דכמו שאין במעושן משום בש"ע כן י"ל בהבל • ומה לי המוס מהעשן או מההבל עכ"ל • הנה זה ליתא • הלא מבואר בגמ"ש פ"ע ממאכ"א דמעושן ומבושל בחמי עבריה אין בו משום בישול בב"ח • וכתב שם הרה"מ דהוא בעיא דלא אפשטא בירושלמי פ' האורר מן הילק • ומעושן ומבושל בחמי עבריה שויס ולענין שבת פטור • ועיין ביו"ד סי' פ"ז ובפ"ע מהלכות שבת מבואר בגמ"ש והוא גמרא מפורשת בשבת שהמבשל בחולדות האור חייב כמבשל באור עצמו ואם נתן בילה בלד המיחם ואגלגל חייב • והמבשל בכלי ראשון אע"ג שהעבירו מן האור חייב כדאי' בגמרא ובאו"ח סי' שי"ח • וכן לענין בב"ח • הרי דמעושן לא חשוב חולדת האור • ולא היו לוקים עליו בשבת ובב"ח משום בישול • אבל ההבל היולא לא גרע מהמיחם שקבל חולדת האור דחייבים • שקבל הנימות נ"י האור • מכ"ש ההבל בעצמו אשר חזרו אינו ע"י האור דודאי מבשל יותר ממיחם שפנוהו כאשר עיינו רואות • ואין שום דמיון למעושן • וה"ה לענין בש"ע אע"ג דמעושן שרי • אבל ההבל מבשל ודאי • ומה לי נתבשל ע"י מיס או ע"י הבל • לכן גם זה הבל ב' כתב כמו דפת פלטר מותר דלא שייך ביה חתנות דעושה לאחרים • מכ"ש בלוקער דהוא פאבריקע ועסק מסחור גדול ולא שייך בזה חתנות • בזה נתחבש • דדוקא בפת מחלקים בין פת פלטר ולפת בעה"ב כדאי' בירושלמי דהתירו משום חיי נפש • דעל הלחם יחיה האדם • אבל בשלקות לא מצינו חילוק בזה בין פלטר לבעה"ב וזה פשוט בכל הפוסקים • ובס' ברכי יוסף בסי' קי"ב אות טי"ח מביא השובה מהריט"ץ שעלה בדעתו לומר כן לחלק בין פלטר לבעה"ב • והסיג עליו דבשלקות אין חילוק כדמוכח מכל הפוסקים • וכ"כ בתשב"ץ דדוקא פת החיטו של פלטר ולא בשלקות ע"ש • וזה פשוט ומבואר למעיין בדברי הפוסקים קדמונים ואחרונים • ואין להאריך בביטול דבר זה • ג' כתב מהא דאין מבקים היולא מהם כמותם וזיעה בעצמה הוא מין זה היולא מהלפת • דבר זה אין כדאי להשיב עליו • ומה ענין זה לבש"ע • ואפי' מיס בעצמה היה אסור אי לאו משום דלא נתהנה מכמו שהיה • אז מטעם דשותים כמו שהוא אי כמבואר בגמרא ע"ז ובפירש"י יע"ש • ובחולין קי"ב אמרינן הממאים לאסור לירן ורוטבן ע"ש בתוס' ובבכורות דף ו' בתוס' שם • א"כ נתיר גם רוטב בש"ע • ולמה הוצרכו התוס' והפוסקים לומר הטעם בהיתר השכר משום דמתבטל בהמיס הטעם מהתבואה כמו שמתבטל לענין הברכה • היפוק ליה דהו"ל לירן ורוטבן דאינו נאסר לפ"ד • רק לענין איסור חדש מלדדים בזה האחרונים דמשקה היולא מהם אינו כמותם לענין איסור חדש • אבל לא לענין בשולי אינו יהודי • וכל דבר המתבטל ע"י הוא בכלל • ועיין בפר"י בקדושין בפסק חדש בקונטרס אחרון • ואין זה ענין לכאן כלל • גם מה שתמה איך המיס מוחרים ומה שמתבטל ע"י יהיה אסור ויליבא באריטא • הימא לתמיהתו • ומי לא ידע אם זאת • כי במיס ליכא איסור בש"ע

ובשאר

הרה"ג ר' ישראל דוד הארפענעס שליט"א

ומעינן לעיין באותו עיין יש לעורר דהמחזיקים שפחה בבית לעבוד לגרכיו, ראוי ליזהר שלא להניחה לבדה בבית ולצאת החוצה מבלי שיהי' עכ"פ ישראל בבית יוצא וכנכנס (שיכול לבא לבית כל רגע), וכמבואר ביו"ד (סי' קי"ח ס"י) דהמניח עכו"ס בביתו ובו דברים שאם הוחלפו העכו"ס בשלו הוא דבר האסור (בין מה"ת בין מדרבנן אז אם הודיע להעכו"ס (כשיוצא מן הבית) שבדעתו לשהות בחוץ אז אותן הדברים שבבית אסורים שחוששין שמא החליפן העכו"ס ממין האיסור (כל שהוא דבר שנהנה מהחליפין) עיי"ש, והא כל אדם בדרך כלל יש לו בבית מאכלים שחוששין שהחליפו העכו"ס (בשר כשר בבשר נבילה, חלב ישראל בחלב עכו"ס, גבינת ישראל בגבינת עכו"ס וכו' וכו'), וע"ש בש"ך (סקל"ז) דאין להניח שפחה בבית ולילך לביהכנ"ס להתפלל, דלא חשוב יוצא וכנכנס דהשפחה יודע ששוהין שם בביהכ"נ זמן מה עיי"ש, וכש"כ אלו השוכרין שפחה עכו"ס לזמן ידוע להיות בבית ואומרים לה שיבואו בחזרה לאחר מספר שעות, מיהו אם היא בתוך הבית ילדים קטנים שהם בני הבנה הם בכלל ישראל יוצא וכנכנס (דהעכו"ס מירתת להחליף בפניהם), אבל ילדים קטנים שאינם בני הבנה לא כמובן.

ואיתא עוד בשו"ע דאף בלא הודיע להעכו"ס שבדעתו לשהות בחוץ אלא שהעכו"ס סגר אחריו הדלת כשיצא הישראל מן הבית ג"כ נאסר המאכלים דכיון שסגר הדלת לא שייך לומר שהעכו"ס מירתת להחליף שמא יבא פתאום הישראל, א"כ לכאורה בזמנינו כיון שעוד מקפידים כשיוצאין מן הבית ומניחים בבית שפחת עכו"ס יסגור הדלת הדק היעב מחמת חשש גנבי, א"כ לכאורה הי' מקום בראש לומר דהמאכלים נאסרים אף אם הישראל יצא רק לזמן מה, אמנם נראה דבכה"ג אין חשש דהשו"ע מיירי שהעכו"ס סגר הדלת מבפנים באופן שלא הי' ביכולת להבעה"ב לפותחו מבחוץ ע"כ איכא למיחש שהחליף ולא הי' מירתת, אבל בזמנינו אלה שיכולין לפתוח המסגרת מבחוץ ע"י המפתח שביד הישראל הבעה"ב איכא מירתת העכו"ס להחליף שבכל רגע יכול הבעה"ב לבא לבפנים ע"י המפתחות שבידו, אבל אם אין המפתחות ביד הישראל (והעכו"ס יודע מזה) וכגון בשבת שאין הישראל נושא עמו המפתחות באמת אסור אף שהישראל יצא רק לזמן מה, וכמו"כ אם יש לאדם על הפתח מבפנים ריגע"ל שאין יכול לפותחו מבחוץ וידוע שהעכו"ס סוגרו כשהישראל יוצא, באמת נאסרין כל המאכלים וכל זה אף כשלא אמר להעכו"ס שבדעתו לשהות החוצה דאילו באמר אז בכל אופן אסור כנ"ל.

ובמש"כ דאם היא הבית פתוח, וגם לא ידע העכו"ס שהישראל הולך לו למשך זמן אין חשש בדבר, הערוני ידידי החוב"ע מו"ה שניאור זלמן בערנבלוט שליט"א מהמבואר בשו"ע יו"ד סי' קכ"ט (לעיין חשש יין נסך) דלא מהני הא דבכל שעה יכול הישראל לבא, אא"כ יש שם דרך עקלתון שיכול הישראל לבא פתאום שלא יראהו העכו"ס דאז ירא העכו"ס בכל שעה שמא עתה יבא, אבל בלא"ה אין העכו"ס ירא שהרי יכול לראותו קודם שיבא לפנים עיי"ש, א"כ בזמנינו שעפ"י רוב ליכא דרך עקלתון שיכול הישראל לבא דרך שם, נפל התירא זה בבירא, ועיי"ש בש"ך סק"ח ובעו"ז סק"ב פרעי הדינים בזה, עוד הערוני ידידי הנ"ל דכשיוצא מביתו ומניח שם עכו"ס יש לחוש שמא בישל העכו"ס דבר איסור בכלים של ישראל כמבואר ביו"ד (סוס"י קכ"ב).

סימן צ"ה

אי שייך איסור בישול עכו"ם בתנור של מייקראוועי"וו

נסתפקתי בתנורי של מייקראוועי"וו שנתחדשה בזמן האחרון, שמבשלת ע"י כוח עלעקטע"ר שאינו לוהט כאש אלא ע"י וועי"ווס של העלעקטריק (ואין התנור ודפנותיו מתחממין מבפנים כלל רק התבשיל בלבד מתחממת ומתבשלת ע"י הוועי"ווס הזוהר לתוכו, וסביביו נשאר קר

מאוד), אי שייך בו איסור בישול ואפיית עכו"ס בתנור כזה, לפי המבואר בשו"ע ס"ג דאין איסור בישול עכו"ס אלא בבישול, משא"כ בכבוש כגון שכבש עכו"ס מאכל עד שנעשה עי"כ ראוי לאכילה (אע"ג דלעניין איסור והיתר כבוש הרי הוא כמבושל, וכן מליח אע"ג דלעניין או"ה הרי הוא כרותח של לוי) מ"מ לעניין בישול עכו"ס לא גזרו רבנן אלא בבישול ממש, וכמו"כ במעושן אין בו איסור בישול עכו"ס, א"כ נסתפקתי בעכו"ס שבישל או אפה או ללה בתנור זה אי נאסרה משום בישול עכו"ס, (וא"ד לבישול שעל תנור או אש של עלעקטרי"ק שכתבו כמה אחרונים שיש בו משום בישול עכו"ס, דטעמם נראה על פי מה שהעלה הבית יאחק (חיו"ד סי' ק"כ) דהמדליק את העלעקטע"ר בשבת ונתחמם המתכות ונעשה גחלת של מתכות אף שאינו דבר הכלה כגחלת של עץ חייב משום מבעיר דדינו כאש ממש וממילא שה"ה לעני"ז, אבל בזה אין כאן גחלת של מתכות).

ונתעוררתי מת"ח מופלג אחד שליט"א דגם בישול כזה בכלל האיסור, דהחילוק שמצינו בין בישול ממש לכבוש אין החילוק תלוי במהות האש אי הבישול הוא ע"י אש או הבישול הוא ע"י דבר אחר שאינו אש שנחלק דכיון שזה אינו אש א"כ אינו בכלל האיסור, אלא החילוק תלוי במהות הבישול שלא אסרו חז"ל אלא מה שעשה בישול ממש עליו, לאפוקי כבוש אע"פ שהוא כמבושל היינו כ"מבושל" בכ' הדמיון ולא בישול ממש וכן מלוח ומעושן שהם שינוי במהות הבישול והללי' אבל כל שנתבשל ממש ככל תבשיל (בקדרה ובמיס שבתוכו) וכן נלה ממש ככל לוי דעלמא אף שאינו ע"י האש הוא בכלל גזירת בישול עכו"ס אף שיש שינוי במהות הא כנ"ל עכ"ד, והוסיף שלאחר כן מלא סברא זו בחזו"א, ואני לא ראיתיו בחזו"א אבל ראיתי כן בשו"ת תשובות והנהגות (סי' תל"ט) ושע"כ אסור לבשל ע"י עכו"ס בתנור אלקטרי, דאף שי"א שאינו אש, מ"מ הלא עי"כ מתבשלת בישול רגילה.

מיהו לדידי ל"ע בזה, ועדיין הספק במקומו עומדת, חדא דמלשון הטור נראה דהחילוק (בין בישול לכבוש) הוא במהות האש ולא במהות הבישול דלאחר שכ' דבכבוש לא גזרו רבנן, סיים בזה"ל ולא אסור אלא בבישול שעל ידי האש, אבל שלא ע"ג האש אע"פ שמלוח ה"ה כרותח וכבוש ה"ה כמבשל שרי עכ"ל, והעתיקו דבריו הרמ"א והטו"ז (סקי"ב), משמע דכל עיקר ההיתר של כבוש משום שאינו ע"י אש, וכ"ה לשון הרשב"א בתורת הבית "שכל שהכשירו הגוי לאכילה ע"י האור אסור" עכ"ל, וכ"ה ברמב"ן ובר"ן ע"ז שם, א"כ אף אנו נאמר בנידן דידן שאף שהוא בישול ממש ככל בישול דעלמא, כיון שאינו ע"י האור אינו בכלל האיסור.

וראי' לסברתינו ממש"כ בדרכי תשובה (יו"ד שם סי' קי"ג סקט"ז) משם שו"ת חיים שיש (סוסי' ל') דמדמליח עכו"ס מותר חזינן דלא גזרו אלא בתלדות האור א"כ אם אלה עכו"ס בילה בחמה אין בו איסור בישול עכו"ס, ואף בישול בתולדות החמה כגון בחול ובאבק דרכים ובגג אינו אסור עיי"ש, א"כ ודאי דלדבריו עיקר החילוק בין מהות האש ולא במהות הבישול, שהרי בישול בחמה ובתולדות החמה ג"כ הוא בישול גמור בקדרה, וע"י המיס שבתוכו ואפ"ה התירו.

ואף לפי"ד שו"ת שם ארי' (חיו"ד סי' כ"ב המובא בדרכ"ת שם) היינו דוקא בתולדות האור, שמדמהו למלאכת שבת, דקיי"ל באו"ח סי' ש"ח דהמבשל בשבת בתולדות האור ה"ה כמבשל ע"ג האור ממש וחייב עליו, ע"כ ס"ל דה"ה לעניין בישול עכו"ס דהרי גם לעניין שבת קיי"ל דאף לכתחלה מותר לבשל תבשיל בחמה כמבואר באו"ח שם ס"ד (ועיי"ש בדרכ"ת דדעת כמה פוסקים כבעל חיים שיש), ואולי יש כ"כ להביא ראי' לדעת החיים שיש מהמבואר בירושלמי (פ"ב דע"ז ה"ח ובפני משה) דאין בחליטה משום בישול עכו"ס דאע"ג דחתחלתו ע"י האור (שהמיס הורתחו באור, מ"מ בשעה ששופך את הרותחין על הקמח תו אין כאן אש), ועשו"ת כוכבי יאחק (ח"ג סי' כ"ג) שהביא משו"ת לבוש מרדכי (מהדות"ל חיו"ד סי' י') הביא דס"ל דשייך בתולדות האור בישו"ע ושכן כ' בשו"ת הלכות למשה (סי' קפ"ח) ועשו"ת מנחת יאחק (ח"ג סי' כ"ו).

* * *

וכן לא דמי למש"כ בירחון שערי תורה (ח"ג סי' כ"ג אות ג') דשייך בישול עכו"ס בחמי עבריה עיי"ש, דשאני חמי עברי' דלכמה פוסקים דינו כתולדות האור ולא כתולדות חמה, ועשו"ת כוכבי יצחק (ח"ג סי' כ"ב), ובקרן אורה (ריש פ"ו דנדרים) משם הירושלמי דבישול חמי עבריא מותר.

ובס' בן איש חי (שנה שני' פ' חוקת) העלה לחלק דאע"ג דהמבשל בתולדות האור יש בו משום בישול עכו"ס, מ"מ בישול בזיעה דינו כמבשל בעשן דאין בו משום בישול עכו"ס, דתולדות האור שאני דיש לפנינו הגוף והממשות שנתחמם ע"י האור, אבל העשן אין בו ממשות והוא רק חוש אווירי וכמו"כ הבל וזיעה (דגם ההבל הוא עשן אלא שההבל חומו יותר חזק וגדול מן העשן מפני שכנוס בתוך כלי ואינו מפושט, משא"כ עשן שהוא מפושט) ומפני זה העלה להתיר לוקע"ר הנעשה ע"י עכו"ס אף שנתבשל על ידם אין בו איסור בישול עכו"ס עיי"ש, ועשו"ת שם אחרי' הנ"ל מזה.

וכן לפי סברתו מוכח נמי דעיקר החילוק בהמות האש, שתולדות האור דינא כאור כיון שגם כאן הגוף והממשות שנתחמם באור [ודרך אגב עיי"ש שהעלה להתיר דבר שנתבשל בכח כח כוחו של עכו"ס דאע"ג דנסתפק התבו"ש (בסי' ג' סק"ד) לענין כח כוחו אי הוי כגופו אבל בכח כח כוחו (דהיינו בשלש כוחות) לכו"ע לאו ככוחו ואינו איסור משום בישולי עכו"ס עיי"ש, וזה סייעתא לדברי רב גדול אחד שליט"א שכ' לדד להקל לענין בישול עכו"ס בדבר שנתבשל רק ע"י הגרמתו של עכו"ס], ועשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ק"ח) דנקטינן להחמיר בבישול עכו"ס ע"י זיעה.

היוצא מכל האמור, דאף הפוסקים האוסרים זיעה וכן תולדות האור משום בישול עכו"ס, מודה מיהת בבישול בחמה דאין בו משום בישול עכו"ס, וכן מלאתי בשו"ת כוכבי יצחק (ח"ג סי' כ"ג) שהביא כן בשם הב"ח (ד"ה כתבו), ומרדכי (פ"ק דמס' חולין) דבבישול בחמה אין בו איסור בישול עכו"ס, כיון שאין כאן אש (אף שאין שינוי במהות הבישול), א"כ קמה גם נגבה הסתפקתינו בתנור שנתחדש בזמנינו הנקרא מיקרוווע"וו-אווע"ן שאין כאן מתכות המתלבן ונעשה כגחלת וכן אין כאן חוש ממשות אלא רק התבשיל מתחמם ומתבשל ע"י השטראלע"ן הזוהר לתוכו, אי אסורה משום בישול עכו"ס.

ויותר מזה ראיתי בשו"ת כוכבי יצחק הנ"ל (בסי' כ"ד) שמלדד להקל אף בבישול של עלעקטע"ר רגיל שיש שם מתכות המתלבן כגחלת שאין בו משום בישול עכו"ס בלירוף שיטת איזה פוסקים שאין איסור בישול עכו"ס בזיעה, דכל ההיתרים שנאמרו בהעלר שם זיעה שייך גם בזה, ואף בהנתבשל באש של גז שיש כאן שלהבת של אש ממש ג"כ מצרף לסניף להקל לפמש"כ איזה פוסקים להקל בזיעה מטעם שזה לא הי' בזמן הש"ס כשגזרו אז על בישול עכו"ס א"כ כמו"כ יומא לענין גא"ז.

וספק זה (אם מייקרוווע"וו חשוב כאש או כחמה) יש להסתפק גם לענין בשר בחלב דקיי"ל (ביו"ד סי' פ"ז ס"ו) דהמבשל בחמי עברי' אין לוקין עליו, א"כ מפורש יולא דאע"ג שהוא מבושל ממש כיון שאינו בישול על ידי כח האש אין לוקין על בישולו משום איסור בישול בשר בחלב, א"כ יש להסתפק בתנור זה מה דינו.

* * *

וכמו כן יש להסתפק לענין המבשל בשבת בתנור זה, לפי"מ דקיי"ל בשו"ע או"ח סי' שי"ח ס"ג דאף לכתחלה מותר לבשל בשבת בחמה, א"כ בתנור זה יש להסתפק אם דינו כאש או כחמה, ולא דמי להמבשל על תנור של עלעקטע"ר שכתבו האחרונים שחייב משום מבשל, דל"ד די"ל דהטעם דחייב משום מבשל עפי"מ שכ' בשו"ת בית יצחק (חיו"ד סי' ק"כ אות ד') דהמדליק את עלעקטע"ר חייב משום מבעיר (אף שאין כאן דבר הכלה כעץ ושמן) כיון שנעשה גחלת של מתכות ודבר השורף עיי"ש, א"כ כיון שחשוב אש שחייב על הבערתו כמו"כ חשוב אש לענין שהמבשל עליו חייב משום מבשל, אבל בתנור זה שאין כאן גחלת ולא דבר השורף שמא אינו כאש והמבשל עליו בשבת אינו חייב.

ואף לענין לכתחלה יש להסתפק בו אם מותר לבשל בו בשבת (באופן שאינו מדליק בשבת את המאשי"ן, דודאי לפתוח המאשי"ן שיתחיל לעבוד אסור בשבת (עכ"פ מדרבנן) דלא גרע ממאשין דעלמא שאין שם גחלת שאסור להדליקו אבע"א משום בונה ואבע"א משום מכה בפטיש ואי"כ לקמן נדבר מזה), לפי"מ דקיי"ל באו"ח שם דאף לכתחלה מותר לבשל בחמה בשבת, דחמה באור לא מיחלף, דרק בתולדות חמה (כגון סודר שהוחם בחמה) אסור לבשל מדרבנן משום גזירת תולדות האור (דבתולדות האור אסור לבשל מה"ת), דתולדות חמה מיחלף בתולדות האור שהרואה סובר שהוחם באור, א"כ בתנור זה של מייקראוועי"וו יש להסתפק אי דינו כבישול בחמה דמותר לכתחלה, או דינו כבישול בתולדות חמה דאסור מדרבנן, ולד הספק בזה דתנור זה כיון דמלד חוץ נראה כשאר תנור של אש הדולק ע"י גע"ז או לדולק ע"י אש של עלעקטע"ר א"כ מיחלף בתנור דעלמא, וע"כ אסור לבשל בו מדרבנן, דומיא דגזרו על תולדות חמה אע"ג תולדות האור, או"ד כיון דמבפנים תנור זה משונה מתנור דעלמא, שתנור זה בשעת בישולו דופנו ואווירו מבפנים הוא קר ורק המאכל הוא שמתחמם כנ"ל ע"כ לא מיקרי בתנור דעלמא, שכל התנור מבפנים הדפנות והאוויר מתחממים מן חוס האש, עוי"ל דאף די"ל דמיחלף אע"ג שאר תנורים מ"מ אין לנו כח לגזור גזירה כזו ולאוסרו ול"ע. בין כך ובין כך, אף אם יימא דמ"מ איסור דרבנן איכא בדבר, מ"מ נפק"מ (במה שאינו אסור מה"ת) בנוגע אי מותר לבשל בו לכתחלה בשבת ע"י עכו"ס לצורך סעודת שבת, לפי"מ דקיי"ל (באו"ח סי' ש"ז) דשבות דשבות מותר לצורך מצוה, וסעודת שבת ודאי דחשוב מצוה דמותר בו שבדש"ב, כמבואר בסי' שכ"ה ס"י, (באופן כשאין לו מה לאכול בשבת, או למאכל שמוכרח לאכול בשבת, אבל דבר שאוכל משום תענוג בלבד אף שיש בו משום עונג שבת ל"ח מצוה, עי' שו"ע הרב שם), וכמו"כ לומר לעכו"ס ליתנו בתנור כדי לאכול חמין בשבת טפמ"ג (משב"ז סוס"י רנ"ג) דחשוב צורך למצוה להתיר בי' שבות דשבות.

ואל תשיבני דמ"מ איכא איסור תורה לבשל בתנור כזו לשיעת הסובריס דיש חיוב מכה בפטיש באוכלין (עבה"ל סי' שי"ח ס"ד ד"ה והדחתן), והכ"ג ע"י בישול זה נגמרה מלאכתן שיהא ראוי לאכילה וזהו גמר בישולן, דז"א דכבר מבואר בשו"ע שם ס"ג דבחמה מותר אף לכתחלה לבשל, ובתולדות חמה רק מדרבנן אסור ולא אסרינן משום מכב"פ, ומה שנאמר שם לתרץ לאלו הפוסקים למה אינו אסור משום מכה בפטיש [ע' בספר קלות השולחן (סי' ק"ל) בדין מכה בפטיש באוכלין ובמיוחד באות ו'] גם לענינו נאמר כן, ועוד דנפק"מ להחס חמין שכבר נתבשלו (אלא שנתקררו) דל"ש בזה מכה בפטיש, או במאכל שכבר נתבשל כמאכב"ד מער"ש אלא שלא נגמר בישולו מער"ש דתו ל"ש בו מכב"פ (אבל בישול שייך בו כ"ז שלא נתבשלה כל ערכה), או להחס מים ושא"ד הנאכלין חיין, (דאף דבישול שייך בהן לכמ"פ אבל לכו"ע ל"ש בו מכב"פ).

וכבר הקדמנו דכל זה מיירי שהתנור דולק מער"ש או שהדליקו עכו"ס לצורכו, והדיון הוא אי מותר ישראל ליתן דבר לתוכו לבשל בו, אבל אם אינו דולק אי מותר לומר לעכו"ס להדליקו שיתחיל עבודתו, זה תלוי אם הדלקת מאשי"ן של עלעקטרי"ק שאין בו גחלת של מתכות בוערת (כמו שיש לגר של עלעקטרי"ק) כגון פריזשידע"ר או טירקאנדישע"ן וכו' וכו' אי יש איסור תורה בהדלקתו, ודבר זה תלוי בטעם שנקטו האחרונים במה שיש איסור תורה בהדלקת גר של עלעקטע"ר, דלפי הטעם שנקטו רוב הפוסקים משום שהמחמם את הברזל עד שנעשה כעין גחלת חייב משום מבעיר, א"כ זה ל"ש בסתם מאשי"ן וממילא שהדלקתו בשבת אינו אלא איסור דרבנן וע"י עכו"ס הוי שבות דשבות, אבל לטעם החז"א דהאיסור משום בונה, דתיקון החוט ממות לחיים הוי בונה, א"כ בכל מאשי"ן שייך טעם זה, וכבר פלפלו האחרונים בד' החז"א, ואין כאן מקומו, וא"כ אם נקטינן להלכה דהדלקת כל מאשי"ן יש בו איסור תורה, אז אינו מותר אמירה לעכו"ס אף לצורך מצוה, (עיי' סי' רע"ו ס"ק אל"א קי"ל כבהע"ט שמתיר אמירה לעכו"ס אף באיסור תורה לצורך סעודת שבת), אבל אם הוא רק איסור דרבנן כמו שנראה עיקר (לפי"מ שדחו האחרונים טעם

החזו"א) א"כ בזידמינו להדליק מאשין ע"י עכו"ס לצורך מצוה שרי, וכ"כ באמת בשו"ת באר משה (ח"ו בקונטרס עלעקטריק סי' ד' אות ה') דהדלקת מכונת עלעקטער הינו אלא מדרבנן, (ועיי"ש סי' ו' אות ע"ז) ועשו"ת מנחת יצחק, וכ"ה בתולדות שמואל (אף שבנר של עלעקטער כ' שהוא איסור תורה).

ואף את"ל דאף כשתנור זה דולק מער"ש אין להתיר לישראל ליתן דבר לתוכה להתבשל, עכ"פ יש מקום להקל לבשל בתוכה ע"י עכו"ס לצורך מצוה, לפמש"כ דבישול בתוכה לכל יותר הינו אלא מדרבנן, והלא שבד"ש שרי לצורך מצוה, אף באופן שיש בו שני איסורי דרבנן, א' הדלקת המאשין, ב' הבישול, אפ"ה מותר ע"י עכו"ס לצורך מצוה, כמבואר בשו"ע הרב סי' ש"ז דמותר לומר לעכו"ס להוציא דבר מוקצה לכרמלית.

לאחר כותבי כ"ז ונדפס בשמי בקובץ "פרי תמרים (ח"ט סי' קע"ו) עוררני שכבר דן בזה בשו"ת אגר"מ (או"ח ח"ג סי' נ"ב), והעיר מד' רש"י (שבת לט) שכ' בטעם שהמבשל בחמה פטור משום שאין דרך בישול בכך, א"כ בתנור זה אף אם נימא דדינו כחמה מ"מ כיון שדרך לבשל בו י"ל דחייב, היודע בעוב כלי זה יודע שכלי זה אינו עוב לבשל בו דברים חיים, ורק הוא עוב לחזור ולהרתיח דבר שנתבשל כבר, או לבשל משקאות, וע' בס' שמירת שבת כהלכתה (פ"א הערה קכ"ז) שדן לענין בישול בדוד שמש דכיון שבזמנינו מרכזים בו כח השמש והדרך לבשל כך אי חייב על בישולו, ומביא מהרגשז"א שליט"א שהוכיח מסוס"י ש"א דאטפ"כ פטור ומותר מדמלינו לענין ליתן בגדים רטובים כנגד השמש במקום שהיש"ב שיתנגב שם דרשאי דאין בישול בשמש, אף שדרכו בכך ושעשו"ת מנחת שלמה (סי' י"א), ואף שיש לחלק, מ"מ כן תפסו גם שאר אחרוני זמנינו דבישול ע"י דוד שמש יש לו דין בישול בחמה (אלא שדנו אי חשוב כתולדות חמה דאסור מדרבנן עיי"ב).

סימן צ"ו

בזמנינו אי מברכין על טבילת כלים

המנהג בזמנינו שלא לברך כלל על טבילת שום כלי, אף דמפורש בשו"ע (יו"ד סי' ק"כ) דצריכין לברך על טבילת כלי בין על כלי מתכות שחיוב טבילתן מה"ת בין על כלי זכוכית שחיוב טבילת מדרבנן, הדבר נסתבך עפי"ד שו"ת תשורת ש"י הנ"ל דכל דמסתפק שמא עשאן ישראל אין לברך על טבילתן דלענין הברכה אמרינן ספק ברכות להקל אף כשיש רוב לחיובא, אבל יש לעורר דדבריו לא נאמרו אלא במקום שא"א לברר אצל הסוחר מי עשאן אבל באופן שאפשר לברר אם עשאן עכו"ס, או שהי' בו אחד משאר אופנים שמחייב לטובלן בברכה כגון שהי' בינתיים תחת בעלות עכו"ס לקיים מצות חכמים שתקנו ברכה על קיום המצות, ודאי דצריכין לברר הדבר, ואף דקיי"ל דברכות אין מעכבות, מ"מ איסור ועונש יש למי שמבטל ברכה בכדי, כמבואר בטו"ז (סי' תרס"ט סק"א) משם המהרש"ל ובמק"א (בספרי זה) הבאנו כן מעוד כמה פוסקים.

ע"כ הנני לפרוט איזה אופנים דודאי גם בזמנינו צריכין לברך על טבילתן (ודבר זה יכולין לברר בנקל אצל הסוחר שקונה ממנו הכלים).

א. אם ידוע שעשאן עכו"ס, או שהי' עכו"ס שותף בו (כמבואר בש"ך יו"ד סי' ק"כ סקכ"ו דעכו"ס שותף שמכר חלקו לישראל מחוייב הישראל לטבול הכלי בברכה) וכן הסכימו גדולי הפוסקים.

ב. אף אם עשאן ישראל, אלא שעכו"ס סרסור קנאו מישראל, (והישראל קונהו ממנו או מישראל שלקחו ממנו), דכל שהי' פעם אחד ברשות העכו"ס מחוייב לברך על טבילתן, נמצא אם החנות שקונה בו הכלי שייכה לעכו"ס או שיש לעכו"ס שותפות בו, או אם התגר שלקחו ממנו בעל החנות הוא עכו"ס, או יש שם שותף עכו"ס מחוייב לברך על הטבילה).

ג. הקונה כלי שנעשה באחד ממדינות של

חלק תנ"ש

ומעשנים אותם בקיטור (דאמפף), וע"י כך מתבשלים מעט עד שראויים לאכילה, ורק אחר כך חוזרים ומניחים אותם כשהם בקופסאותיהם בתוך דוד גדול מלא מים רותחים, ושם נגמר בישולם. וא"כ באנו למ"ש הרמב"ם (פי"ז מהמ"א הי"ז): דג שמלחו עכו"ם ופירות שעישנן עכו"ם עד שהכשירן לאכילה הרי אלו מותרים, מליח אינו כרותח בגזירה זו, והמעושן אינו כמבושל. ע"כ. וכ"פ מרן הש"ע (סי' קיג סי"ג). וה"ה כאן שהוכשרו לאכילה ע"י העישון של הקיטור, אף שהגוי גמר בישולם ברותחים, אינם נאסרים, כדין דבר הנאכל כמות שהוא חי שאין בו בישולי עכו"ם, וכדאמרינן בדגים קטנים מלוחים שצלאן עכו"ם מותרים. וכנ"ל. ומ"ש מרן הב"י: „ומיהו משמע שאע"פ שעישנן ישראל אם בישלן עכו"ם אסורים". היינו כשלא הוכשרו לאכילה אלא ע"י דוחק גדול, וכן פסק הפר"ח ס"ק כג. וע' בכנה"ג (הגב"י אות סב) שכ', דאף דמהב"י משמע שאפילו דגים קטנים שעישנן ישראל אם בישלן גוי אסורים, אבל באיסור והיתר כ' להדיא דה"מ בדגים גדולים אבל קטנים דינן כדין המליח שאפילו עישנם הגוי ובישלם אח"כ מותרים. ע"ש. וכן הפרי תואר ס"ק טז כתב דלד' הב"י אם בישל גוי את המעושן אסור, ובמחכ"ת אין לשמוע לו בזה. ומיהו דוקא במעושן שהוכשר לאכילה, ודע' הב"י לאסור אף בכה"ג. ע"כ. אבל הגאון מהר"ד פארדו בס' מזמור לדוד (דף קח ע"א) השיג על הפר"ת בזה, וכ', ולא ידעתי היכן מצא כן בב"י, אדרבה מוכח להדיא בב"י דבמעושן נמי אם הוכשר לאכילה אפילו בישלן הגוי אח"כ שרי וכו'. ע"ש. וכ"כ המנחת יעקב (כלל עה ס"ק מו). ע"ש. הן אמת שיש מקום לדון אם העישון ע"י הקיטור נחשב רק כעישון בלבד, ואין דינו כבישול, שאפשר שדוקא כשנתלה בעשן בלבד נחשב כעישון, אבל הבל הקיטור הוי כבישול גמור. וע' בירושי' שבת (פרק כלל גדול ד"נ ע"ב), המתיך אבר חייב משום מבשל, הצולה המטגן השולק „והמעשן" כולהון משום מבשל, בישל בחמי טבריא חזקיה אמר אסור ריו"ח אמר מותר. ומוכח שהעישון הוא כבישול ממש, וחייבים עליו מה"ת בשבת, ואפ"ה בדין בשו"ג אין המעושן כמבושל. וכ"כ להדיא בשו"ת מהר"ם (ד"פ, סי' נח), לחלק בין שבת לבשו"ג, והביא ד' הירושי' הנ"ל. וא"כ מה לי בעשן ומה לי בקיטור. והנה הרמב"ם (פ"ט מה' מאכלות אסורות ה"ו) כ', המעושן והמבושל בחמי טבריא אין לוקין עליו. וכ' ה"ה, המעושן בעיא דלא אפשיטא בירושי' נדרים (פרק הנודר מן המבושל), וספק תורה להחמיר ואין לוקין עליו. ע"כ. והפר"ח (סי' פז סק"ב) הביא לשון הירושי' נדרים, רבנן דקיסרי שאלון, מעושן מהו לענין בישולי עכו"ם, מהו לענין שבת, מהו לענין בשר בחלב, ולא אפשיטא, והביא ד' הרמב"ם וה"ה, וכתב, ול"נ דאע"ג דלא אפשיטא הכא איפשיטא בירושי' פ' כלל גדול לגבי שבת, וכי היכי דחייב בשבת, חייב לגבי בב"ח נמי. ע"ש. וכן הקשה בשירי קרבן פ' כלל גדול, דהא כיון דאפשיטא בעיין לגבי שבת ה"נ לגבי בב"ח. ותירץ הפמ"ג במש"ז (סי' פז סק"א) שיש לחלק בין איסורי שבת לבב"ח. וכ"כ בגליון הש"ס בירושי' פ' כלל גדול שלגבי שבת הוי „תולדה" דמבשל משא"כ בבב"ח בעינן בישול ממש. וע' בכו"פ (סי' פז ס"ק יב) ובמחב"ר (שם ס"ק יב). ע"ש. ועכ"פ עדיין יש מקום לומר שבישול בקיטור דין מעושן יש לו, ואינו בישול גמור לענין בישולי עכו"ם. [והאחרונים נחלקו אם אפשר להגעיל כ"ר שעל האש ע"י רתיחת המים שנעשה בקיטור (דאמפף), שהשואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' קכה) העלה להחמיר, וע"ע בשו"מ חמישאה (סי' יא). וכ"כ בשו"ת יד מאיר (סי' א). ולעומתם כ' בשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' צב) דשפיר דמי להגעיל בזה. וע"ע בשו"ת אבני נזר ח"א מיו"ד (סי' קיא). ובשו"ת מנחת משה בקונט' חקת הפסח (סי' מט). ובס' דגלי הודי' והמצוה (דקי"א ע"א). ויש לחלק. ואכמ"ל.] ומיהו אפי' את"ל שלא יצאנו מידי ספק בזה, הא קי"ל דספק בישולי עכו"ם לקולא. ושוב מצאתי להרה"ג מהר"ש וורטהימר בשו"ת שאלת שלמה ח"א (סי' יט), שנשאל בנידון הסרדינים, וכתב, שנ"ל היתר בזה ע"פ מה שא"ל ת"ח אחד משגיח על כשרות הסרדינים בעיר אחת, שאופן עשיית הסרדינים הוא (כנ"ל), שמולחים אותם ונותנים אותם בקופסאות ומכניסים אותם להבל התנור (דאמפף), שהוא הקיטור, ומזה הם מתבשלים מעט, (ועושים כן מפני שאם יתבשלו מיד יתרככו יותר מדי ויאבד צורת דג מעליהם), ומעתה יש להתיר מטעם דבמעושן אין בזה משום בשו"ג, שלא אסרו אלא בבשול אש, וכמ"ש הטור, וה"ט דמליח, דאף דהוי בכ"מ כרותח, כאן לא אסרו, וה"נ בכה"ג. „אף שבספר אחד חדש צידד לומר שבישול בקיטור הוי כבישול על האש". ועוד שהם דגים קטנים שאינם עולים על שלחן מלכים, ואף שהב"ח מחמיר בקטנים שאינם גדלים יותר, נ"ל דבסרדינים כיון שיש במינם גם גדולים ויקרים בדמיהם, י"ל דמסתמא אין הקטנים עולים עש"מ. עכת"ד. ויש לפקפק בטעמו האחרון, כי הסרדינים הקטנים חלוקים בטעמן מהגדולים שהם מין דגים אחרים, ומסתמא גם הם עולים עש"מ. ובשו"ת ויצבור יוסף (סי' מח אות ו), הביא מ"ש הגר"מ ניימן בשו"ת הלכה למשה (סי' קפח), שהתיר ג"כ לאכול מהסרדינים הללו מטעם שאין עולין עש"מ, והעיר ע"ז, ממ"ש בשו"ת אמרי טעם (סי' קנד), שאף שסתם דגים קטנים אינם עולים עש"מ, מ"מ דגים הללו עיקר חשיבותם בקטנותם, ושייך בהן דין בישולי עכו"ם, אם מטגנים אותם, ורק אם עשייתן בהכשר שפיר דמי. ע"כ. ומכ"ש לפמ"ש האר"י בשער המצות (פר' וילך), ובטעמי המצות (פר' עקב) דלאו דוקא עולים עש"מ, אלא גם אם עולים על שלחן שרים יש בהם משום בשו"ג. וכן פסק החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' עד אות עו). ובשיורי ברכה (סי' קיג סק"ב). וכ"כ בזבחי צדק (שם סק"ב). ע"ש. אולם יותר נכון הטעם שכתבנו דהו"ל כמעושן שאין בו משום בשו"ג. ואמנם ראיתי בשו"ת שם אריה (חיו"ד סי' כב), שהביא מ"ש אליו רב גדול אחד בהיתר הצוקר שנעשה בבתי חרושת של גוים, שאף שהבוריקעס נתבשלו תחלה ע"י עכו"ם, אין בזה משום בשו"ג, מפני שבישולם הוא ע"י הבל הקיטור, ומה לי חום מהעשן או מההבל, והוי כמ"ש המעושן אינו כמבושל בבשו"ג. והרב המחבר כ' לדחות דבריו, דמעושן שאני, אבל הבל הקיטור מבשל הוא בודאי, ומה לי ע"י מים או הבל. ע"ש. אולם בהגהות זר זהב על האו"ה (כלל מג אות ד) כ' שדברי הרה"ג המשיב נכונים הם, ומה שדחה הרב המחבר את דבריו, ומביא ראיות מחיובי שבת דתולדות האור כאור, באמת אינם ראיות לדין בשו"ג דקילי טובא, ובפרט שענין הבישול ע"י הקיטור הוא דבר שנתחדש עתה מקרוב, וי"ל שלא היה בכלל גזרת חז"ל כשגזרו על בישולי עכו"ם. עכת"ד. וכ"כ בשו"ת אבן שתיה (חיו"ד סי' מז) להצדיק ד' הרה"ג המשיב הנ"ל, שהרי גם העשן מבשל ממש מחמת יסוד האש המולידו, וע"כ דבתולדות האש לא גזרו משום בשו"ג, ולכן גם בהבל הקיטור אין דין בשו"ג. ול"ד למ"ש בדיני שבת. ע"ש. ומעתה קמה וגם נצבה ראייתינו מדין המעושן להתיר את הסרדינים של דגים קטנים. והרי זה כמבואר. וע' בשו"ת מנחת יצחק ח"ג (סי' כו אות ו). ודו"ק.

ג) **ותבט** עיני להגאון דרכי תשובה (סי' קיג ס"ק עג) שכ' לאסור הסרדינים של דגים קטנים משום בשולי עכו"ם, וכתב, ושמעתי אומרים שאין בהן משום בישולי עכו"ם כיון שנאכלים גם בלא הבישול, וחקרתי ודרשתי ע"ז, ונודע לי שאין הדגים נמלחים כלל, אלא תיכף ומיד סמוך לצידת הדגים מבשלים אותם בלי מליחה, וא"כ אין למקילים על מה לסמוך. עכ"ד. והנה החליט הדבר לאסור משום בשו"ג ופסק בסכינא חריפא שאין להקל כלל. ובאמת אפשר שמה ששמע אומרים להקל, נתכוונו למש"כ שלפני בישולם מעשנים אותם ע"י הקיטור והו"ל כמעושן שאין בו משום בישולי גוים, ולכן מצינו לרבים וכן שלמים שנהגו היתר באכילת הסרדינים של גוים, ופוק חזי מאן גברא רבה דקא מסהיד עלה דמילתא בשו"ת לבושי מרדכי מהדו' בתרא (סימן קמח), שכ', על דבר הדגים שנקראים סרדיניס, ידעתי כי בעת היותי אצל מו"ח הרב הצדיק ז"ל היו אוכלים אותו בלי שום פקפוק, וכן שמעתי שנהגו כמה גאוני ארץ צדיקים ז"ל, ולא חששו לשום דבר. ע"כ. ומעשה רב להיתרא. וכן בקדש חזיתיה להרה"ג ר' דוד צבאח ז"ל בשו"ת שושנים לדוד (חיו"ד סי' כח), שנשאל אודות קופסאות הסרדינים דנ"ד, והעלה להתיר, שאע"פ שאומרים שמעבירים אותם בחום האש של ליקטריק (חשמל), מ"מ אין זה בישול ממש אלא עישון, וקי"ל